

T.B.M.M.

(S. Sayısı : 170)

Avrupa Enerji Şartı Konferansı Nihai Senedi, Enerji Şartı Antlaşması ve Eki'ni Teşkil Eden Kararlar ile Enerji Verimliliğine ve İlgili Çevresel Hususlara İlişkin Enerji Şartı Protokolünün Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu (1/332)

T.C.

Başbakanlık

Kanunlar ve Kararlar

Genel Müdürlüğü

Sayı : B.02.0.KKG.0.11/196-342/2504

3.6.1999

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Önceki yasama döneminde hazırlanıp Başkanlığınıza sunulan ve İçtüzüğü'nün 77 nci maddesi uyarınca hükümsüz sayılan ilişki listede adları belirtilen kanun tasarılarının yenilenmesi Bakanlar Kurulunca uygun görülmüştür.

Gereğini arz ederim.

Bülent Ecevit
Başbakan

1/763 Avrupa Enerji Şartı Konferansı Nihai Senedi, Enerji Şartı Antlaşması ve Eki'ni Teşkil Eden Kararlar ile Enerji Verimliliğine ve İlgili Çevresel Hususlara İlişkin Enerji Şartı Protokolünün Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısı

T.C.

Başbakanlık

Kanunlar ve Kararlar

Genel Müdürlüğü

Sayı : B.02.0.KKG/101-1344/2120

21.4.1998

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Dışişleri Bakanlığınca hazırlanan ve Başkanlığınıza arzı Bakanlar Kurulunca 27.3.1998 tarihinde kararlaştırılan "Avrupa Enerji Şartı Konferansı Nihai Senedi, Enerji Şartı Antlaşması ve Eki'ni Teşkil Eden Kararlar ile Enerji Verimliliğine ve İlgili Çevresel Hususlara İlişkin Enerji Şartı Protokolünün Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısı" ile gerekçesi ilişikte gönderilmiştir.

Gereğini arz ederim.

Mesut Yılmaz
Başbakan

GEREKÇE

Türkiye'nin ekonomik ve sosyal gelişmesinin desteklenmesi ve ülkedeki ekonomik büyümenin sürdürülebilir kılınması hususundaki çabalara paralel olarak ülkemizin enerji ihtiyacı da giderek artmaktadır. Enerji ihtiyacımızın yeterli, zamanında, rekabete dayalı, güvenilir ve ekonomik bir şekilde karşılanması ulusal enerji politikamızın esasları olarak belirlenmiştir. Bu politikanın gerçekleştirilmesinde, tüm ulusal olanakların seferber edilmesi ve özel yabancı sermaye yatırımlarının teşvik edilmesi temel bir strateji olarak benimsenmiştir.

Ayrıca, sosyo-ekonomik kalkınmaya paralel olarak dinamik bir hızla artan enerji talebinin karşılanması konusunda temel bir sorun olarak ortaya çıkan finansman yetersizliğinin aşılmasında, özel sektör dinamizmi ile özel yabancı sermayenin sisteme dahil edilmesi hayati önem taşımaktadır.

Bu çerçevede, Enerji Şartı Antlaşmasının temel amaçlarını teşkil eden;

- Arz güvenliğinin artırılması,
- Enerji üretimi, çevirimi, taşınması, depolanması, dağıtımı, iletimi ve kullanımındaki verimliliğin en üst seviyeye ulaştırılması,
- Güvenliğin güçlendirilmesi ve çevresel sorunların en aza indirilmesi,
- Yatırımların teşviki ve korunması,
- Enerji ticaretinin serbestleştirilmesi,
- Uluslararası ve ulusal sermaye piyasalarına erişime,

kapsamında yeralan hükümler ulusal enerji sektöründe özel yabancı sermaye yatırımlarının geliştirilmesini önemli ölçüde teşvik edebilecektir.

Ayrıca TPAO'nun, özellikle eski Sovyetler Birliğinin dağılması ile vücut bulan ülkeler başta olmak üzere, son yıllarda önemli ölçüde artış gösteren yurtdışı yatırımlarında karşılaşılan mevzuata ilişkin zorlukların aşılabilmesinde Antlaşma hükümleri yardımcı olabilecektir.

Öte yandan, anılan Antlaşma, ülkemizde özel yabancı sermaye yatırımlarının artmasına yardımcı olmanın yanısıra, elektrik sistemlerini birbirine bağlayan projelerin gerçekleştirilmesine ve Avrupa'ya petrol ve doğalgaz nakli alanında yürütülmekte olan ya da öngörülen projelerin hayata geçirilmesine yönelik çalışmalara hız kazandırılması bakımından da önem taşımaktadır.

Diğer yandan, enerjinin en verimli şekilde aranması, üretimi, çevirimi, depolanması, taşınması, dağıtımı, iletimi ve nihai kullanımında;

- Teknoloji transferinin ve ileri teknolojilere ulaşımın ticari ve ayırım gözetmeme ilkesi çerçevesinde geliştirilmesinin teşviki,
  - Enerji materyalleri ve ürünleri ve ilgili ekipman ve hizmetler alanında teknoloji transferi için mevcut engellerin kaldırılması,
  - Enerji Verimliliği Protokolünün uygulanması,
- önemli katkılarda bulunabilecektir.

Anılan Antlaşmanın ayrıca, Türkiye'de özellikle 1983 yılından sonra yürürlüğe konan, piyasa ekonomisi anlayışı çerçevesinde ihracata dayalı kalkınma modeline paralel olarak özel sektörün serbestleştirilmesi ve özel yabancı sermayeyi teşvik açısından harcanan çabaları destekleyeceği düşünülmektedir.

Bu çerçevede, sözkonusu Antlaşma ve Protokolün onaylanmasının, ülkemizin giderek artan enerji ihtiyacının karşılanmasına yönelik girişimlerimizin sonuç vermesi bakımından önem arzettiği değerlendirilmektedir.

Dışışleri Komisyonu Raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Dışışleri Komisyonu

Esas No. : 11332

Karar No. : 102

27.8.1999

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Avrupa Enerji Şartı Konferansı Nihai Senedi, Enerji Şartı Antlaşması ve Eki'ni Teşkil Eden Kararlar ile Enerji Verimliliğine ve İlgili Çevresel Hususlara İlişkin Enerji Şartı Protokolünün Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısı Komisyonumuzun 3 Ağustos 1999 tarihli 12 nci ve 26 Ağustos 1999 tarihli 14 üncü Birleşimlerinde Dışışleri Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile Çevre Bakanlığı temsilcilerinin katılmalarıyla görüştürülmüştür.

Enerjinin üretimi, taşınması, depolanması, dağıtımı, iletilmesi ve kullanımındaki verimliliğin artırılması, güvenliğin güçlendirilmesi, çevre sorunlarının asgariye indirilmesi ve enerji ticaretinin serbestleştirilmesi amaçlarını taşıyan Tasarı, Komisyonumuzca uygun görüldükçe kabul edilmiştir.

Raporumuz Genel Kurulun onayına sunulmak üzere Başkanlığa saygı ile arz olunur.

Başkan	Başkanvekili	Sözcü
<i>Kâmrân İnan</i>	<i>B. Suat Çağlayan</i>	<i>Mehmet Kaya</i>
Van	İzmir	Kahramanmaraş
Üye	Üye	Üye
<i>Ali Tekin</i>	<i>Müjdat Kayayerli</i>	<i>Nesrin Ünal</i>
Adana	Afyon	Antalya
Üye	Üye	Üye
<i>Teoman Özalp</i>	<i>Hasan Erçelebi</i>	<i>Mahmut Erdir</i>
Bursa	Denizli	Eskişehir
Üye	Üye	Üye
<i>M. Bedri İncetahtacı</i>	<i>Mustafa Yaman</i>	<i>Ayfer Yılmaz</i>
Gaziantep	Giresun	İçel
Üye	Üye	Üye
<i>Azmi Ateş</i>	<i>Hüseyin Kansu</i>	<i>Osman Yunakoğulları</i>
İstanbul	İstanbul	İstanbul
Üye	Üye	Üye
<i>Rahmi Sezgin</i>	<i>Cevdet Akçalı</i>	<i>M. Necati Çetinkaya</i>
İzmir	Kütahya	Manisa
	Üye	
	<i>Birol Büyükköztürk</i>	
	Osmaniye	

HÜKÜMETİN TEKLİF ETTİĞİ METİN

AVRUPA ENERJİ ŞARTI KONFERANSI NİHAİ SENEDİ, ENERJİ ŞARTI ANTLAŞMASI VE EKİNİ TEŞKİL EDEN KARARLAR İLE ENERJİ VERİMLİLİĞİNE VE İLGİLİ ÇEVRESEL HUSUSLARA İLİŞKİN ENERJİ ŞARTI PROTOKOLÜNÜN ONAYLANMASININ UYGUN BULUNDUĞU HAKKINDA KANUN TASARISI

MADDE 1. - Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti adına 17 Aralık 1994 tarihinde Lizbon'da imzalanan Avrupa Enerji Şartı Konferansı Nihai Senedi, Enerji Şartı Antlaşması ve Eki'ni Teşkil Eden Kararlar ile Enerji Verimliliğine ve İlgili Çevresel Hususlara İlişkin Enerji Şartı Protokolünün onaylanması uygun bulunmuştur.

MADDE 2. - Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3. - Bu Kanun Hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

Mesut Yılmaz

Başbakan

Dev. Bak. ve Başb. Yrd.

B. Ecevit

Devlet Bakanı

H. Özkan

Devlet Bakanı

Prof. Dr. H. S. Türk

Devlet Bakanı

M. Gürdere

Devlet Bakanı

Dr. İ. Çelebi

Devlet Bakanı

B. Kara

Devlet Bakanı

R. K. Yücelen

Adalet Bakanı

O. Sungurlu

Maliye Bakanı

Z. Temizel

Sağlık Bakanı

H. İ. Özsoy

Çalışma ve Sos. Güv. Bak.

Prof. Dr. N. Çağan

Kültür Bakanı

İ. Talay

Millî Sav. Bak. ve Başb. Yrd.

İ. Sezgin

Devlet Bakanı

Y. Seçkiner

Devlet Bakanı

Prof. Dr. S. Yıldırım

Devlet Bakanı

Prof. Dr. Ş. Gürel

Devlet Bakanı

M. Yılmaz

Devlet Bakanı

C. Kavak

Devlet Bakanı

H. Gemici

İçişleri Bakanı

M. Başesgioğlu

Millî Eğitim Bakanı

H. Uluğbay

Ulaştırma Bakanı

N. Menzir

Sanayi ve Ticaret Bakanı

Y. Erez

Turizm Bakanı

İ. Gürdal

Çevre Bakanı V.

Devlet Bakanı

G. Taner

Devlet Bakanı

İ. Saygın

Devlet Bakanı

R. Serdaroğlu

Devlet Bakanı

Prof. Dr. A. Andıcan

Devlet Bakanı

R. Şahin

Devlet Bakanı

E. Aşık

Devlet Bakanı

M. Batalı

Dışişleri Bakanı

İ. Cem

Bayındırlık ve İskân Bakanı

Y. Topçu

Tarım ve Köyişleri Bakanı

M. Taşar

Enerji ve Tabii Kay. Bakanı

M. C. Ersümer

Orman Bakanı

E. Taranoglu

DİŞİŞLERİ KOMİSYONUNUN
KABUL ETTİĞİ METİN

AVRUPA ENERJİ ŞARTI KONFERANSI NİHAİ SENEDİ, ENERJİ ŞARTI ANTLAŞMASI VE EKİNİ TEŞKİL EDEN KARARLAR İLE ENERJİ VERİMLİLİĞİNE VE İLGİLİ ÇEVRESEL HUSUSLARA İLİŞKİN ENERJİ ŞARTI PROTOKOLÜNÜN ONAYLANMASININ UYGUN BULUNDUĞU HAKKINDA KANUN TASARISI

MADDE 1. - Tasarının 1 inci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 2. - Tasarının 2 nci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 3. - Tasarının 3 üncü maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

"AVRUPA ENERJİ ŞARTI" KONFERANSI NİHAİ SENEDİ

- i. Avrupa Enerji Şartı Konferansının Nihai Genel Kurul Toplantısı 16-17 Aralık 1994 tarihinde Lizbon'da yapılmıştır. Konferans'a, Arnavutluk Cumhuriyeti, Ermenistan Cumhuriyeti, Avustralya, Avusturya Cumhuriyeti, Azerbaycan Cumhuriyeti, Belçika Krallığı, Beyaz Rusya Cumhuriyeti, Bulgaristan Cumhuriyeti, Kanada, Hırvatistan Cumhuriyeti, Kıbrıs Rum Kesimi, Çek Cumhuriyeti, Danimarka Krallığı, Estonya Cumhuriyeti, Avrupa Topluluğu, Finlandiya Cumhuriyeti, Fransa Cumhuriyeti, Gürcistan Cumhuriyeti, Federal Alman Cumhuriyeti, Yunanistan, Macaristan, İzlanda Cumhuriyeti, İrlanda, İtalya Cumhuriyeti, Japonya, Kazakistan Cumhuriyeti, Kırgızistan Cumhuriyeti, Letonya Cumhuriyeti, Lihtenştayn Prensiği, Litvanya Cumhuriyeti, Lüksemburg Dükalığı, Malta Cumhuriyeti, Moldova Cumhuriyeti, Hollanda Krallığı, Norveç Krallığı, Polonya Cumhuriyeti, Portekiz Cumhuriyeti, Romanya, Rusya Federasyonu, Slovak Cumhuriyeti, İspanya Krallığı, İsveç Krallığı, İsviçre Konfederasyonu, Tacikistan Cumhuriyeti, Türkiye Cumhuriyeti, Türkmenistan, Ukrayna, Büyük Britanya Birleşik Krallığı ve Kuzey İrlanda, Amerika Birleşik Devletleri ve Özbekistan Cumhuriyeti Temsilcileri (bundan sonra "Temsilciler olarak anılacaktır) ile davet edilmiş olan bazı ülke ve uluslararası organizasyonların gözlemcileri katılmışlardır.

ÖNCEKİ GELİŞMELER

- ii. Avrupa Konseyi'nin 1990 Haziran ayında Dublin'de yapmış olduğu toplantıda Hollanda Başbakanı, Doğu Avrupa'da ve Sovyetler Birliği'ndeki ekonomik kalkınmanın enerji sektöründe yapılacak işbirliği ile hızlanarak ivme kazanacağını söylemiştir. Bu öneri Konsey tarafından olumlu kabul edilerek, Avrupa Topluluğu Komisyonunun söz konusu işbirliğinin nasıl yürütüleceğini araştırması istenmiştir. Şubat 1991'de Komisyon "Avrupa Enerji Şartı" kavramını önermiştir.

Komisyonun önerisinin AT Bakanlar Konseyinde tartışılmasını takiben, Avrupa Topluluğu, Avrupa Enerji Şartı üzerinde müzakereleri başlatmak üzere Doğu ve Batı Avrupa ülkelerini, Sovyetler Birliğini ve Avrupa dışı OECD üyelerini 1991 yılında Brüksel'de düzenlenen Konferansa çağırmıştır.

Avrupa Enerji Şartı ile ilgili müzakereler 1991 yılında tamamlanarak, Enerji Şartı, 16-17 Aralık 1991'de Lahay'de toplanan Konferansta üyelerin imzaladığı Sonuç Bildirgesi ile kabul edilmiştir. Şartı imzalayan taraflar gözlemcilerden farklı olarak, aşağıda Bölüm I'de sıralanan hususlardan yükümlü olmuşlardır;

Avrupa Enerji Şartını imzalayan taraflar, Enerji Şartı hedeflerini ve prensiplerini sürdürmek ve temel anlaşma ve protokoller yardımı ile işbirliğini geliştirmek ve yürütmekle yükümlüdürler.

Avrupa Enerji Şartı Konferansı bunları müteakiben, yatırım, transit ve ticaret alanlarında yasal güvenliği sağlayan ve Doğu-Batı arasında endüstriyel işbirliği sağlamak üzere hazırlanan Temel Anlaşma —daha sonra Enerji Şartı Anlaşması olarak anılmıştır— üzerinde görüşmelere başlamıştır. Konferans ayrıca enerji verimliliği, nükleer güvenlik ve hidrokarbonlar konularında spesifik Protokoller oluşturma görüşmelerini de başlatmış, ancak son konuda görüşmeler Temel Anlaşmanın sonuçlanmasına kadar askıya alınmıştır.

Enerji Şartı Anlaşması ve Enerji Verimliliği ve İlgili Çevresel Hususlara İlişkin Enerji Şartı Protokolü ile ilgili müzakereler 1994 yılında başarıyla tamamlanmıştır.

ENERJİ ŞARTI ANLAŞMASI

- III. Enerji Şartı Konferansı, gerçekleştirilen görüşmelerin bir sonucu olarak, Ek 1'de yer alan Enerji Şartı Anlaşması (bundan böyle Anlaşma olarak anılacaktır) metnini ve Ek 2'de yer alan ilgili Kararları kabul etmiş ve Anlaşmanın 17 Aralık 1994 - 16 Haziran 1995 tarihleri arasında Lizbon'da imzaya açık olması hususunda mutabakata varmıştır.

ŞARTLAR

- IV. Nihai Senedin imzalanmasıyla, temsilciler, Anlaşmanın aşağıda sıralanan şartlarını kabul etmiş olacaktırlar.

1. Anlaşmanın tümüyle ilgili olarak:

- (a) Temsilciler, Anlaşma maddelerinin, belirli bir sektörde uzun vadede işbirliğinin geliştirilmesine yönelik bir yasal çerçeveyi amaçlayan Anlaşmanın spesifik yapısı gözönüne alınarak kabul edildiğini ve diğer uluslararası müzakere konularına emsal teşkil edemeyeceğini belirtmişlerdir.
- (b) Anlaşma Hükümleri,
- i) herhangi bir Anlaşma Tarafının, Üçüncü tarafların iştirakini zorunlu hale getirmesine izin vermez.
- ii) belli bir kategorideki tüketiciler arasında, değişik bölgelerde yerleşik müşterilere aynı fiyatları uygulayan tarife sistemlerinin kullanımını yasaklamaz.

(c) Ulusal uygulamalardan kaynaklanan, tüm yatırımcılar yerine bir yatırımcıya veya yatırımcı grubuna uygulanan ayrıcalıklar kabul edilemez.

2. Madde 1 (5) ile ilgili olarak

(a) Anlaşma Tarafları bu Anlaşmanın Enerji Sektöründeki Ekonomik Aktiviteler dışındaki ekonomik aktivitelere ilişkin hakları düzenlemediğini kabul eder.

(b) Enerji sektöründeki Ekonomik Aktiviteler aşağıda sıralanmıştır:

- i) petrol, doğal gaz, kömür ve uranyum gibi enerji hammaddelerinin, araştırılması, aranması ve çıkarılması;
- ii) rüzgar ve diğer kaynaklarda dahil, yenilenebilir enerji kaynaklarıyla çalışan güç üretim birimlerinin inşaatı ve çalıştırılması;
- iii) enerji materyalleri ve ürünlerinin, karayolu ile nakliyesi, dağıtımı ve arzı, örneğin, boru hatları, dağıtım şebekeleri, demiryolu ile nakliye ve petrol, gaz ve sulu kömürün boru hatlarıyla nakli yada bu hatların inşaatı;
- iv) enerji ile ilgili işlemlerden kaynaklanan, termik santral, nükleer santrallerin radyoaktif atıkları da dahil, atıkların uzaklaştırılması ve atılması;
- v) petrol kuyuları, petrol rafinerileri ve güç üretim tesisleri gibi enerji ile ilgili birimlerin işletme dışı bırakılması;
- vi) Enerji Materyalleri ve Ürünlerinin pazarlanması, satışı ve ticareti, örneğin benzinin perakende satışı;
- vii) enerji verimliliğini artırmayı amaçlayan, yukarıda belirtilmiş aktivitelerle ilgili araştırma, danışmanlık, planlama, işletme ve dizayn çalışmaları;

3. Madde 1(6) ile ilgili olarak

Anlaşma taraflarından birinin Alanında yapılmış bir yatırımın doğrudan veya dolaylı olarak bir başka taraf Yatırımcısı tarafından kontrol edilmesine ilişkin olarak, yatırımın kontrolü tüm reel çalışmaların her durumda çok iyi incelenerek kontrol edilmesini ifade etmektedir. Bu tür herhangi bir incelemede ilgili bütün faktörler göz önüne alınacaktır. Bunlar, yatırımcının;

- (a) yatırım içindeki bono faizide dahil, finansal faizi,
- (b) yatırımın işletilmesi ve idaresi üzerindeki belirgin etkilerinin incelenebilmesi,
- (c) yönetim kurulu üyelerinin veya herhangi bir idari organın seçimi üzerindeki belirgin etkisinin incelenmesi

Bir yatırımcının doğrudan veya dolaylı olarak kontrolü hakkında şüphe olması durumunda, bu kontrolü yapan yatırımcının kontrolün yapılmakta olduğunu kanıtlaması gereklidir.

4. Madde 1(8) ile ilgili olarak:

Avustralya'nın dış yatırım politikası ile ilgili olarak, yeni madencilik veya hammadde işleme tesisi için 10 Milyon Avustralya Doları veya daha fazla miktarda yatırımın yabancı sermaye ile yapılması durumunda, söz konusu yatırımı yapan yabancı sermaye Avustralya'da halen benzer bir işle iştigal ediyor olsa bile yeni yatırım olarak kabul edilir.

5. Madde 1(12) ile ilgili olarak:

Temsilciler, Fikri Mülkiyet Haklarının uluslararası olarak kabul edilmiş en yüksek standartlar dahilinde etkin bir şekilde korunması gereğini belirtmişlerdir.

6. Madde 5(1) ile ilgili olarak:

Temsilcilerin Madde 5 ile mutabakatı, GATT'ın Madde III ve XI'de yer alan Çok Taraflı Ticaret Müzakerelerine ilişkin Uruguay Round'un Nihai Senedi eki olan "Ticarete İlişkin Yatırım Önlemleri Anlaşması" hükümlerine ne derecede veya nereye kadar katılacağını belirtmez.

7. Madde 6 ile ilgili olarak:

- (a) Madde 6(2)'de belirtilen tek taraflı ve toplu anti-rekabetçi hareket, her anlaşma tarafı için, kendi koşulları dahilinde ve kazanç suistimalleri de dahil edilerek tanımlanacaktır.
- (b) "Yatırımlar" ve "uygulamalar", araştırma, yasal işlemler veya idari hareketlerle olduğu kadar aynı zamanda yetkililerce alınacak kararlar veya çıkarılacak kanunlarla anlaşma taraflarının rekabet yasalarında yeralacaktır.

8. Madde 7(4) ile ilgili olarak:

Uygulanabilecek yasal düzenlemeler, çevre koruma, arazi kullanım, emniyet veya teknik standartlar konularındaki koşulları da içerecektir.

9. Madde 9, 10 ve Bölüm V ile ilgili olarak:

Anlaşma taraflarının, devlet yardımı, hibeler, garantiler veya benzeri sigortalar ya da yurtdışı yatırımları düzenleyen programları, Yatırımların, bir başka anlaşma tarafının kendi Alanında yaptığı yatırımlarla veya benzeri aktiviteleri ile birleştirilemez.

10. Madde 10(4) ile ilgili olarak:

Ek anlaşma Madde 10(3)'de tanımlanan "Uygulamalar"ın, uygulama koşullarını açıklamaktadır. Bu koşullar, kamu mallarının elden çıkarılması veya satılması (özelleştirme) ve tekellerin yıkılmasına (demonopolizasyon) ilişkin kuralları içermektedir.

11. Madde 10(4) ve 29(6) ile ilgili olarak:

Anlaşma tarafları Madde 10(4) ve 29(6)'da yer alan koşullar arasındaki herhangi bir bağlantıyı gözönüne alacaklardır.

12. Madde 14(5) ile ilgili olarak:

Madde 14(5)'de bahse konu olduğu şekilde, Anlaşma Taraflarından birinin herhangi bir anlaşmaya dahil olması halinde, bu tür anlaşmanın, bu Anlaşma Tarafının IMF Anlaşması Maddeleri uyarınca mevcut olan yükümlülükleriyle bir çelişkisi bulunmaması gereklidir.

13. Madde 19(1)(f) ile ilgili olarak:

Anlaşma Taraflarının herbiri çevre etkilerinin izlenmesi ve değerlendirilmesinin yasal çerçevesini belirleyecek, söz konusu çerçeveye ilişkin kararları almaya yetkili otoriteyi oluşturacak ve bu işlemlerde uygun prosedürü izleyecektir.

14. Madde 22 ve 23 ile ilgili olarak:

Madde 29 kapsamındaki Enerji Materyalleri ve Ürünlerinin ticareti ile ilgili olarak, bu madde, 22 ve 23. Maddelerde yer alan konuları da içerecektir.

15. Madde 24 ile ilgili olarak:

Madde 4'de de belirtildiği gibi, GATT ve ilgili Enstrümanlarında da yer alan istisnalar, GATT'a taraf olan Anlaşma Taraflarına uygulanacaktır. Enerji Materyalleri ve Ürünlerinin ticaretine ilişkin hükümler Madde 29 kapsamında ele alınmakta olup, söz konusu Madde, Madde 24'de ele alınan konulara ilişkin koşulları belirtmektedir.

16. Madde 26(2)(a) ile ilgili olarak:

Madde 26(2)(a) herhangi bir Anlaşma Tarafının bu Anlaşmanın Bölüm III'de yer alan hususları kendi ulusal yasasına dahil edeceği şeklinde yorumlanamaz.

17. Madde 26 ve 27 ile ilgili olarak:

Madde 10(1)'in sondan bir önceki cümlesinde yer alan anlaşma yükümlülüklerine ilişkin hususlar, yasal olarak bağlayıcı olsa bile uluslararası organizasyonlarca alınan kararları veya 10 Ocak 1970'den önce yürürlüğe girmiş anlaşmaları kapsamaz.

18. Madde 29(2)(a) ile ilgili olarak:

(a) Bu paragrafta referè edilen GATT 1947 veya ilgili bir Enstrümanının bir hükmünün, GATT'a Taraf olanlar ile ortak hareket öngörmesi durumunda, Şart Konferansının bu şekilde hareket edeceği kabul edilir.

(b) "1 Mart 1994'de uygulanan ve GATT 1947'ye üye taraflarca kendi aralarında Enerji Materyalleri ve Ürünleri ile ilgili olarak denenmiş" ibaresi GATT'a üye Tarafın, GATT Anlaşmasının XXXV'inci maddesi hükümlerine sığınması anlamına gelmemektedir; bu durumda, GATT hükümleri GATT'a taraf olanlarca birbirlerine karşılıklı olarak uygulanmamakta ancak GATT'ın bazı hükümleri de tek taraflı olarak GATT'a taraf olan Ülkeye uygulanmamaktadır.

19. Madde 33 ile ilgili olarak:

Geçici Enerji Şartı Konferansı, mümkün olan en kısa sürede Avrupa Enerji Şartının III'üncü Kısımında yer alan hedefleri en iyi şekilde etkin hale getirerek bu kısımda sıralanan işbirliği alanları ile ilgili Protokolların görüşülmesini sağlayacaktır.

20. Madde 34 ile ilgili olarak:

(a) Geçici Genel Sekreterlik, Anlaşma ve Şart uyarınca ortaya çıkan yükümlülüklere uymak isteyip istemediklerini belirlemek için ivedilikle diğer uluslararası organlarla bağlantı kurmalıdır. Geçici Genel Sekreterlik Madde 45(4)'e göre imzaya açılma gününden itibaren en geç 180 gün içinde toplanacak olan geçici Enerji Şartı Konferansına konuyla ilgili bilgi verecektir.

(b) Şart Konferansı mali yıl başlamadan önce yıllık bütçeyi kabul edip yıllık harcamaları onaylayacaktır.

21. Madde 34(3)(m) İlgili olarak;

Ekteerde yapılacak teknik değişiklikler veya Ek N ve VC'ye yapılacak eklemeler, onaylanma için verilen süre bittikten sonra imzalayanların veya imzalamayanların listesini de kapsmalıdır. Sekretarya bu tür değişiklikleri Konferansa uygun zamanda önerecektir.

22. Ek TFU(1) İle İlgili olarak

- (a) Paragraf 1'de bahse konu olan taraflardan bazıları bildirilen süre dahilinde Anlaşmayı onaylamaz veya imzalamazsa, bu anlaşmanın imzalayan veya onaylayan tarafları onların adına bildirimde bulunmuş olur.
- (b) Tümüyle ticari yapıya sahip anlaşmaların bildirim ile ilgili gerekler, söz konusu anlaşmalar, devlet kuruluşlarınca yapılması durumunda, Madde 29(2)(a) ile uyumsuzluk yaratmayacağından, öngörülmemiştir. Konferans, buna rağmen, bu Ek uyarınca hangi anlaşmaların Madde 29(2)(b)'de refere edildiği gibi bildirimde gerek duyduğunu veya hangilerinin gerek duymadığını açığa kavuşturmalıdır.

DEKLARASYONLAR

V. Temsilciler, Madde 18(2)'nin bu anlaşmanın diğer şartlarının uygulanmasını engelleyecek şekilde yorumlanmasına izin verilmeyeceğini bildirmişlerdir.

VI. Temsilciler bu anlaşma ile ilgili olarak yapılan aşağıdaki Deklerasyonları da yayınlamışlardır.

1. Madde 1(6) ile ilgili olarak

Rusya Federasyonu, Madde 10(4) 'de refere edilen ek anlaşma ile ilgili görüşmelerde Madde 1(6)'ya ilişkin olarak Şartlarda yer alan ulusal yasaların kontrol açısından öneminin gerektiğini vurgulamıştır.

2. Madde 5 ve 10(11) ile ilgili olarak

Avustralya, Madde 5 ve 10(11)'de yer alan hükümlerin, Uruguay Turu Ticaretle İlgili Yatırım Tedbirleri Anlaşmasında değerlendirildiği şekil dahil olmak üzere, GATT Anlaşmasından kaynaklanan hak ve yükümlülüklerini (spesifik olarak Madde 5(3)'de yer alan ve henüz tamamlanmamış olduğu ifade edilen istisnalar listesi ile ilgili olarak) azaltmayacağını belirtmiştir.

Avustralya, ayrıca, Anlaşma uyarınca uyumsuzlukların çözömlenmesine yönelik olarak tesis edilen organların, GATT üyesi taraflar arasındaki

veya GATT tarafı bir ülke ile diğer bir GATT tarafının Yatırımcısı arasındaki uyumsuzluklar kapsamında, GATT Anlaşmasının III. ve XI. Maddelerine ilişkin yorumlama yapmalarına izin vermesinin uygun görülmediğini ifade etmiştir. GATT tarafı olan bir ülke ile Yatırımcı arasındaki uyumsuzluklara ilişkin olarak Madde 10(11)'in uygulanması ile ilgili olarak, Madde 26 kapsamında gözönüne alınabilecek tek husus, bir GATT panelinin veya DTÖ uyumsuzluk çözüm organının, öncelikle, Anlaşma Tarafınca ortaya konan ticaretle ilgili yatırım tedbirinin, söz konusu ülkenin GATT veya Ticaretle İlgili Yatırım Tedbirleri Anlaşmasından kaynaklanan yükümlülükleri ile uyumsuz olduğu hükümüne varması durumunda, hakemliğin vereceği karar hususudur.

3. Madde 7 ile ilgili olarak

Avrupa Topluluğu, üye devletleri ve Avusturya, Norveç, İsveç ve Finlandiya Madde 7'nin koşullarının yeraltı kablolar ve boru hatları ile ilgili yargılamalara ilişkin uluslararası hukukun konvansiyonel kurallarına bağımlı olduğunu veya bu tür kurallar yoksa genel uluslararası hukuka ilişkin olduğunu vurgulamıştır.

Ayrıca, Madde 7'nin, sualtı kabloları ile boru hatlarına ilişkin mevcut uluslararası hukuka yeni yorum getirmek istemediği, böyle bir durumun düşünülmemeyeceği bildirilmiştir.

4. Madde 10 ile ilgili olarak

Kanada ve ABD, Madde 10'u aşağıdaki görüşlere uygun olarak uygulayabileceklerini bildirmişlerdir:

Diğer Anlaşma Taraflarının yatırımcıları ve bunların yatırımlarına uygulanacak yaptırımlarda koşulların her işlem için tek tek gözönüne alınması gereklidir. Bir Anlaşma Tarafının yatırımcısına veya yatırımına yapılan uygulamayla bir diğer tarafın yatırımcısına ve yatırımına yapılan uygulama karşılaştırılmalı ve uygulamaların geçerli olması için mutlak benzer koşullarda yapılmış olması gereklidir. Yatırımcılara veya yatırımlara uygulanan işlemdeki farklılıkların Madde 10'a uygun olup olmadığını belirlemek için iki temel faktör gözönüne alınmalıdır.

Birinci faktör, Anlaşma taraflarının politika hedeflerinin değişik alanlarda Madde 10'da sıralanan ayrımcılığa karşı hükümlere uygun olup olmadığının incelenmesidir. Bu yasal politikalar kendi ülkesine ait yatırım ve yatırımcıya uygulanacak koşullarla yabancı bir ülkeye ve yatırımcıya uygulanacak koşullarda benzerlikleri veya farkları yansıtır. Örneğin bir ülkenin mali yapısının entegrasyonu, dış yatırıma veya yatırımcıya ne şekilde baktığını ve aynı kısıtları yurtiçi yatırımcısına veya yatırımına da uygulayıp uygulamadığı hakkında bir fikir verir.

Bunlar farklı muamele olarak belirlenmedikçe, Madde 10'nun hükümlerine zıtlık yaratmaz.

İkinci faktör, ilgili yatırımcı veya yatırımının yabancı mülkiyet veya yabancı kontrol olarak kabul edilerek ne derecede buna bağlı hareket edildiğinin belirlenmesidir. Yukarıda bahsedilen politikalardan kaynaklanmayan, sadece yatırım veya yatırımcının yabancı kaynaklı olması nedeniyle ortaya çıkan yaptırımlar, Madde 10'un hükümlerine zıt kabul edilir. Yabancı yatırımcı veya yatırım, yerli yatırımcı veya yatırımla benzer koşullarda olduğunda bu yaptırımlar Madde 10 ile zıtlık teşkil eder.

5. Madde 25 ile ilgili olarak:

Avrupa Topluluğu ve Üye devletleri, Topluluğu kuran anlaşmanın 58. Maddesine dayanarak aşağıdaki deklarasyonda bulunmuşlardır.

- a) Avrupa Topluluğunu kuran anlaşmanın Kısım III, Başlık III, Bölüm 2'de belirtilen hükümlerince, bir Üye Devletin kanunları uyarınca kurulan şirketler veya firmalar, resmi bürolar, merkezi yönetimleri veya temel işyeri Topluluk sınırları içinde olan işletmeler, o Üye devletin vatandaşları gibi muamele görürler, Topluluk dahilinde bu tür merkezi olan şirket veya firmaların, Üye Devletlerden biriyle sürekli ve etkin bir ekonomik ilişki içinde olması gerekmektedir.
- b) "Şirketler ve firmalar" sivil veya ticari yasalar altında kurulmuş, kar amaçlı olmayan, yardımcı toplulukları olan ve diğer yasal şahısları devlet veya özel yasalarla korunan şirket ve firmaları tanımlar.

Avrupa Topluluğu ve Üye Devletleri ayrıca aşağıdaki bildirimde de bulunmuştur:

Topluluk hukuku yukarıda bahsedilen uygulamalarının topluluk üyelerinden birinde kurulmuş olmayan firmaların veya şirketlerin şubelerine veya acentalarına da uygulanabilmektedir. Bu nedenle Enerji Şartı Anlaşmasının 25'inci Maddesi sadece AT'ni kuran anlaşmalara dayalı ekonomik entegrasyon sonucu ortaya çıkan tercihli uygulamalarda gözlenen ayrıcalıklara uygulanmalıdır.

6. Madde 40 ile ilgili olarak:

Danimarka, Grönland ve Faroe Adaları yerel hükümetlerinden gelen bildirimde Avrupa Enerji Şartının bu bölgelerde uygulanmadığının yer aldığını belirtmiştir.

Bu bağlamda, Danimarka, Madde 40 hükümlerinin Grönland ve Faroe Adalarına da uygulanmasını onayladığını belirtmiştir.

7. Ek G (4) ile ilgili olarak:

- a) Avrupa Topluluğu ve Rusya Federasyonu aralarındaki nükleer madde ticaretinin, başka bir anlaşma imzalanmadıkça, bir tarafını Avrupa Topluluğu ve Üye Devletlerinin, diğer tarafını da Rusya Federasyonunun oluşturduğu ve 24 Haziran 1994 tarihinde Korfu'da imzalanan Ortaklık ve İşbirliği Anlaşmasının 22'nci Maddesi ve Anlaşma eki katma protokol uyarınca düzenlendiğini ve ilgili ortak deklarasyon uyarınca uyumsuzlukların söz konusu Anlaşma kapsamında yürütüldüğünü bildirmişlerdir.
- b) Avrupa Topluluğu ve Ukrayna, aralarındaki nükleer madde ticaretinin Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu ve Ukrayna arasında 14 Haziran 1994'de Lüksemburg'da imzalanan ve aynı gün başlatılan İşbirliği ve Ortaklık Anlaşması ve Geçici Anlaşma ile uyumlu olarak yürütüleceğini deklare etmişlerdir. Bu ülkelerle yapılacak nükleer ticaret, herhangi başka bir anlaşma yürürlüğe girmediği sürece, Avrupa Ekonomik Topluluğu, Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu ve SSCB arasında 18 Aralık 1989 tarihinde imzalanan Anlaşmanın hükümleri çerçevesinde yürütülecektir.
- c) Avrupa Topluluğu ve Kazakistan 20 Mayıs 1994'de Brüksel'de başlatılan İşbirliği ve Ortaklık Anlaşması ile uyumlu olarak, aralarındaki nükleer madde ticaretinde Kazakistan ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu arasındaki özel anlaşmanın geçerli olacağını deklare etmişlerdir.

Bu ülkelerle yapılacak nükleer ticaret, herhangi başka bir anlaşma yürürlüğe girmediği sürece, Avrupa Ekonomik Topluluğu, Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu ve SSCB arasında 18 Aralık 1989 tarihinde imzalanan Anlaşmanın hükümleri çerçevesinde yürütülecektir.

- d) Avrupa Topluluğu ve Kırgızistan 31 Mayıs 1994'de Brüksel'de başlatılan İşbirliği ve Ortaklık Anlaşması ile uyumlu olarak, aralarındaki nükleer madde ticaretinde Kırgızistan ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu arasındaki özel anlaşmanın geçerli olacağını deklare etmişlerdir.

Bu ülkelerle yapılacak nükleer ticaret, herhangi başka bir anlaşma yürürlüğe girmediği sürece, Avrupa Ekonomik Topluluğu, Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu ve SSCB arasında 18 Aralık 1989 tarihinde imzalanan Anlaşmanın hükümleri çerçevesinde yürütülecektir.

- e) Avrupa Topluluğu ve Tacikistan aralarındaki nükleer madde ticaretinde Tacikistan ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu arasında yapılacak özel anlaşmanın geçerli olacağını deklare etmişlerdir.

Bu ülkelerle yapılacak nükleer ticaret, herhangi başka bir anlaşma yürürlüğe girmediği sürece, Avrupa Ekonomik Topluluğu, Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu ve SSCB arasında 18 Aralık 1989 tarihinde imzalanan Anlaşmanın hükümleri çerçevesinde yürütülecektir.

- f) Avrupa Topluluğu ve Özbekistan aralarındaki nükleer madde ticaretinde Özbekistan ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu arasında yapılacak özel anlaşmanın geçerli olacağını deklare etmişlerdir.

Bu ülkelerle yapılacak nükleer ticaret, herhangi başka bir anlaşma yürürlüğe girmediği sürece, Avrupa Ekonomik Topluluğu, Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu ve SSCB arasında 18 Aralık 1989 tarihinde imzalanan Anlaşmanın hükümleri çerçevesinde yürütülecektir.

ENERJİ VERİMLİLİĞİ VE İLGİLİ ÇEVRESEL HUSUSLARA İLİŞKİN ENERJİ ŞARTI PROTOKOLU

- VII. Konferans, Ek 3'de yer alan Enerji Verimliliği ve İlgili Çevresel Hususlara İlişkin Enerji Şartı Protokolü metnini kabul etmiştir.

AVRUPA ENERJİ ŞARTI

- VIII. Geçici Enerji Şartı Konferansı ve Enerji Şartı Konferansı, Avrupa Enerji Şartına ilişkin Lahey Konferansının Değerlendirme Belgesini ve Avrupa Enerji Şartını imzalamakla sorumludur.

DÖKÜMANTASYON

- IV. Avrupa Enerji Şartı Konferansına ilişkin müzakerelerin kayıtları Sekreteryada toplanacaktır.

Bin dokuz yüz doksan dört yılının onyedinci Aralık günü Lizbon'da düzenlenmiştir.

ENERJİ ŞARTI ANLAŞMASI

ÖNSÖZ

Anlaşma Tarafları,

- 21 Kasım 1990 tarihinde imzalanan Yeni Avrupa için Paris Şartı'nı gözönüne alarak;
- 17 Aralık 1991 tarihinde Lahey'de imzalanan "Avrupa Enerji Şartı" na ilişkin Lahey Konferansı Nihai Senedi kapsamında kabul edilen Avrupa Enerji Şartı'nı gözönüne alarak;
- Lahey Konferansı Nihai Senedi'ni imzalayan tüm ülkelerin;
  - * Avrupa Enerji Şartı'nın amaçlarını ve prensiplerini uygulamayı;
  - * Enerji Şartı Anlaşması ve protokollarını görüşerek, mümkün olan en kısa zamanda, aralarındaki işbirliğini başlatmayı ve genişletmeyi;
  - * Şart'ta yer alan yükümlülüklerin, güvenilir ve bağlayıcı bir uluslararası hukuki baza dayandırılmasını arzu ettiklerini vurgulayarak;
- Avrupa Enerji Şartı'nda belirtilen prensiplerin uygulama alanına konulması için gerekli yapısal çerçeveyi tesis etmeyi arzu ederek;
- "Enerji alanındaki yatırımların ve ticaretin serbestleştirilmesini sağlayacak önlemler vasıtasıyla ekonomik büyümeyi hızlandırmak" şeklinde ifade edilen Avrupa Enerji Şartı'nsiyatifinin temel felsefesini uygulama alanına koymayı arzu ederek;
- Anlaşma Taraflarının "ulusal uygulama" (national treatment) ve "en ziyade kayırlan ülke uygulaması" (most favoured nation treatment) prensiplerinin" bütünüyle etkin bir biçimde uygulanmasına azami önemi attiklerini ve söz konusu yükümlülüklerin, tamamlayıcı bir anlaşmaya uygun olarak yapılacak yatırımlara uygulanacağını teyid ederek;

* Ulusal Uygulama: Yabancı yatırımcılara ulusal yatırımcılara sağlanan aynı hakların sağlanmasını içeren uygulama prosedürü

En Ziyade Kayırlan Ülke Uygulaması: Yabancı yatırımcılara, en ziyade kayırlan yabancı ülke yatırımcılarına sağlanan aynı hakların sağlanmasını içeren uygulama prosedürü

- "GATT ve İlgili Enstrümanlar"nda belirtildiği ve diğer açılardan bu Anlaşmada empoze edildiği üzere, uluslararası ticaretin progresif şekilde serbestleştirilmesi amacını ve uluslararası ticarete ayırım gözetilmesinin önlenmesi prensibini gözönüne alarak;
- Enerji Materyalleri ve Ürünleri ve ilgili ekipman, teknolojiler ve hizmetlere ilişkin ticarete teknik, idari ve diğer engellerin tedricen kaldırılmasına kararlı olarak;
- Halen GATT üyesi olmayan Anlaşma Taraflarının söz konusu anlaşmaya tam statüde üye olmalarını beklerken, bu ülkelerin GATT üyeliğine ilişkin hazırlıklarına yardımcı olacak geçici ticari düzenlemeleri sağlamayı gözönüne alarak;
- GATT ve İlgili Enstrümanlarına da üye olan bazı Anlaşma Taraflarının haklarını ve mükellefiyetlerini gözönüne alarak;
- Şirket birleşmeleri, tekefler, anti-rekabet uygulamaları ve dominant pozisyon suistimallerine ilişkin rekabet kaidelerini gözönüne alarak;
- "Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Anlaşması"nı (the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons), "Nükleer Tedarik Edicilere İlişkin Yön Gösterici Kaideler"i ve diğer uluslararası nükleer anti-proliferasyon yükümlülüklerini veya uygulamalarını göz önüne alarak;
- Enerjinin en verimli şekilde aranması, üretimi, çevrimi, depolanması, taşınması, dağıtılması ve kullanılmasının gerekliliğini benimseyerek;
- "Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Konvansiyonu"nu (the United Nations Framework Convention on Climate Change), "Uzun Menzilli Sınırlar Ötesi Hava Kirlenmesi Konvansiyonu" (the Convention on Long-Range Transboundary Air Pollution) ve ilgili protokollarını ve diğer uluslararası çevre anlaşmalarının enerji ile ilgili hususlarını gözönüne alarak;
- Enerji tesislerinin sökülmesi ve atıkların yönetimi de dahil olmak üzere, çevrenin korunmasına ilişkin önlemler konusunda giderek artan acil gereksinimi, ve bu amaçlarla uluslararası düzeyde kabul edilen amaçları ve kriterleri benimseyerek;

AŞAĞIDAKI HUSUSLAR ÜZERİNDE ANLAŞMAYA VARMIŞLARDIR:

BÖLÜM I

TANIMLAR VE AMAÇ

MADDE 1

TANIMLAR

Bu Anlaşmanın amaçları yönünden:

- (1) "*Şart (Charter)*", 17 Aralık 1991 tarihinde Lahey'de imzalanan Avrupa Enerji Şartı'na ilişkin Lahey Konferansı'nın Sonuç Bildirgesinde kabul edilen Avrupa Enerji Şartını ifade etmektedir; Söz konusu Sonuç Bildirgesinin imzalanması Şartın imzalanması olarak kabul edilir.
- (2) "*Anlaşma Tarafı (Contracting Party)*", bu Anlaşmanın hükümlerinin bağlayıcılığını kabul etmiş olan ve söz konusu Anlaşmanın kendi ülkesi veya organizasyonunda yürürlükte olacağı bir devlet veya Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Organizasyonunu ifade etmektedir.
- (3) "*Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Organizasyonu (Regional Economic Integration Organization)*", birçoğu bu Anlaşma ile hükme bağlanan çeşitli konularda, söz konusu konulara ilişkin olarak devletleri bağlayıcı kararları almakla yükümlü yetki de dahil, yetkilerini devreden devletlerden oluşan organizasyonu ifade etmektedir.
- (4) "*Enerji Materyaller ve Ürünleri (Energy Materials and Products)*", Gümrük İşbirliği Konseyi Harmonize Sistemi ve Avrupa Toplulukları Kombine Terminolojisi bazında, Ek EM'de yer alan maddeleri ifade etmektedir.
- (5) "*Enerji Sektöründe Ekonomik Aktivite (Economic Activity in the Energy Sector)*", Annex NI'da yer alanlar dışındaki Enerji Maddeleri ve Ürünlerinin arama, çıkarma, rafinaj, üretim, depolama, kara taşımacılığı, iletim, dağıtım, ticaret, pazarlama, veya satışına ya da çokkatlı konut alanlarına ısı dağıtımına ilişkin ekonomik aktiviteleri ifade etmektedir.
- (6) "*Yatırım (Investment)*", bir yatırımcı tarafından doğrudan veya dolaylı olarak sahip olunan ya da kontrol edilen her türlü varlığı ifade etmektedir ve aşağıdaki hususları kapsamaktadır:
  - (a) aynı veya aynı olmayan, taşınır ve taşınmaz servetler ve ipotek, haciz ve teminatlar gibi her türlü mülkiyet hakkı;

- (b) bir firma veya teşebbüs, ya da bir firma veya teşebbüsdeki hisse senetleri, tahviller veya diğer iştirak şekilleri, ve bonolar, ve bir firma veya teşebbüsün borçları;
- (c) bir ekonomik değere sahip olan ve bir Yatırıma ilişkin olarak yapılan kontratla ilgili olan para ve hizmet performansı talepleri;
- (d) Fikri mülkiyet;
- (e) Kazanç;
- (f) Yasalarla, kontratlarla veya Enerji Sektöründeki herhangi bir Ekonomik Aktivite girişimine ilişkin kanunlara uygun olarak verilen ruhsat ve izin belgelerine binaen tevcih edilen haklar.

Varlıklara yatırım şekillerine ilişkin bir değişiklik yatırımların karakterini etkilemez ve "Yatırım" terimi, yatırım yapan Anlaşma Tarafı Yatırımcısı ve kendi Alanı içinde yatırım yapılan Anlaşma Tarafı için yatırımın Anlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihte mevcut olmasına veya bu tarihlerden sonra olanından (bundan sonra Geçerli Tarih olarak anılacaktır) daha ileri bir tarihte yapılmış olmasına bakılmaksızın, bu Anlaşmanın sadece Geçerli Tarihten sonra yapılan yatırımlara tesir eden konulara uygulanabilmesi koşuluyla, tüm yatırımları içerir.

"Yatırım", Enerji Sektöründeki bir Ekonomik Aktiviteye ilişkin herhangi bir yatırım ve bir Anlaşma Tarafı tarafından kendi Alanı içinde yapılan "Şart verimlilik projeleri" olarak adlandırılan ve aynı şekilde Sekreteryaya bildirilen yatırımlar veya yatırım tipleri olarak refere edilir.

(7) "Yatırımcı (Investor)".

(a) Anlaşma Tarafı açısından

- (i) Söz konusu Anlaşma Tarafında uygulanmakta olan kanunlarla uyumlu olarak o ülkede sürekli ikamet eden veya o ülkenin vatandaşı veya uyruğuna sahip olan bir gerçek kişiyi;
- (ii) Söz konusu Anlaşma Tarafında uygulanmakta olan kanunlarla uyumlu olarak örgütlenen bir firma ya da organizasyonu

(b) "Üçüncü ülke" açısından, alt-paragraf (a)'da bir Anlaşma Tarafı için belirtilen şartları, gerekli değişiklikler yapılarak, yerine getiren bir gerçek kişi, firma veya diğer organizasyonları

ifade etmektedir.

- (8) "Yatırımlar Yapma (Make Investments)" ve "Yatırımlar Yapılması (Making of Investments)", mevcut yatırımların tümüne veya bir kısmına sahip olma veya farklı yatırım faaliyeti alanlarına açılma yoluyla yeni yatırımların tesis edilmesini ifade etmektedir.
- (9) "Kazanç (Returns)", ödeme şekline bağlı olmaksızın, kar, kar payı, faiz geliri, sermaye kazançları, idari, teknik yardım ve diğer harçlar dahil, bir Yatırımdan elde edilen veya bir Yatırıma ilişkin miktarı ifade etmektedir.
- (10) "Alan (Area)", Anlaşma Tarafı durumundaki bir devlet açısından:
- (a) kara parçası, kara suları ve iç sulardan oluşan, üzerinde egemenliğini sürdürdüğü ülkeyi; ve
  - (b) uluslararası deniz hukuku hükümleri uyarınca: söz konusu Anlaşma Tarafının egemenlik hakkına ve yargı yetkisine sahip olduğu deniz, deniz tabanı ve buraya ait toprak altı tabakayı
- ifade etmektedir.

- (11) (a) "GATT", "GATT 1947" veya "GATT 1994"ü, veya uygulandığı takdirde her ikisini de ifade etmektedir.
- (b) "GATT 1947", Ticaret ve İstihdam konusuna ilişkin Birleşmiş Milletler Konferansı Hazırlık Komitesi'nin İkinci Oturumunun Sonuç bölümünde kabul edilen Nihai Senedine ek olarak verilen ve sonradan düzeltme, değiştirme ve modifikasyona tabi tutulan 30 Ekim 1947 tarihli Gümrük Tarifelerine ve Ticarete İlişkin Genel Anlaşmayı (General Agreement on Tariffs and Trade) ifade etmektedir.
- (c) "GATT 1994", Dünya Ticaret Örgütü (World Trade Organization)nü Kuran Anlaşmanın 1A Ekinde belirtilen ve sonradan düzeltme, değiştirme ve modifikasyona tabi tutulan Gümrük Tarifelerine ve Ticarete İlişkin Genel Anlaşmayı (General Agreement on Tariffs and Trade) ifade etmektedir.

Dünya Ticaret Örgütünü Kuran Anlaşmaya taraf olan bir ülke GATT 1994'e de taraf kabul edilir.

- (d) "İlgili Enstrümanlar (Related Instruments)", uygun olan şekilde,
- (i) sonradan düzenlenen, değiştirilen veya modifiye edilen hallyle GATT 1947'nin himayesi altında sonuçlandırılan kararlar, deklarasyonlar, ittifaklar da dahil olmak üzere anlaşmalar, düzenlemeler ve diğer yasal enstrümanları; veya

- (ii) sonradan düzenlenen, değiştirilen veya modifiye edilen haliyle ve 1 (GATT1994 hariç), 2, 3 ve-4 no'lu Ekleri ve buna ilişkin kararlar, deklarasyonlar ve ittifaklar dahil olmak üzere Dünya Ticaret Örgütünü Kuran Anlaşmayı

ifade etmektedir.

(12) "*Fikri Mülkiyet (Intellectual Property)*", telif hakkı ve müteallik hakları, ticari markaları, jeografik indikasyonları, endüstriyel dizaynları, patentleri, entegre devrelerin dizilim dizaynını ve ifşa edilmeyen bilgilerin korunmasını kapsamaktadır.

(13) (a) "*Enerji Şartı Protokolü (Energy Charter Protocol)*" ve "*Protokol (Protocol)*", müzakereleri Şart Konferansı tarafından yapılmış olan ve metni yine Şart Konferansı tarafından kabul edilmiş olan ve iki veya daha fazla Anlaşma Tarafınca, Anlaşma amaçları doğrultusunda herhangi bir spesifik sektöre veya faaliyet kategorisine ya da Şartın III No.lu Başlığı altında yer alan işbirliği alanlarına ilişkin olarak bu Anlaşma hükümlerine tamamlama, ekleme, genişletme veya geliştirme yapılması amacıyla yürürlüğe konulmuş olan bir anlaşmayı ifade etmektedir.

(b) "*Enerji Şartı Deklarasyonu (Energy Charter Declaration)*" ve "*Deklarasyon (Declaration)*", müzakereleri Şart Konferansı tarafından yapılan ve yaygınlaştırılması yine Şart Konferansı tarafından onaylanan yasal olarak bağlayıcı olmayan ve bu Anlaşma hükümlerine tamamlama veya ekleme yapılması amacıyla yürürlüğe konan bir anlaşmayı ifade etmektedir.

(14) "*Serbestçe Konvertibl Para Birimi (Freely Convertible Currency)*", uluslararası döviz piyasalarında yaygın olarak işlem gören ve uluslararası işlemlerde yaygın olarak kullanılan bir para birimini ifade etmektedir.

MADDE 2 ANLAŞMANIN AMACI

Bu Anlaşma, "Avrupa Enerji Şartı'nın amaçları ve prensipleri uyarınca, tamamlayıcılık ve karşılıklı faydalar prensibini baz alarak, enerji alanında uzun dönemli işbirliğinin teşvik edilmesi için hukuki bir çerçeve tesis etmektedir.

BÖLÜM II

TİCARET

MADDE 3 ULUSLARARASI PİYASALAR

Anlaşma Tarafları, uluslararası piyasalara ticari şartlarda erişebilmeyi teşvik etmeye ve genel olarak Enerji Materyalleri ve Ürünleri için açık ve rekabet eder bir piyasa geliştirmeye çalışacaklardır.

MADDE 4 GATT VE İLGİLİ ENSTRÜMANLARINA RİAYET (NON-DEROGATION)

Bu Anlaşmada yer alan tüm hususlar, GATT'a Üye olan Anlaşma Tarafları arasında olduğu gibi, GATT ve İlgili Enstrümanlarının hükümleri ile uyumlu olacaktır.

MADDE 5 TİCARET İLE İLGİLİ YATIRIM ÖNLEMLERİ

- (1) Anlaşma Tarafları, GATT'ın III. veya XI. Maddesinde yer alan hükümlerle uyumlu olmayan ticaret ile ilgili yatırım önlemlerini uygulamayacaklardır; bu husus, Anlaşma Taraflarının GATT ve İlgili Enstrümanları ve Anlaşmanın 29'uncu Maddesi kapsamındaki haklarını ve yükümlülüklerini etkilemeksizin yerine getirilecektir.
- (2) Söz konusu önlemler, yerel kanunlar veya idari kararlar kapsamında uygulanması mecburi olan veya empoze edilen veya bir avantaj sağlamak için uyulması gerekli olan herhangi bir yatırım önlemini kapsamakta olup, aşağıda tarif edilmiştir:
  - (a) Bir kuruluş tarafından domestik orijinli ürünlerin satın alınması veya kullanılması mecburiyeti; (ürün cinsi, hacim, değer veya yerel üretimin belirli bir oranı olarak)
  - (b) Bir kuruluş tarafından satın alınan veya kullanılan ithal ürünlerin, ihraç edilen yerel ürünlerin belirli bir oranı (hacim veya değer) ile sınırlı olması mecburiyeti;
  - (c) Bir kuruluşun yerel üretimde kullanılmak üzere ithal ettiği ürünlerin, genel olarak veya kuruluşun ihraç ettiği yerel üretim hacmi veya değerinin belirli bir oranı ile sınırlı tutulması;

- (d) Bir kuruluşun yerel üretimde kullanılmak üzere ithal ettiği ürünlerin girişinin, döviz miktarı ile sınırlandırılarak kısıtlanması;
  - (e) Bir kuruluşun ihracatında veya ihraç amacıyla satışlarında sınırlamalar (ürün cinsi, hacim değer veya yerel üretimin belirli bir oranı olarak);
- (3) Birinci paragrafta yer alan hükümler, Anlaşma Taraflarının; ihracat promosyonu, yabancı yardım, devlet satın alımı veya tercihli tarife ya da kota programları amacıyla, altparagraflar 2(a) ve (c) de tanımlanan ticaret ile ilgili yatırım önlemlerini uygulamasını engellemeyecektir.
  - (4) Paragraf (1) e rağmen, Anlaşma Tarafları, Anlaşmanın TRM Eki'nde yer alan bildirim ve tedricen azaltma (phase-out) hükümlerine uygun olarak, Anlaşmayı imzaladığı tarihten 180 gün önce yürürlüğe konulmuş olunan ticaret ile ilgili yatırım önlemlerini geçici olarak uygulamaya devam edebileceklerdir.

MADDE 6 REKABET

- (1) Anlaşma Tarafları, "Enerji Sektöründe Ekonomik Aktivite" alanında rekabete ilişkin piyasa engellerini azaltmaya çalışacaklardır.
- (2) Anlaşma Tarafları, ulusal mevzuat sistemleri kapsamında "Enerji Sektöründe Ekonomik Aktivite" alanında, tek taraflı ve birleşik (entegre) anti-rekabet şartlarının tesisi için gerekli ve uygun kanunlara sahip olacak veya yürürlüğe koyacaklardır.
- (3) Rekabet kurallarının uygulamasında deneyim sahibi olan Anlaşma Tarafları, diğer Anlaşma Taraflarına, talep üzerine ve mevcut kaynaklar ölçüsünde rekabet kurallarının geliştirilmesi ve uygulanması konusunda teknik yardım sağlayacaklardır.
- (4) Anlaşma Tarafları, bilgi alışverişi ve konsültasyonlar vasıtasıyla, ulusal rekabet kurallarının güçlendirilmesi amacıyla işbirliği yapabileceklerdir.
- (5) Herhangi bir Anlaşma Tarafı, diğer bir Anlaşma Tarafının Alanında yürütülen spesifik bir anti-rekabet uygulamasının bu Maddede belirtilen amaçlara ilişkin önemli bir menfaati (kazancı) negatif olarak etkilediğini mülhaza ettiğinde, diğer Anlaşma Taraflarını haberdar ederek, kendi rekabet yetkililerinin uygun karşı aksiyon başlatmasını talep edebilecektir. Bildirimde bulunan Anlaşma Tarafı, söz konusu bildiriminde, bildirimi alan Anlaşma Tarafına bildirim konu olan anti-rekabetçi uygulamayı tanımlamasını sağlayacak yeterli bilgiye yer verecek ve daha fazla bilgi ve işbirliği sağlayabileceğine yönelik bir öneride bulunacaktır. Bildirimi alan Anlaşma Tarafı veya ilgili rekabet otoriteleri, bildirimde bulunan Anlaşma Tarafının

rekabet otoriteleri ile konsültasyonda bulunabilecek ve notifikasyonda anti-rekabetçi olduğu iddia edilen uygulamaya uygun olarak karşı aksiyonun başlatılması veya başlatılmamasına karar verilmesinde bildirimde bulunan Anlaşma Tarafının talebini dikkate alacaklardır. Bildirimi alan Anlaşma Tarafı, bildirimi yapan Anlaşma Tarafına kendi kararını veya ilgili otoritelerin kararını bildirecektir ve isterse bildirimi yapan Anlaşma Tarafına karara baz teşkil eden hususları da bildirebilecektir. Karşı aksiyonun başlatıldığı durumlarda bildirim alan Anlaşma Tarafı, bildirimi yapan Anlaşma Tarafına sonuçları ve mümkün olduğu ölçüde orta vadedeki önemli gelişmeleri bildirecektir.

- (6) Bu Maddede yer alan hükümler, Anlaşma Taraflarının enformasyon veya iş gizliliğine ilişkin kanunlarına aykırı olarak, bilgi verilmesini gerektirmeyecektir.
- (7) Bu maddenin yorumlanmasından veya uygulanmasından kaynaklanacak uyumsuzlukların çözümü, bu Maddenin (5)'inci paragrafında ve Anlaşmanın 27(1) Maddesinde belirtilen prosedürler çerçevesinde ele alınacaktır.

MADDE 7 GEÇİŞ (TRANSİT)

- (1) Anlaşma Tarafları, Enerji Materyalleri ve Ürünlerinin,
  - transit serbestliği prensibi ile uyumlu olarak;
  - orijin, destinasyon veya mülkiyet açısından ayırım yapmaksızın;
  - mantıksız geciktirme, kısıtlama veya vergiler empoze etmeden;
  - fiyat açısından orijin, destinasyon veya mülkiyet bazında ayırım yapmaksızın;geçişini kolaylaştırmak amacıyla gerekli tedbirleri alacaklardır.
- (2) Anlaşma Tarafları, ilgili kuruluşların aşağıda belirtilen hususlarda işbirliği yapmalarını teşvik edeceklerdir:
  - (a) Enerji Materyalleri ve Ürünlerinin Geçişi için gerekli "Enerji Nakil Tesisleri"nin modernizasyonu;
  - (b) Birden fazla Anlaşma Tarafının Alanlarına hizmet sunabilecek "Enerji Nakil Tesisleri"nin geliştirilmesi ve işletilmesi;
  - (c) Enerji Materyalleri ve Ürünlerinin arzında meydana gelebilecek kesintilerin etkilerinin hafifletilmesine ilişkin önlemler;

- (d) Enerji Nakil Tesislerinin enterkonneksiyonunu kolaylaştırmak;
- (3) Anlaşma Tarafları, mevcut bir uluslararası anlaşma aksini empoze etmedikçe, Enerji Materyalleri ve Ürünlerinin taşınmasında ve Enerji Nakil Tesislerinin kullanılmasında kendi Alanından çıkan veya kendi Alanına giren materyal ve ürünlere uyguladığı aynı şartları uygulayacaktır.
- (4) Enerji Materyalleri ve Ürünlerinin, Enerji Nakil Tesisleri vasıtasıyla Geçişinin ticari şartlar bazında gerçekleştirilememesi durumunda, Anlaşma Tarafları, Paragraf (1) ile uyumlu olarak uygulanan mevzuat ile empoze edilmesi durumu dışında, tesis edilen yeni kapasiteler vasıtasıyla engeller çıkarmayacaklardır.
- (5) Enerji Materyalleri ve Ürünleri kendi Alanından geçebilecek olan Anlaşma Tarafı, arz güvenliği de dahil olmak üzere, kendi enerji sistemlerinin güvenliğini veya verimliliğini tehlikeye sokacak durumu diğer ilgili Anlaşma Taraflarına demonstré etmek kaydıyla;
- (a) Enerji Nakil Tesislerinin inşasına veya modifikasyonuna izin vermek;
- (b) mevcut Enerji Nakil Tesislerinden yeni ve ilave geçiş izni vermek;
- hususunda yükümlülük taşımayacaktır.

Paragraf (6) ve (7)'ye bağlı olarak, Anlaşma Tarafları, Enerji Materyalleri ve Ürünlerinin, diğer Anlaşma Taraflarının Alanlarına, Alanlarından veya Alanları arasında güvenli bir biçimde akışını sağlayacaklardır.

- (6) Anlaşma Tarafları, kendi Alanlarından Enerji Materyalleri ve Ürünlerinin Geçişinden kaynaklanan uyuşmazlık durumunda, bu Maddenin (7)'nci paragrafında yer alan uyuşmazlıkların çözümü prosedürleri karara bağlanmadan, Enerji Materyalleri ve Ürünlerinin mevcut geçişini durdurmayacak veya kısmayacak; kendi kontrolünde olan bir kuruluşun kesmesine veya azaltmasına izin vermeyecek; veya kendi mevzuatına bağlı olarak, bir kuruluşun kesmesini ve azaltmasını talep etmeyecektir. (Söz konusu hususun spesifik olarak bir kontrat veya diğer anlaşmada yer alması veya hakem kararına göre izin verilmesi istisna olarak addedilmektedir.)
- (7) Paragraf (6)'da belirtilen uyuşmazlığın çözümünde aşağıdaki hükümler uygulanacaktır (Söz konusu hükümler; uyuşmazlığa taraf olan Anlaşma Tarafları veya bir önceki paragrafta belirtilen kuruluş ile uyuşmazlığa taraf diğer bir Anlaşma Tarafının kuruluşu arasında, önceden anlaşmaya varılan, kontrata bağlı veya diğer uyuşmazlıkların çözümü çabalarından sonuç alınmaması durumunda uygulanacaktır.):

- (a) Uyuşmazlığa taraf olan bir Anlaşma Tarafı, uyuşmazlık hususuna ilişkin olarak, açıklayıcı bir bildirim vasıtasıyla Genel Sekretere başvurabilir.
- (b) Söz konusu bildirimden itibaren sonraki 30 gün içerisinde, Genel Sekreter, uyuşmazlığa taraf olanlarla ve diğer Anlaşma Tarafları ile konsültasyonlar gerçekleştirerek bir hakem atayacaktır. Söz konusu hakemin, uyuşmazlığa ilişkin konularda deneyimli olması ve uyuşmazlık taraflarının birinin veya diğer ilgili Anlaşma Taraflarından birinin tabiyetinde veya vatandaşı olmaması, ya da anılan Ülkede sürekli ikametgahının bulunmaması gerekmektedir.
- (c) Hakem, uyuşmazlık tarafları arasında bir çözüm anlaşması veya söz konusu çözüme ulaşılabilmesi için bir prosedür sağlanmasına yönelik çaba gösterecektir. Atamadan sonraki 90 gün içerisinde hakemin taraflar arasında bir anlaşma sağlamayı başaramaması durumunda, hakem, uyuşmazlığa bir çözüm veya söz konusu çözüme ulaşılabilmesi için bir prosedür teklif edecek ve uyuşmazlık çözümlenene kadarki dönemde Geçiş için uygulanacak geçici tarifeleri ve diğer şartları belirleyecektir.
- (d) Anlaşma Tarafları, kontrolleri veya yönetimleri altındaki kuruluşların, hakemin kararından sonraki 12 ay için veya uyuşmazlığın çözümlenmesine kadarki dönem için (hangisi daha önce ise), uygulanacak tarifeler ve şartlara ilişkin alt paragraf (c) uyarınca alınacak tüm geçici kararları izlemelerini sağlamakla yükümlüdürler.
- (e) Alt paragraf (b)'de rağmen, Genel Sekreter, uyuşmazlığın, alt paragraf (a) ile (d) arasında belirtilen uyuşmazlık çözüm prosedürlerinin konusu olan Geçiş ilgilendirdiği ve söz konusu faaliyetlerin uyuşmazlığa bir çözüm bulunması için fayda sağlamadığı kanaatine varması durumunda, bir Hakem atamayı tercih edebilir.
- (f) Şart Konferansı, hakemliğin gerçekleştirilmesi ve hakemlik karşılığı yapılacak ödemelere ilişkin olarak standart hükümler kabul edecektir.
- (8) Bu Maddede yer alan hiç bir hüküm, deniz altı kabloları ve boru hatlarına ilişkin kaideleri de kapsayacak şekilde, Anlaşma Taraflarının, mutlak uluslararası kanundan ve mevcut ikili veya çok taraflı anlaşmalardan kaynaklanan haklarına ve yükümlülüklerine aykırı olmayacaktır.
- (9) Bu Madde, transit için kullanılan belirli tip Enerji Nakil Tesislerine sahip olmayan Anlaşma Taraflarının, söz konusu tesislere ilişkin herhangi bir önlem almaya mecbur kılacak şekilde yorumlanmayacaktır. Ancak, anılan Anlaşma Tarafları, Paragraf (4)'de belirtilen hususlara uymakla yükümlü olacaktır.

(10) Bu maddenin amaçları açısından,

(a) Transit

- (i) Herhangi birinin Anlaşma Tarafı olması kaydıyla, başka bir ülkeden çıkan ve üçüncü bir ülkeye giden Enerji Materyalleri ve Ürünlerinin, Anlaşma Tarafı bir Ülkenin Alanı vasıtasıyla veya yükleme / boşaltma için Alanındaki liman tesislerine veya tesislerinden taşınması; veya
- (ii) Bir Anlaşma Tarafının Alanından çıkan ve yine aynı Anlaşma Tarafının Alanına giden Enerji Materyalleri ve Ürünlerinin, Anlaşmaya Taraf bir Ülkenin Alanından taşınması (ilgili Anlaşma Taraflarının aksi yönde karar vererek, Ek N'de ortak olarak yer almamaları şartı ile)

(b) Enerji Nakil Tesisleri

- yüksek-basınç gaz iletim boruhatları
- yüksek gerilim elektrik iletim hatları ve şebekeleri
- ham petrol iletim boruhatları
- kömür (slurry) boruhatları
- petrol ürünleri boruhatları
- spesifik olarak Enerji Materyalleri ve Ürünlerine ilişkin diğer sabit tesisler

anlamına gelmektedir.

MADDE 8 TEKNOLOJİ TRANSFERİ

- (1) Anlaşma Tarafları, ulusal kanun ve yönetmeliklerine ve Fikri Mülkiyet Haklarının korunmasına bağlı olarak, Enerji Materyalleri ve Ürünlerinde ticaretin ve yatırımların teşvikine yardımcı olmak ve Şartın amaçlarını uygulamak amacıyla, enerji teknolojilerine erişimi ve transferi, ticari ve ayırım-gözetmeme bazında geliştirmek hususunda mutabık kalmışlardır.
- (2) Bu meyanda, Anlaşma Tarafları, Paragraf (1)'e etkinlik kazandıracak düzeyde, non-proliferasyon ve diğer uluslararası yükümlülüklerle bağlı olarak, Enerji Materyalleri ve Ürünleri ve ilgili ekipman ve hizmetler alanında, teknoloji transferi için mevcut engelleri kaldıracaklar ve yeni engeller yaratmayacaklardır.

MADDE 9 SERMAYEYE ERİŞİM

- (1) Anlaşma Tarafları, özellikle geçiş aşamasında olan ekonomiler olmak üzere diğer Anlaşma Taraflarının Alanlarında Enerji Sektöründe Ekonomik Aktiviteye ilişkin yatırımların gerçekleştirilmesi ve desteklenmesi, Enerji Materyalleri ve Ürünlerine ilişkin ticaretin finansmanı için sermaye akışının teşvik edilmesinde açık sermaye piyasalarının önemini teyid ederler. Bu çerçevede, her Anlaşma Tarafı, Enerji Materyalleri ve Ürünlerine ilişkin ticaretin finansmanı ve diğer Anlaşma Taraflarının Alanlarında Enerji Sektöründe Ekonomik Aktivite konusundaki Yatırımların gerçekleştirilmesi amacıyla, hangisi daha avantajlı ise, kendi şirketlerine ve vatandaşlarına veya diğer bir Anlaşma Tarafının veya üçüncü bir ülkenin şirketlerine veya vatandaşlarına aynı şartlarda sağladıklarından daha az olmayacak şekilde, kendi sermaye piyasalarına girme olanaklarına ilişkin şartları geliştirmeye caba gösterecektir.
- (2) Anlaşma Tarafları, dış ticareti veya yatırımları kolaylaştırmak için, kamu kredileri (borç verme), hibe, garanti veya sigorta imkanlarının sağlanmasına ilişkin programları benimseyebilir ve sürdürebilirler. Anlaşma Tarafları, söz konusu programların amaçları, kısıtları ve kriterlerine uygun olarak, bu tür olanakları, diğer Anlaşma Taraflarıyla Enerji Materyalleri ve Ürünlerinin ticaretinin finansmanı veya diğer Anlaşma Taraflarının Enerji Sektörlerinde Ekonomik Aktiviteye ilişkin Yatırımlar için de sağlayacaklardır.
- (3) Anlaşma Tarafları, ekonomik istikrarlarını ve yatırım ortamlarını geliştirmek üzere, Enerji Sektöründeki Ekonomik Aktivite alanındaki programların yürürlüğe konulmasında, ilgili uluslararası finansal enstitülerin deneyimlerinden yararlanılması ve operasyonlarının teşvik edilmesini araştıracaklardır.
- (4) Bu Maddede yer alan hiçbir hüküm,
  - (a) finansal enstitülerin, piyasa prensiplerini ve rasyonel konsiderasyonları baz alacak şekilde, kendi borç verme veya sigorta etme prosedürlerini uygulamalarına; veya
  - (b) Bir Anlaşma Tarafının;
    - (i) ihtiyat nedenleriyle (yatırımcıların, tüketicilerin, depozitörlerin, poliçe hamillerinin korunması dahil); veya
    - (ii) kendi finansal sisteminin ve sermaye piyasalarının bütünlüğünü ve istikrarını sağlamak üzere;

önlemler almasını engellemeyecektir.

BÖLÜM III

YATIRIMLARIN TEŞVİKİ VE KORUNMASI

MADDE 10

YATIRIMLARIN TEŞVİKİ, KORUNMASI VE UYGULAMALAR

- (1) Her Anlaşma Tarafı, bu Anlaşmanın hükümlerine uygun olarak, diğer Anlaşma Taraflarının Yatırımcılarının kendi Alanında Yatırımlar Yapması için istikrarlı, adil, münasip ve şeffaf şartları teşvik ve tesis edecektir. Söz konusu şartlar, diğer Anlaşma Taraflarının Yatırımcılarınca gerçekleştirilecek Yatırımlara her zaman adil ve eşit uygulamalar temini için bir taahhüt içerecektir. Ayrıca, söz konusu Yatırımlar istikrarlı ve devamlı korunmaya ve güvenliğe mazhar olacak ve hiç bir Anlaşma Tarafı, hiç bir şekilde, makul olmayan veya ayırım gözeten önlemlerle, Yatırımların idaresi, idamesi, faydası, kullanma hakkı veya devredilmesi açısından eşitsizlik yaratacak biçimde davranmayacaktır. Hiç bir durumda, söz konusu Yatırımlara, Anlaşma yükümlülükleri de dahil olmak üzere, uluslararası hukuk tarafından empoze edilen gereksinimlerden daha yetersiz prosedürler uygulanmayacaktır. Her Anlaşma Tarafı, diğer bir Anlaşma Tarafı Yatırımcısı veya Yatırımcısının bir Yatırımı ile taahhüt etmiş olduğu yükümlülükleri yerine getirecektir.
- (2) Her Anlaşma Tarafı, kendi Alanında Yatırımların Yapılmasında, diğer Anlaşma Taraflarının Yatırımcılarına (3)üncü paragrafta belirtilen "Uygulama"yı deruhte etmeye çaba gösterecektir.
- (3) Bu maddenin amaçları için, "Uygulama", bir Anlaşma Tarafının, kendi Yatırımcılarına veya diğer bir Anlaşma Tarafının veya herhangi bir üçüncü ülkenin Yatırımcılarına sağladığından (hangisi daha avantajlı ise) daha az düzeyde olmayan uygulama prosedürü anlamına gelmektedir.
- (4) Kendi Alanında Yatırımların Yapılması açısından, her Anlaşma Tarafının, diğer Anlaşma Taraflarının Yatırımcılarına (3)üncü paragrafta tanımlanan "Uygulama"yı sağlayacaklarına dair yükümlülük, şartları anılan Anlaşmada ortaya konmak üzere, ayrı bir ek anlaşma kapsamında ele alınacaktır. Söz konusu anlaşma, bu Anlaşmayı imzalamış veya kabul etmiş devletlerin ve Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Örgütlerinin imzalamasına açık tutulacaktır. Söz konusu ek anlaşmaya ilişkin müzakereler, 1 Ocak 1998 tarihine kadar bitirilmesi amacıyla, 1 Ocak 1995 tarihinden daha geç olmayacak bir tarihte başlayacaktır.
- (5) Her Anlaşma Tarafı, kendi Alanında Yatırımların Yapılması açısından;

- (a) (3)'üncü paragrafta belirtilen "Uygulama" prosedürüne getirilebilecek istisnaları minimum düzeyde tutmak;
- (b) diğer Anlaşma Taraflarının Yatırımcılarını etkileyecek mevcut sınırlamaları tedricen azaltmak;

üzere çaba gösterecektir.

- (6) (a) Bir Anlaşma Tarafı, kendi Alanında Yatırımların Yapılması açısından, (3)'üncü paragrafta belirtilen "Uygulama"ya yeni istisnalar getirmeyeceği hususundaki niyetini, Sekreteryaya vasıtasıyla, herhangi bir zamanda, gönüllü olarak "Şartı Konferansı"na beyan edebilecektir.
- (b) Ayrıca, bir Anlaşma Tarafı, herhangi bir zamanda, kendi Alanında "Enerji Sektöründe Ekonomik Aktiviteler"in tümüne veya bir bölümüne ilişkin Yatırımların Yapılması açısından, diğer Anlaşma Taraflarının Yatırımcılarına Paragraf (3)'te yer alan "Uygulama"yı sağlayacağına dair gönüllü bir taahhütte bulunabilecektir. Söz konusu taahhüt, Sekreteryaya bildirilecek, Ek VC listesinde yer alacak ve bu Anlaşma kapsamında hukuken bağlayıcı olacaktır.
- (7) Her Anlaşma Tarafı, kendi Alanında diğer Anlaşma Taraflarının Yatırımcılarının Yatırımlarına ve ilgili aktivitelere (idare, idame, fayda, kullanım hakkı veya devretme), kendi Yatırımcılarına veya herhangi bir Anlaşma Tarafının veya üçüncü bir devletin Yatırımcılarına sağladığından daha az düzeyde olmayan (hangisi daha avantajlı ise) "Uygulama"yı sağlayacaktır.
- (8) Anlaşma Taraflarının, enerji teknolojisi araştırma-geliştirme faaliyetleri için tesis edecekleri kontratlar veya tedarik edecekleri hibe veya diğer finansal yardım programları konusunda, (7)'nci paragrafın uygulanması modaliteleri, (4)'üncü paragrafta belirtilen ek anlaşma kapsamında ele alınacaktır. Her Anlaşma Tarafı, Sekreteryaya vasıtasıyla, bu paragrafta belirtilen programlara ilişkin uygulama usulleri konusunda Şart Konferansına bilgi verecektir.
- (9) Bu Anlaşmayı imzalayan veya (onaylayarak) katılan her devlet veya Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Organizasyonu, Anlaşmayı imzaladığı veya katılım enstrümanını (ratifikasyon belgesi) teslim ettiği tarihte;
- (a) (2)'nci paragrafta belirtilen "Uygulama" prosedürüne ilişkin istisnalara,
- (b) (8)'inci paragrafta belirtilen programlara ilişkin tüm mevzuatını (kanunlar veya yönetmelikler) veya diğer önlemlerini özetleyen bir raporu Sekreteryaya sunacaktır.

Her Anlaşma Tarafı, kendi raporunu, olabilecek değişiklikleri zamanında Sekreteryaya bildirerek güncelleştirecektir. Söz konusu raporlar, Şart Konferansı tarafından periyodik olarak incelenecektir.

Yukarıdaki (a) altparagrafı ile ilgili olarak Sekreteryaya sunulacak rapor kapsamında, ilgili Anlaşma Tarafların, diğer Anlaşma Taraflarının Yatırımcılarına (3)üncü paragrafta belirtilen "Uygulama" prosedürünü sağladıkları enerji sektörü alanları da yer alabilecektir.

Altparagraf (b) ile ilgili olarak ise, Şart Konferansı tarafından yürütülecek incelemede, anılan programların rekabet ve Yatırımlar üzerindeki etkileri de gözönüne alınabilecektir.

- (10) Paragraf (3) ve (7) de belirtilen "Uygulama" prosedürü "Fikri Mülkiyet" in korunmasına uygulanmayacak olup, bu konuda, Fikri Mülkiyet haklarının korunmasına ilişkin olarak yürürlükte olan ve ilgili Anlaşma Taraflarının taraf oldukları, uluslararası anlaşmalarda belirtilen ilgili hükümler uygulanacaktır.
- (11) Anlaşmanın (26) ncı Maddesinin amaçları açısından, bir Anlaşma Tarafının, Anlaşmanın 5 (1) ve (2) Maddelerinde belirtildiği üzere, ticaret ile ilgili bir yatırım önlemini diğer bir Anlaşma Tarafının Yatırımcısının mevcut bir Yatırımına uygulaması durumu, Anlaşmanın 5 (3) ve (4) hükümlerine bağlı olarak, önceki Anlaşma Tarafının mükellefiyetinin bir ihlali olarak addedilecektir.
- (12) Her Anlaşma Tarafı, ulusal kanunları kapsamında, yatırımlar, yatırım anlaşmaları ve yatırım onaylarına ilişkin iddiaların teyidi ve hakların uygulaması konusunda etkin önlemler sağlayacağını garanti edecektir.

MADDE 11

ANAHTAR (KEY) PERSONEL

- (1) Anlaşma Tarafları, kişilerin ülkeye girişi, ikamet etmesi ve çalışmasına ilişkin kanunlarına ve yönetmeliklerine bağlı olarak, diğer Anlaşma Taraflarının Yatırımcılarının ve söz konusu Yatırımcılar tarafından görevlendirilen anahtar personelin, danışmanlık veya temel (anahtar) teknik servisler de dahil olmak üzere, yapılacak Yatırım faaliyetleri için kendi Alanlarına girmelerine ve geçici süre için ikamet etmelerine ilişkin taleplerini iyi niyet ile inceleyeceklerdir.
- (2) Anlaşma Tarafları, kendi Alanlarında Yatırımlara sahip olan diğer Anlaşma Taraflarının Yatırımcıları veya söz konusu Yatırımcıların Yatırımları için, tabiyet ve vatandaşlık durumuna bakmaksızın ve Yatırımcının veya Yatırımın seçimine bağlı olarak, herhangi bir anahtar personelin görevlendirilmesine izin vereceklerdir. Ancak, söz konusu izin verilmesinde, ilgili anahtar personelin önceki Anlaşma Tarafının Alanında ikamet etmiş ve

çalışmış olması şartı ile söz konusu görevlendirmenin anılan anahtar personele bahsedilmiş olan şartlar ve zaman limiti ile uyumlu olması şartı aranacaktır.

MADDE 12 KAYIPLARIN TELAFİ EDİLMESİ

- (1) Madde 13'e ilişkin uygulamalar dışında, herhangi bir Anlaşma Tarafının Yatırımcısının diğer bir Anlaşma Tarafının Alanındaki herhangi bir Yatırımının, savaş veya diğer silahlı çatışma, ulusal seferberlik durumu, sivil başkaldırı veya diğer benzer durumlar nedeniyle kayba uğraması durumunda, kayba uğrayan Anlaşma Tarafına, diğer Anlaşma Tarafınca, tazmin (retitution), tekeffül (indemnification), telafi etme (compensation) veya diğer uyumsuzluk çözümü mekanizmaları açısından, ilgili Anlaşma Tarafının diğer bir Yatırımcıya (kendi Yatırımcıları, diğer bir Anlaşma Tarafının Yatırımcıları veya herhangi bir üçüncü ülkenin Yatırımcıları) sağladığı imkanların en uygun olanı şeklinde "Uygulama" prosedürü sağlanacaktır.
- (2) Paragraf (1)'de yer alan vebeleri gözardı etmeksizin, bir Anlaşma Tarafının Yatırımcısı, (1)'inci paragrafta yer alan herhangi bir durum nedeniyle, diğer bir Anlaşma Tarafının Alanında;
  - (a) Yatırımın tamamının veya bir bölümünün, sonraki Tarafın kuvvetleri veya otoriteleri tarafından talep edilmesi;
  - (b) Yatırımın tamamının veya bir bölümünün, sonraki Anlaşma Tarafının kuvvetleri veya otoriteleri tarafından harap edilmesi;

nedeniyle bir kayba maruz kaldığında, zamanında, yeterli ve etkin biçimde tazmin veya telafi imkanı sağlanacaktır.

MADDE 13 KAMULAŞTIRMA

- (1) Bir Anlaşma Tarafının Yatırımcılarının diğer bir Anlaşma Tarafının Alanındaki Yatırımları;
  - (a) kamu menfaatine dönük bir amaç için;
  - (b) ayırım gözetmeksizin;
  - (c) tamamen kanuna uygun olarak gerçekleştirilerek;
  - (d) zamanında, yeterli ve etkin kompensasyon ödemesi yapılacak;

durumları haricinde devletleştirilmeyecek, kamulaştırılmayacak veya devletleştirme veya kamulaştırmaya eş etkili önlem veya önlemlere (bundan böyle "Kamulaştırma-Expropriation" olarak anılacaktır) maruz kalmayacaktır.

Söz konusu telafi etme (kompansasyon), Kamulaştırma işleminden veya Yatırımın değerini etkileyecek şekilde gündemdeki Kamulaştırma işleminden hemen önceki zamanda (bundan böyle "Değer Tesbit Tarihi-Valuation Date" olarak anılacaktır) kamulaştırılan Yatırımın adil piyasa değerine eş meblağda olacaktır.

Söz konusu adil piyasada değeri, Yatırımcının talebi üzerine, ilgili paranın Değer Tesbit Tarihindeki piyasa döviz kuru alınarak serbest konvertibl para olarak ifade edilecektir. Kompansasyon, ayrıca, Kamulaştırma tarihinden ödeme tarihine kadarki sürede, piyasa şartlarında belirlenen ticari orandaki bir faizi de kapsayacaktır.

- (2) Etkilenen Yatırımcı kamulaştırmayı yapan Anlaşma Tarafının yasası çerçevesinde, söz konusu ülkenin yasal veya diğer yetkili ve bağımsız otoriteleri tarafından, Yatırımın değerinin tesbiti ve kompansasyon ödenmesi konusunda, (1)'inci paragrafta ortaya konan prensipler ile uyumlu olarak, acil inceleme mekanizması başlatılmasını talep etme hakkına sahip olacaktır.
- (3) Herhangi bir şüpheye neden olmamak açısından, Kamulaştırma, bir Anlaşma Tarafının Alanında, diğer bir Anlaşma Tarafının Yatırımcısının, hisse sahibi olması durumu da dahil olmak üzere, Yatırım yapmış olduğu bir şirket veya kuruluşun varlıklarının kamulaştırılması durumunu da kapsamaktadır.

MADDE 14 YATIRIMLARA İLİŞKİN TRANSFERLER

- (1) Her Anlaşma Tarafı, kendi Alanında diğer bir Anlaşma Tarafının Yatırımcılarınca gerçekleştirilen Yatırımlar için, aşağıda belirtilen hususların transferi de dahil olmak üzere, kendi Alanına veya kendi Alanından transfer serbestisini garanti edecektir.
  - (a) ilk sermaye ve Yatırımın idamesi ve geliştirilmesine yönelik ek sermaye;
  - (b) geri ödemeler;
  - (c) bir kredi anlaşması çerçevesinde, ara ve birikmiş faiz ödemelerinin amortizasyonu da dahil olmak üzere, bir kontrata bağlı ödemeler;
  - (d) Yatırım ile ilgili olarak yurtdışından istihdam edilen personelin harcanmamış gelirleri ve diğer ücret ve hakedişleri;

- (e) Yatırımın tamamının veya bir bölümünün satışından veya tasfiyesinden sağlanan hasılat;
- (f) bir anlaşmazlığın çözümüne ilişkin ödemeler;
- (g) Madde 12 ve 13 uyarınca kompensasyon ödemeleri;
- (2) Paragraf (1)'de belirtilen transferler, gecikmeden ve serbest konvertibl para cinsinden yapılacaktır.
- (3) Transferler, transfer edilecek dövizin transfer tarihindeki spot işlemlerine uygulanan piyasa kuru üzerinden yapılacaktır. Bir döviz piyasası olmayan durumlarda kullanılacak oran, yurt içinde gerçekleştirilen yabancı sermaye yatırımlarına uygulanan en son oran veya paranın "Özel Çekme Hakları (Special Drawing Rights)"na çevrilmesinde uygulanan en son kur oranı (hangisi Yatırımcı için daha cazip ise) baz alınarak yapılacaktır.
- (4) Yukarıdaki paragraflarda [(1) - (3)] yer alan hususlara rağmen, bir Anlaşma Tarafı, ulusal kanunlarını ve yönetmeliklerini adil, ayırım gözetmeyen biçimde ve iyi niyetle uygulayarak, kreditorlerin haklarını koruyabilir veya taahhüt senedi veya bono ihracı, ticareti ve işlemlerine ve sivil, idari ve kriminal yargılama usullerine ilişkin karar ve hükümlerin uygulanmasını sağlayabilir.
- (5) (2)'nci paragrafta yer alan hususlara rağmen, eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ni teşkil eden Anlaşma Tarafları, aralarında gerçekleştirdikleri anlaşmalarda, anılan anlaşmalar kapsamında diğer Anlaşma Taraflarının Yatırımcılarının kendi Alanlarındaki Yatırımlara sağlanan şartların, söz konusu anlaşmalara dahil olan Anlaşma Taraflarının veya diğer üçüncü ülkelerin Yatırımcılarının Yatırımlarına sağlanan şartlardan daha az olmaması kaydıyla, transfer ödemelerinin söz konusu ülkelerin ulusal paraları ile ödenmesini talep edebilirler.
- (6) Paragraf (1) (b)'de yer alan hususlara rağmen, bir Anlaşma Tarafı, GATT ve ilgili enstrümanları veya bu Anlaşmanın 29 (2) (a) maddesi hükümleri çerçevesinde, aynı geri ödemeyi teşkil eden ürünün ihracatını veya ihracat için satışını kısıtlamak veya engellemek üzere aynı geri ödemelerin transferlerini sınırlayabilir; ancak, bir Anlaşma Tarafı, kendi ülkesi ile diğer bir Anlaşma Tarafının Yatırımcısı veya Yatırımı arasında gerçekleştirilecek bir yatırım anlaşmasında, Yatırım izninde veya diğer bir yazılı anlaşmada yer alan aynı geri ödemelerin, söz konusu anlaşmalarda belirtildiği veya teyid edildiği şekilde yapılmasına izin verecektir.

MADDE 15 SUBROGASYON

(1) Bir Anlaşma Tarafı veya kendisini temsil eden bir kurum (bundan böyle "Kefil Taraf" olarak anılacaktır) bir Yatırımcının (bundan böyle "Ev Sahibi Taraf" olarak anılacaktır) Alanında gerçekleştirdiği Yatırım ile ilgili olarak verilen bir kefalet ve garanti altında ödeme yaptığında, Ev Sahibi Taraf;

(a) söz konusu Yatırım ile ilgili olarak "Kefil Taraf"a tüm hakların ve iddiaların havale edilmesini;

(b) "Kefil Taraf"ın subrogasyona istinaden söz konusu tüm hakların kullanılması ve iddiaların uygulanması hakkını;

tanıyacaktır.

(2) "Kefil Taraf", her durumda, "Kefil Otunan Taraf"ın bu Anlaşmaya istinaden ilgili Yatırıma ilişkin olarak almaya hak kazanmış olduğu ölçüde,

(a) paragraf (1)'de belirtilen göreve istinaden gündeme gelen tüm haklara ve iddialara karşı aynı uygulamaya;

(b) söz konusu haklara ve iddialara ilişkin aynı ödemelere;

hak kazanacaktır.

(3) Madde 26 kapsamındaki herhangi bir uygulamada, bir Anlaşma Tarafı, savunma, karşıt iddia, borç hakkı veya diğer bir nedenle, iddia edilen hasarların tamamının veya bir bölümünün kefaletinin veya diğer şekilde telafisinin, sigorta veya garanti sözleşmesine uygun olarak alındığını veya alınacağını iddia etmeyecektir.

MADDE 16 DİĞER ANLAŞMALARLA İLİŞKİ

İki veya daha fazla Anlaşma Tarafının daha önceden veya sonradan, bu Anlaşmanın 3'üncü ve 5'inci Bölümlerini ilgilendiren bir uluslararası anlaşmaya dahil olmaları durumunda;

(1) Bu Anlaşmanın 3'üncü veya 5'inci Bölümlerinde yer alan hiç bir hüküm, diğer anlaşma şartlarından veya söz konusu anlaşma kapsamında yer alan uyumsuzlukların çözümüne ilişkin herhangi bir haktan daha eksik biçimde yorumlanmayacaktır.

(2) Diğer Anlaşma şartları kapsamında yer alan hiç bir hüküm, bu Anlaşmanın 3'üncü veya 5'inci bölümlerinde yer alan şartlardan veya bu Anlaşma

kapsamındaki uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin herhangi bir haktan daha eksik biçimde yorumlanmayacaktır.

Hangi hüküm Yatırımcı veya Yatırım açısından daha avantajlı ise o hüküm uygulanacaktır.

MADDE 17 BAZI DURUMLARDA BÖLÜM III'ÜN UYGULANMAMASI

Her Anlaşma Tarafı, bu bölümde yer alan avantajların, aşağıda belirtilen kuruluş veya Yatırımlara uygulanmasını reddetme hakkını saklı tutacaktır:

- (1) Üçüncü bir ülkenin vatandaşlarının veya tabiiyetindekilerin sahip olduğu veya kontrol ettiği ve organize olduğu Anlaşma Tarafının Alanında önemli ölçüde iş hacmine sahip olmayan bir hukuki kuruluş;
- (2) Gerçekleştirilen Yatırımın, reddeden Anlaşma Tarafınca, aşağıda belirtilen şartlarda, üçüncü bir ülkenin Yatırımcıları tarafından yapılmış olduğunun tescil edilmesi:
  - (a) reddeden Anlaşma Tarafının bir diplomatik ilişki tesis etmediği üçüncü bir ülke tarafından yapılmış olması;
  - (b) (i) reddeden Anlaşma Tarafının Yatırımcıları ile iş yapılmasını yasakladığı bir üçüncü ülke tarafından yapılmış olması;
  - (ii) bu bölümde yer alan menfaatlerin söz konusu üçüncü ülkenin Yatırımcılarına veya Yatırımlarına sağlanmasının, reddeden Anlaşma Tarafının benimsemiş olduğu veya yürürlükteki önlemlerini ihlal etmesi durumu.

BÖLÜM IV

ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

MADDE 18 ENERJİ KAYNAKLARI ÜZERİNDE HÜKÜMRANLIK

- (1) Anlaşma Tarafları, enerji kaynakları üzerindeki devlet hükümranlığını ve hükümranlılık haklarını tanırlar. Bu hakların uluslararası hukuk kurallarına uygun ve bağlı kalarak uygulanması gerektiğini tekrar teyid ederler.
- (2) Anlaşma, enerji kaynaklarına erişmenin teşvik edilmesine ve ticari bazda aranmasına ve geliştirilmesine ilişkin amaçları etkilemeksizin, hiç bir şekilde, enerji kaynaklarının mülkiyetine sahip olma sistemini düzenleyen kaidelere zarar verecek biçimde uygulanmayacaktır.
- (3) Her Anlaşma Tarafı, kendi Alanındaki enerji kaynaklarının aranması ve geliştirilmesi için sunacakları coğrafi bölgelere; kaynakların tükenmesi ve işletilmesi oranlarına; söz konusu arama ve işletme faaliyetlerine ilişkin vergileri, devlet hakları veya diğer finansal ödemeleri belirleme ve uygulama; kendi Alanındaki söz konusu arama, geliştirme ve reklamasyon faaliyetlerinin ve çevresel ve güvenlik yönlerinin regüle edilmesi; söz konusu arama ve işletme faaliyetlerine hükümetin veya devlet kuruluşlarının doğrudan katılımına ilişkin hakları saklı tutmaya devam eder.
- (4) Anlaşma Tarafları, ayırım gözetmeyecek şekilde ve yayınlanmış kriterler bazında, enerji kaynaklarının aranması veya işletilmesi veya çıkarılması için izin, lisans, imtiyaz ve kontratlar tahsis ederek, enerji kaynaklarına erişilmesini kolaylaştırmayı taahhüt ederler.

MADDE 19 ÇEVRESEL HUSUSLAR

- (1) Her Anlaşma Tarafı, sürdürülebilir kalkınma ve taraf olduğu çevre ile ilgili uluslararası anlaşmalardaki yükümlülüklerini gözönüne alarak, kendi Alanı içinde veya dışında, kendi Alanındaki "Enerji Döngüsü" (Energy Cycle) kapsamındaki tüm operasyonlardan kaynaklanan zararlı "Çevresel Etkiler"i ekonomik yönden verimli biçimde minimuma indirilmesi için gayret sarfedecektir.

Anlaşma Tarafları, bu amacın gerçekleştirilmesinde, güvenlik yönünü de gözönüne alarak, "Maliyet-Etkin" (Cost-Effective) şekilde davranacaklardır. Anlaşma Tarafları, ulusal politikaları ve aksiyonları kapsamında, çevresel

bozulmayı önleyecek veya minimuma indirecek önlemleri almaya çaba göstereceklerdir. Anlaşma Tarafları, kirlenme maliyetinin, sınır ötesi kirlenmeyi de kapsayacak biçimde ve "Enerji Döngüsü" kapsamında yer alan Yatırımları veya uluslararası ticareti etkilemeden veya kamu menfaatini gözetir şekilde Anlaşma Taraflarının Alanlarındaki kirletici tarafından üstlenmesini kabul ederler.

Bu çerçevede, Anlaşma Tarafları:

- (a) enerji politikalarının formülasyonunda ve uygulanmasında çevresel hususları gözönüne alacaklardır;
- (b) "Enerji Döngüsü" kapsamında, piyasa prensiplerine dayalı fiyat formasyonunu ve çevresel maliyetlerin ve faydaların bütünüyle yansıtılmasını teşvik edeceklerdir;
- (c) Anlaşmanın 34(4) Maddesi ile ilgili olarak, çevresel negatif etkiler ve azaltma maliyetleri açısından Anlaşma Tarafları arasındaki farklılıkları gözönüne alarak, Şartın çevresel amaçlarının gerçekleştirilmesinde ve "Enerji Döngüsü" için uluslararası çevresel standartlar arasında işbirliğini teşvik edeceklerdir;
- (d) "Enerji Verimliliğinin Artırılması"na, yenilenebilir enerji kaynaklarının geliştirilmesi ve kullanımına, temiz yakıtların kullanımının geliştirilmesine ve kirliliği azaltacak teknolojilerin ve teknolojik vasıtaların uygulama alanına konulmasına özel önem atfedeceklerdir;
- (e) Anlaşma Tarafları arasında, çevresel açıdan tutarlı ve ekonomik olarak verimli enerji politikaları, Maliyet - Etkin uygulamalar ve teknolojiler konusunda enformasyon alışverişini ve paylaşımını teşvik edeceklerdir;
- (f) enerji sistemlerinin "Çevresel Etkileri", söz konusu sistemlerin negatif "Çevresel Etkileri"nin önlenmesi veya azaltılması olanakları ve çeşitli önleme veya azaltma önlemlerinin maliyetleri konusunda kamuoyu bilincinin geliştirilmesini teşvik edeceklerdir;
- (g) "Enerji Döngüsü"nü tüm yönlerinin tehlikeli çevresel etkilerini ekonomik olarak verimli şekilde minimuma indirecek enerji etkin ve çevresel yönden tutarlı teknolojilerin, uygulamaların ve proseslerin araştırılmasını, geliştirilmesini ve uygulama alanına konulmasını teşvik edecek ve işbirliğine gideceklerdir;
- (h) "Fikri Mülkiyet" haklarının yeterli ve etkin şekilde korunması ile uyumlu olarak teknolojilerin transferi ve yaygınlaştırılması hususunda uygun şartları teşvik edeceklerdir.

- (i) çevresel yönden önemli enerji yatırım projelerinin "Çevresel Etkileri"nin karar öncesi aşamada şeffaf şekilde değerlendirilmesini ve sonraki aşamalarda izlenmesini teşvik edeceklerdir;
- (j) Anlaşma Taraflarının çevresel programları ve standartları ve söz konusu program ve standartların uygulanması konusunda uluslararası bilincin geliştirilmesini ve bilgi alışverişini teşvik edeceklerdir;
- (k) talep üzerine ve kaynakların varlığına bağlı olarak, Anlaşma Taraflarındaki uygun çevresel programların geliştirilmesine ve uygulanmasına ilişkin faaliyetlere katılacaklardır.
- (2) Bir veya daha fazla Anlaşma Tarafının talebi üzerine, bu Maddede yer alan hükümlerin uygulanmasına veya yorumlanmasına ilişkin uyuşmazlıklar, sözkonusu uyuşmazlıklara ilişkin düzenlemelerin diğer uygun uluslararası forumlarda mevcut olmamasına bağlı olarak, bir çözüm bulunabilmesi amacıyla Şart Konferansı tarafından incelenecektir.
- (3) Bu maddenin amaçları açısından tanımlar :

(a) "Enerji Döngüsü" - (Energy Cycle)

Tüm enerji zinciri: Çeşitli enerji formlarının prospeksiyon, arama, üretim, çevrim, depolama, taşıma, dağıtım ve tüketimi; atıkların işlenmesi ve bertaraf edilmesi; anılan aktivitelerin işletmesine son verilmesi, durdurulması veya kapatılması; "Çevresel Etki"lerin tehlikelerinin minimuma indirilmesi.

b) "Çevresel Etki" - (Environmental Impact)

İnsan sağlığı ve güvenliği, flora, fauna, toprak, hava, su, iklim, peyzaj ve tarihsel anıtlar veya diğer fiziksel yapılar veya bu faktörler arasındaki etkileşimler dahil olmak üzere ifa edilen aktivitenin çevre üzerindeki meydana getirdiği herhangi bir etki; (Yukarıda belirtilen faktörlerin değişiminden kaynaklanana kültürel miras veya sosyo-ekonomik şartlar üzerindeki etkiler de tanım kapsamında yer almaktadır.)

(c) "Enerji Verimliliğinin Artırılması" - (Improving Energy Efficiency)

Ürün kalite veya performansını azaltmaksızın, bir ürünü üretmek için gerekli enerji miktarını azaltarak aynı birim üretimi (ürün veya hizmet) sağlamak.

(d) "Maliyet-Etkin" - (Cost-Effective)

Tanımlanan bir amacı daha ucuz maliyetle gerçekleştirmek veya belli bir maliyetle en büyük faydayı elde etmek.

şeklinde tanımlanmıştır.

şeklinde tanımlanmıştır.

MADDE 20 ŞEFFAFLIK

- (1) Madde 29(2)(a) uyarınca, "Enerji Materyalleri ve Ürünleri"nin ticaretini etkileyen kanunlar, yönetmelikler, adli kararlar ve idari kurallar, GATT ve ilgili Enstrümanlarının şeffaflık disiplinlerine uyulması gereken önlemler arasında yer almaktadır.
- (2) Herhangi bir Anlaşma Tarafınca yürürlüğe konulan ve bu Anlaşmada yer alan diğer hususları etkileyen genel uygulamaya ilişkin kanunlar, yönetmelikler, adli kararlar ve idari kurallar ile Anlaşma Tarafları arasında yürürlükte olan anlaşmalar da, Anlaşma Taraflarının ve Yatırımcıların bilgilendirilmesini temin edecek şekilde süratle yayımlanacaktır. Bu paragrafta yer alan hükümler, herhangi bir Anlaşma Tarafına, kanuni uygulamaları engelleyen, kamuoyu menfaatine aykırı olan veya herhangi bir Yatırımcının meşru ticari çıkarlarını zedeleyecek gizli (confidential) bilgilerin açıklanmasına ilişkin yükümlülük empoze etmeyecektir.
- (3) Her Anlaşma Tarafı, yukarıda belirtilen kanunlara, yönetmeliklere, hukuki kararlara ve idari kurallara ilişkin enformasyon taleplerinin iletileceği bir veya daha fazla tahkikat birimleri tayin edecek ve söz konusu hususu talep edildiğinde fonksiyon görmek üzere süratle Sekreteryaya bildirecektir.

MADDE 21 VERGİLENDİRME

- (1) Bu Anlaşmada yer alan hiçbir hüküm, bu Maddede aksi öngörülmedikçe, Anlaşma Taraflarının Vergilendirme Önlemlerine (vergi tahsilatı) ilişkin hiçbir hak veya yükümlülük empoze etmeyecektir. Bu Madde ile Anlaşmanın diğer hükümleri arasında bir uyumsuzluk olması durumunda, söz konusu uyumsuzluğun giderilmesinde bu Maddenin hükümleri geçerli olacaktır.
- (2) Madde 7(3), aşağıda sıralanan istisnalar hariç, gelir veya sermaye dışında kalan Vergilendirme Önlemlerine uygulanacaktır:
  - (a) Anlaşma Tarafının, altparagraf (7)(a)(ii)'de tanımlanan herhangi bir konvansiyon, anlaşma veya düzenlemenin vergi hükümleri uyarınca bir avantaj beklediği durumlar;
  - (b) Anlaşma Tarafının herhangi bir önleminin, diğer bir Anlaşma Tarafının Alanından çıkan veya Alanına gönderilen Enerji Materyalleri ve Ürünlerine karşı ayırım gözetmesi veya Madde 7(3) uyarınca sağlanacak faydaları keyfi olarak sınırlandırması durumları hariç olmak

üzere, etkin vergi toplamayı amaçlayan herhangi bir Vergilendirme Önlemi;

(3) Madde (10)(2) ve (7), Anlaşma Taraflarının, aşağıda sıralanan istisnalar hariç olmak üzere, gelir veya sermayeye uygulananlar dışında kalan Vergilendirme Önlemlerine uygulanacaktır;

(a) Anlaşma Tarafının, altparagraf (7)(a)(ii)'de tanımlanan herhangi bir konvansiyon, anlaşma veya düzenlemenin vergi hükümleri uyarınca veya herhangi bir Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Organizasyonuna üyelikten dolayı ortaya çıkabilecek avantajlar perspektifinde en ziyade kayırlan ülke yükümlülükleri empoze etmesi durumu;

(b) Anlaşma Taraflarının yatırımcıları arasında keyfi ayrımcılığa neden olan veya bu Anlaşmanın Yatırım ile ilgili koşullarına göre sağlanacak faydaları keyfi olarak sınırlayan önlemler hariç olmak üzere, vergilerin etkin bir şekilde tahsil edilmesini içeren herhangi bir Vergilendirme Önlemi,

(4) Madde 29(2) - (6) arasında yer alan hükümler, gelir veya sermayeye uygulananlar dışında kalan Vergilendirme Önlemlerine uygulanacaktır;

(5) (a) Madde 13 vergilere uygulanacaktır.

(b) Madde 13'te sıralanan yükümlülükler çerçevesinde, bir verginin, kamulaştırmaya yol açması veya kamulaştırmaya yol açarak ayrımcılığa neden olduğunun iddia edilmesi durumunda aşağıdaki hükümler uygulanacaktır;

(i) Kamulaştırma olduğunu iddia eden Yatırımcı veya Anlaşma Tarafı, söz konusu verginin kamulaştırmaya yönelik olduğu veya ayırım gözeten nitelikte olduğu hususlarına ilişkin değerlendirmesini konuyla ilgili Yetkili Vergi Otoritesine iletacaktır. Yatırımcı veya Anlaşma Tarafının böyle bir başvuruda bulunmaması durumunda, Madde 26(2)(c)'ye veya 27(2)'ye göre uyumsuzluğu çözümlenmek üzere tesis edilen birimler, ilgili Yetkili Vergi Otoritesine başvuruda bulunacaklardır.

(ii) Yetkili Vergi Otoritesi, söz konusu başvurudan itibaren 6 ay içinde, ortaya konan sorunları çözümlenmeye çalışacaktır. Ayrımcılığa neden olmayan konularda, Yetkili Vergi Otoritesi, ilgili vergi konvansiyonunun ayrımcılığa neden olmayan koşullarına ilişkin hükümlerini uygulayacaktır; veya, vergi konvansiyonunun ayrımcılığa neden olmama durumuna ilişkin hükümler içermemesi veya ilgili Anlaşma Tarafları arasında bu tür bir vergi konvansiyonunun yürürlükte bulunmaması durumunda, Ekonomik

İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) Gelir ve Sermaye Hakkında Vergi Konvansiyonu Modeli'nde yer alan ayırım gözetmeme prensipleri uygulanacaktır.

- (iii) Madde 26(2)(c)'ye veya 27(2)'ye göre ortaya çıkan uyuşmazlıkları çözümlenmek üzere oluşturulan birimler, Yetkili Vergi Otoritesinin söz konusu verginin kamulaştırmaya yönelik olup olmadığına ilişkin değerlendirmesini dikkate alacaklardır. Söz konusu birimler, altparagraf (b)(ii)'de açıklandığı şekilde, Yetkili Vergi Otoritesinin altı ay içerisinde yapacağı, verginin ayırımı unsurları içerip içermediğine ilişkin değerlendirmesini de dikkate alacaklardır. Altı aylık sürenin dolmasından sonra Yetkili Vergi Otoritesi tarafından oluşturulacak görüşler de anılan birimler tarafından dikkate alınacaktır.
- (iv) Altparagraf (b)(ii)'de söz edilen altı aylık sürenin bitiminde Yetkili Vergi Otoritesinin hala konuyla ilgileniyor olması, Madde 26 ve 27'de yer alan aksiyonların ertelenmesine hiçbir şekilde neden olmayacaktır.
- (6) Herhangi bir şüpheye neden olmamak açısından, Madde 14, Anlaşma Taraflarından birinin stopaj ya da başka bir yolla vergi koymasını veya toplamasını sınırlandırmaz.
- (7) Bu Maddenin amaçları kapsamında:
- (a) "Vergilendirme Önlemleri" terimi aşağıda hususları kapsamaktadır:
- (i) Anlaşma Tarafının ulusal yasalarındaki vergilerle ilgili hükümler veya politik bir bölünümü ya da bölgesel bir otoritesi kapsamında hükümler; ve
- (ii) herhangi bir konvansiyonun çifte vergilendirmeyi önleyen, vergilere ilişkin herhangi bir hükmünü veya Anlaşma Tarafını bağlayan bir uluslararası anlaşma ya da düzenlemenin ilgili hükümlerini.
- (b) Gelir veya sermaye vergisi olarak anılan vergiler, toplam gelirden, toplam sermayeden ya da gelir veya sermayenin unsurlarından alınan vergiyi açıklamakta olup, bu vergilere servetin yabancılaşmasından elde edilen kazançların vergisi, emlak vergileri, veraset ve miras vergileri ve benzeri vergiler ile kuruluşlarca ödenen ücret ve maaşların toplam miktarı üzerinden kesilen vergilerle sermaye artırımlarından alınan vergiler de dahildir.

- (c) "Yetkili Vergi Otoritesi" terimi ile, Anlaşma Tarafları arasında yürürlükte olan çifte vergilendirmeye dair bir anlaşma uyarınca yetkili olan otorite veya, bu tür bir anlaşma bulunmaması durumunda ise, vergilerden sorumlu bakan veya bakanlık ya da bunların yetkili temsilcileri ifade edilmektedir.
- (d) Herhangi bir şüpheye neden olmamak açısından, "vergi hükümleri" ve "vergiler" terimleri gümrük vergilerini içermemektedir.

MADDE 22 DEVLET KURULUŞLARI VE İMTİYAZLI KURULUŞLAR

- (1) Her Anlaşma Tarafı, tesis veya idame ettiği her devlet kuruluşunun, kendi Alanları içerisinde mal ve hizmetlerin satışı veya temini ilgili aktivitelerini, Anlaşma Taraflarının bu Anlaşmanın III'üncü Bölümünde yer alan yükümlülükleri ile uyumlu bir şekilde gerçekleştirmelerini sağlamakla yükümlüdür.
- (2) Hiçbir Anlaşma Tarafı, bu tür bir kuruluşu, kendi Alanında, bu Anlaşmanın diğer hükümlerinden doğan yükümlülükleriyle uyumsuz bir şekilde çalışmaya teşvik edemez veya zorlayamaz.
- (3) Her Anlaşma Tarafı, bir devlet kuruluşunu tesis veya idame etmesi ve söz konusu kuruluşu yasal, idari veya diğer resmi yetkilerle mücelles kılması durumunda, anılan kuruluşun, kendisine tahsis edilmiş olan yetkileri, Anlaşma Tarafının, bu Anlaşmaya ilişkin yükümlülükleri ile uyum içinde kullanmasını sağlamakla yükümlü olacaktır.
- (4) Hiçbir Anlaşma Tarafı, kendi Alanında, istisnai veya özel imtiyazlar ile donatılmış herhangi bir kuruluşu, bu Anlaşma kapsamında Anlaşma Taraflarına empoze edilen yükümlülükler ile uyumlu olmayan bir şekilde faaliyet göstermeye teşvik edemez veya zorlayamaz.
- (5) Bu Maddenin kapsamında "kuruluş" terimi, herhangi bir kuruluş, ajans, veya başka bir organizasyonu ya da kişiyi ifade etmektedir.

MADDE 23 SUB-NASYONAL OTORİTELERCE UYUM

- (1) Her Anlaşma Tarafı, bu Anlaşma uyarınca, Anlaşmanın tüm hükümlerinin yerine getirilmesinden tamamen sorumlu olup, kendi bölgeleri içinde bulunan bölgesel ve yerel hükümetler ve otoritelerce Anlaşma hükümlerinin yerine getirilmesini sağlayacak makul önlemleri alacaklardır.
- (2) Anlaşma Tarafının kendi Alanındaki bölgesel ve yerel hükümetler ve otoritelerce Anlaşmanın yerine getirilmesini etkileyen önlemlerin alınması

durumunda, Anlaşmanın II, IV ve V'inci Bölümlerinde yer alan uyumsuzlukların çözümüne ilişkin hükümlere müracaat edilebilir.

MADDE 24 İSTİSNALAR

(1) Bu Madde, Madde 12, 13 ve 29'a uygulanmayacaktır.

(2) Anlaşma hükümleri,

(a) Paragraf (1)'de bahsedilenler hariç olmak üzere ve

(b) Anlaşmanın III. Bölüm, alt paragraf (i) uyarınca

herhangi bir Anlaşma Tarafını, aşağıda belirtilen önlemlerin kabul edilmesi veya uygulanmasından alıkoymayacaktır:

(i) insan, hayvan veya bitkilerin yaşamını ve sağlığını korumak için gerekli olan önlemler;

(ii) Anlaşma Taraflarının kontrolü dışındaki sebeplerden kaynaklanan arz kısıtı durumlarında, aşağıda belirtilen prensiplerle uyumlu olmak koşuluyla, Enerji Materyalleri ve Ürünlerinin elde edilmesi veya dağıtılması için gerekli olan önlemler;

(A) Tüm diğer Anlaşma Tarafları, Enerji Materyallerinin ve Ürünlerinin uluslararası tedarikinde eşit paya sahiptir; ve

(B) Anlaşma ile uyumlu olmayan bir önlem alınmasını gerektiren durum ortadan kalkar kalkmaz, söz konusu önlemden vazgeçilecektir.

veya

(iii) Yerli halk veya sosyal veya ekonomik olarak dezavantajlı durumda olan bireyler veya gruplardan oluşan Yatırımcıların veya Yatırımlarının yararına olan önlemler,

Sekreteryaya söz konusu önlemin,

(A) Anlaşma Tarafının ekonomisi üzerinde önemli ölçüde etkisi olmadığını; ve

(B) Herhangi bir diğer Anlaşma Tarafının Yatırımcıları ve ilgili Anlaşma Tarafının, önlemin kapsamına dahil olmayan Yatırımcıları arasında ayırım yapmadığının bildirilmesi;

Enerji Sektöründeki Ekonomik Aktivite Üzerinde gizli kısıtlamalar oluşturulmaması, veya Anlaşma Tarafları arasında veya Yatırımcıları arasında veya Anlaşma Taraflarının diğer ilgili şahısları arasında keyfi veya haksız ayırım yapmaması koşuluyla, söz konusu önlemler, gerektiği şekilde motive edilecek ve bu Anlaşma uyarınca, beklenen sonuca tam anlamıyla ulaşmak için gerekli olanın üzerinde bir seviyeye ulaşmayı umut eden bir veya daha fazla Anlaşma Tarafının kazanacağı yararları hükümsüz kılmayacak veya azaltılmayacaktır.

(3) Anlaşmanın Paragraf (1)'de yer alanlar dışındaki hükümleri, Anlaşma Taraflarını, alınması gerekli gördükleri;

(a) (i) Enerji Maddeleri ve Ürünlerinin askeri kurumlara teminiyle ilgili, veya

(ii) Savaş zamanında alınan, silahlı ihtilaf veya uluslararası ilişkilerdeki acil durumlara ilgili

olanlar dahil olmak üzere temel güvenlik çıkarlarının korunması;

(b) Nükleer silahların veya diğer nükleer patlayıcı cihazların yayılmasının önlenmesine ilişkin ulusal politikaların uygulanmasıyla ilgili olan veya Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Anlaşması, Nükleer Temin Tüzükleri ve diğer uluslararası nükleer silahların yayılmasının önlenmesi yükümlülükleri veya anlaşmalardan kaynaklanan tüm gereklerin yerine getirilmesi; veya

(c) Kamu düzeninin korunmasına,

ilişkin önlemleri almaktan alıkoymak şeklinde yorumlanmayacaktır.

Söz konusu önlemler, Transit geçişlerde gizli kısıtlamalar meydana getirmeyecektir.

(4) Anlaşmanın, en ziyade kayıran ülke uygulaması ile uyumlu olan hükümleri; herhangi bir Anlaşma Tarafını, diğer Anlaşma Tarafının Yatırımcılarına karşı;

(a) serbest ticaret alanı veya gümrük birliği üyesi olmaktan kaynaklanan nedenlerle; veya

(b) karşılıklı ekonomik ilişkilerin tam olarak kurulmasını sağlamak üzere, eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'ni oluşturan devletler arasındaki ekonomik işbirliğini ilgilendiren ikili veya çok taraflı anlaşmalarla uyumlu olması nedeniyle;

tercihli uygulamaya yükümlü kılmamaktadır.

MADDE 25
EKONOMİK ENTEGRASYON ANLAŞMALARI

- (1) Bu Antlaşmanın hükümleri, bir Ekonomik Entegrasyon Anlaşmasına (bundan sonra EIA olarak ifade edilecektir) taraf olan bir Anlaşma Tarafını, en fazla kayırlan ülke uygulaması ile, bu EIA'ya taraf olmayan diğer Anlaşma Tarafına, EIA'nın tarafı olmaktan kaynaklanan Taraflar arasında uygulanabilir olan herhangi bir tercihli uygulamayı sağlamaya yükümlü kılması şeklinde yorumlanmayacaktır.
- (2) Paragraf (1)'in amaçları açısından, "EIA", Anlaşmanın yürürlüğe girmesiyle veya makul süre içinde, mevcut ayırıcı önlemlerin kaldırılması ve / veya yeni veya daha fazla ayırıcı önlemlerin yasaklanması vasıtasıyla, taraflar arasında, esas itibarıyla tüm ayırıcı önlemlerin kaldırılması veya eliminasyonu ile özellikle ticaret ve yatırım libere eden anlaşma olarak tanımlanmaktadır.
- (3) Bu madde, Madde 29'a göre GATT ve ilgili Enstrümanların uygulanmasını etkilemeyecektir.

BÖLÜM V

UYUŞMAZLIKLARIN ÇÖZÜMÜ

MADDE 26

BİR YATIRIMCI VE TARAF BİR ÜLKE ARASINDAKİ UYUŞMAZLIKLARIN ÇÖZÜMÜ

- (1) Bölüm III kapsamında, bir Anlaşma Tarafı Yatırımcısının, diğer Anlaşma Tarafı Alanında yaptığı Yatırımla ilgili olarak, Alanında Yatırım yapılan Anlaşma Tarafının yükümlülüklerinin ihlalden doğacak uyuşmazlıklar, mümkünse, karşılıklı iyi niyetle çözülecektir.
- (2) Anlaşma Taraflarından herhangi birinin iyi niyetli çözüm önerisini yaptığı günden itibaren üç ay içerisinde, uyuşmazlığa, Paragraf (1)'de yer aldığı şekilde çözüm bulunamazsa, Yatırımcı taraf uyuşmazlığın çözümü için,
  - (a) uyuşmazlığa düştüğü Anlaşma Tarafının mahkemelerine veya idari makamlarına başvurabilir;
  - (b) daha önceden kabul edilmiş herhangi bir uygulanabilir uyuşmazlık çözüm prosedürüne başvurabilir; veya
  - (c) bu Maddenin aşağıdaki paragrafları kapsamında çözüm arayabilir.
- (3) (a) Salt (b) ve (c) altparagraflarıyla sınırlı olmak kaydıyla, Anlaşma Taraflarının her biri, bu maddenin hükümlerine uygun olarak, uyuşmazlığın çözümü için uluslararası hakem veya uzlaştırıcı kullanmayı koşulsuz kabul eder.
  - (b) (i) Yatırımcının, Paragraf (2)(a) veya (b) uyarınca uyuşmazlık çözümüne başvurması durumunda, Ek ID'de adı geçen Anlaşma Tarafları, yukarıda belirtilen koşulsuz izni vermezler.
  - (ii) Şeffaflığın sağlanması için, Ek ID'de adı geçen Tarafların her biri, Madde 39'la uyumlu olarak Parlamento onayı, kabul veya onama belgelerinin veya Madde 41'e göre katılım belgelerinin gönderildiği tarihten geç olmamak koşuluyla; Sekreteryaya politikaları, uygulamaları ve durumları hakkında yazılı beyanda bulunacaklardır.

- (c) Ek IA'da adı geçen Anlaşma Tarafları, Madde 10(1)'in son cümlesiyle ilgili olarak meydana gelebilecek bir uyuşmazlık için bu tür bir koşulsuz izin vermezler.
- (4) Bir Yatırımcı, uyuşmazlığın Paragraf (2)(c) kapsamında yer aldığı biçimde çözümünü tercih ederse, uyuşmazlığın çözümü için aşağıda belirtilen makamlara başvurulmasını da kabul ettiğini yazılı olarak belirtecektir.
- (a) (i) Yatırımcının bulunduğu Anlaşma Tarafının ve uyuşmazlığa katılan Anlaşma Tarafının Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümü Konvansiyonuna (bundan böyle ICSID Konvansiyonu olarak anılacaktır) taraf olması durumunda; 18 Mart 1965 tarihinde Washington'da imzaya açılan, Devletler ve diğer Devletlerin Vatandaşları arasında meydana gelebilecek yatırım uyuşmazlıklarının çözümü için yapılan ICSID Konvansiyonu uyarınca kurulan Uluslararası Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümü Merkezi; veya
- (ii) Yatırımcının bulunduğu Anlaşma Tarafının veya uyuşmazlığa taraf olan Anlaşma Taraflarından herhangi birinin, ama ikisi birden değil, ICSID Konvansiyonu'na taraf olması durumunda ise; yasal işlemlerin idaresi için Merkez'in Sekreteryası tarafından sağlanan İlave Hizmetler (bundan böyle İlave Hizmet Kuralları olarak anılacaktır) kapsamında altparagraf (a)(i)'de sözü geçen Konvansiyon uyarınca kurulan Uluslararası Uyuşmazlık Çözüm Merkezi,
- (b) Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu'nun (bundan böyle UNCITRAL olarak anılacaktır) Hakemlik Kuralları gereğince oluşturulan bağımsız hakem veya bu amaç için oluşturulmuş "ad-hoc" mahkeme; veya
- (c) Stokholm Ticaret Odası Hakemlik Enstitüsü uyarınca bir hakem .
- (5) (a) Paragraf (3) kapsamında verilen muvafakat, Paragraf (4) uyarınca verilen Yatırımcının yazılı muvafakatı ile birlikte aşağıdaki hususlara ilişkin şartları sağlayacaktır.
- (i) İlave Hizmet Kuralları ve ICSID Konvansiyonu'nun II. Bölümünün amaçları doğrultusunda bir uyuşmazlık için tarafların yazılı izni,
- (ii) 10 Haziran 1958 tarihinde New York'ta yapılan Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Uygulanmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Konvansiyonu'nun (bundan sonra New York Konvansiyonu olarak geçecektir) II. maddesinin amaçları doğrultusunda bir "yazılı anlaşma"; ve

(iii) UNCITRAL Hakemlik Kuralları'nın 1. maddesi amaçları doğrultusunda, "bir kontrat üzerinde yazılı anlaşmaya varmış olan taraflar".

- (b) Bu Madde uyarınca herhangi bir hakemlik usulü, uyuşmazlık içindeki Anlaşma Taraflarından herhangi birinin isteği üzerine, New York Konvansiyonu'na taraf olan bir ülkeye bırakılabilir. Bu Konvansiyonun 1. Maddesinin amaçları doğrultusunda, hakeme sunulan iddiaların ticari ilişkilerden veya ticari işlemlerden doğduğu varsayılacaktır.
- (6) Paragraf (4) uyarınca kurulan bir mahkeme, bu Anlaşmaya ve uluslararası hukuk prensipleri ve uygulamadaki kurallar ile uyumlu olmak kaydıyla, uyuşmazlık konularında karara varacaktır.
- (7) Paragraf (4)'de sözü edilen yazılı isteğin yapıldığı tarihte, uyuşmazlığa taraf olan bir Anlaşma Tarafının vatandaşı olan ve gerçek kişi olmayan bir Yatırımcı, söz konusu Anlaşma Tarafıyla arasındaki uyuşmazlığın ortaya çıkmasından önce başka bir Anlaşma Tarafının Yatırımcıları tarafından kontrol ediliyor olması durumunda, ICSID Konvansiyonunun 25(2)(b) Maddesi uyarınca "diğer Taraf Ülke Vatandaşı" ve İlave Hizmet Kuralları 1(6) Maddesi uyarınca "diğer devlet vatandaşı" olarak muamele görecektir .
- (8) Faiz tazminatını da içerebilecek nitelikteki uzlaşma kararları, uyuşmazlık içinde bulunan taraflar için nihai ve bağlayıcı olacaktır. Uyuşmazlık içindeki Tarafın hükümet organları veya yetkililerinin bir önlemi ile ilgili olarak alınan bir uzlaşma kararı, Anlaşma Tarafının diğer telafi edici yaptırımlar yerine parasal zararları karşılayabilmesini sağlayacaktır. Anlaşma Taraflarının her biri, gecikmesiz olarak kararı uygulamaya başlayacak ve böyle kararların kendi Alanlarında etkili bir şekilde uygulanabilmesi için gerekli tedbirleri alacaktır.

MADDE 27

ANLAŞMA TARAFLARI ARASINDAKİ UYUŞMAZLIKLARIN ÇÖZÜMÜ

- (1) Anlaşma Tarafları, Anlaşmanın uygulanması veya yorumuyla ilgili uyuşmazlıkların çözümünde diplomatik kanalları kullanmaya gayret edeceklerdir.
- (2) Uyuşmazlık Paragraf (1)'e göre makul bir sürede çözümlenemediyse, bu Anlaşmada başka bir şekilde belirtilmediği veya Taraflarca yazılı bir mutabakata varılmadığı ve Madde 6 veya Madde 19 veya Ek IA da belirtilen Taraflar için Madde (10)(1) in son cümlesinin uygulanması ile ilgili olanlar hariç olmak üzere, Taraflardan herhangi biri, uyuşmazlığa düştüğü diğer Tarafa yazılı olarak bildirmek koşuluyla, bu Madde uyarınca, konuyu, sadece bu amaçla faaliyet gösteren bir mahkemeye (ad hoc tribunal) götürebilir.

- (3) Böyle bir özel amaç için faaliyet gösteren mahkeme aşağıda belirtilen şekilde oluşturulacaktır:
- (a) Yasal işlemleri yürüten Taraf, mahkemenin bir üyesini atayacak ve söz konusu atamayı, uyuşmazlığa düştüğü Tarafa, söz konusu Tarafın Paragraf (2)'de bahse konu olan tebligatı aldığı tarihten itibaren 30 gün içinde bildirecektir.
  - (b) Paragraf (2)'ye göre yapılan tebligatın alındığı tarihten itibaren 60 gün içinde uyuşmazlığa taraf olan diğer Anlaşma Tarafı mahkemeye bir üye atayacaktır. Eğer atama belirtilen sürede yapılmazsa, yasal işlemleri yürüten Taraf, Paragraf (2) uyarınca yapılan tebligatın alınış tarihinden itibaren 90 gün içinde, atama işleminin altparagraf (d) kapsamında yapılmasını talep edebilecektir.
  - (c) Uyuşmazlığa düşen Taraflardan birinin tabiyetinde bulunmayan veya vatandaşı olmayan bir üçüncü üye, uyuşmazlığa düşen Taraflarca atanacaktır. Bu üye, mahkeme başkanı olacaktır. Eğer Paragraf (2) uyarınca yapılan tebligatın alınma tarihinden itibaren 150 gün içinde, uyuşmazlığa düşen Taraflar üçüncü üye üzerinde karara varamazlarsa, söz konusu tebligatın alınma tarihinden itibaren 180 gün içinde, uyuşmazlığa düşen Taraflardan herhangi birinin yaptığı talep üzerine, üçüncü üye, Paragraf (3)(d) kapsamında tayin edilecektir.
  - (d) Bu paragraf kapsamında yapılması talep edilen atamalar, söz konusu talebin yapıldığı tarihten itibaren 30 gün içinde, Uluslararası Hakemlik Daimi Mahkemesi Genel Sekreteri tarafından gerçekleştirilecektir. Eğer Genel Sekreter bu görevi yapmaktan alıkonulursa, atamalar Büro'nun Birinci Sekreteri tarafından yapılacaktır. Eğer anılan kişi de bu görevi yapmaktan alıkonulursa, atamalar en kıdemli yardımcı tarafından yapılacaktır.
  - (e) (3)(a)'dan (3)(d)'ye kadar olan paragraflar kapsamında yapılan atamalar, atanacak üyelerin özellikle bu Anlaşmanın kapsadığı konulardaki nitelikleri ve tecrübeleri gözönüne alınarak yapılacaktır.
  - (f) Taraflar arasındaki anlaşmazlıklar üzerinde mutabakat sağlanamadığı durumlarda, UNCITRAL'in hakemlik kuralları uygulanacaktır. Mahkeme kararları, üyelerin çoğunluğunun oyuyla alınacaktır.
  - (g) Mahkeme, uyuşmazlık hakkındaki kararları, bu Anlaşma ve uygulanabilir kurallar ve uluslararası kanunlar dahilinde alacaktır.
  - (h) Hakem kararları, uyuşmazlık içindeki Taraflar için nihai ve bağlayıcı olacaktır.

- (i) Bir mahkeme, karar aşamasında, EK P'nin I. Bölümünde adı geçen bir Tarafın Alanında yerel veya bölgesel hükümet veya otoritenin aldığı bir önlemi Anlaşmaya uygun bulmazsa, uyuşmazlık içindeki taraflardan herhangi biri EK P'nin II. Bölümünün hükümlerini uygulanmasını isteyebilir.
- (j) Üyelerin maaşları da dahil olmak üzere mahkeme masrafları, uyuşmazlık içindeki Anlaşma Taraflarınca eşit olarak paylaşılacaktır. Ancak mahkeme, sahip olduğu yetki doğrultusunda, masrafların büyük kısmının uyuşmazlık içindeki Taraflardan biri tarafından ödenmesini isteyebilir.
- (k) Uyuşmazlığa taraf olan Taraflar başka bir şekilde mutabakata varamadıkları takdirde, mahkeme Lahey'de yerleşik olacak ve Daimi Hakemlik Mahkemesinin binasını ve olanaklarını kullanacaktır.
- (l) Kararın bir nüshası Sekreteryaya tarafından muhafaza edilecek ve kullanıma hazır bulundurulacaktır.

MADDE 28

MADDE 27'NİN BAZI UYUŞMAZLIKLARA UYGULANMAMASI

Anlaşma Tarafları arasında Madde 5 veya Madde 29'un uygulanmasından veya yorumlanmasından kaynaklanan uyuşmazlıklar, uyuşmazlığa taraf olan Anlaşma Tarafları o yönde mutabakata varamadıkça, Madde 27 kapsamında çözümlenmeyecektir.

BÖLÜM VI

GEÇİŞ AŞAMASI HÜKÜMLERİ

MADDE 29

TİCARETE İLİŞKİN HUSUSLAR İLE İLGİLİ ARA HÜKÜMLER

- (1) Bu Maddenin hükümleri, Anlaşma Taraflarından herhangi birinin GATT veya İlgili Enstrümanlarından herhangi birine üye olmaması durumunda Enerji Materyalleri ve Ürünlerinin ticaretinde uygulanacaktır.
- (2) (a) Anlaşma Tarafları arasındaki Enerji Materyalleri ve Ürünlerine ilişkin ticarete, taraflardan en az birinin GATT veya ilgili kurumlarından birine taraf olmaması durumunda, alt paragraflar (b) ve (c) ile Ek G'de yer alan kurallar ve istisnalar dahilinde, 1 Mart 1994'de uygulandığı biçimde GATT 1947 ve İlgili Enstrümanları Anlaşmasının Enerji Materyalleri ve Ürünlerinin ticaretine ilişkin hükümleri, tüm Anlaşma Tarafları GATT 1947 ve İlgili Enstrümanlarına üyemiş gibi tüm Anlaşma Taraflarına uygulanacaktır.
(b) Söz konusu ticarete, Anlaşma Tarafı eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğini oluşturan devletlerden biriye, Ek TFU'nun hükümleri uyarınca, 1 Aralık 1999'a kadar iki veya daha fazla devlet arasında yapılacak anlaşma vasıtasıyla veya bu Anlaşma Tarafının GATT'a taraf olması vasıtasıyla (hangisi daha önce ise) yürütülecektir.
(c) GATT üyesi iki taraf arasındaki ticarete, alt paragraf (a)'da yer alan hükümler, taraflardan herhangi biri 1947 yılındaki GATT anlaşmasına taraf olmadıkça, uygulanmayacaktır.
- (3) Bu Anlaşmayı imzalayan her Taraf ve Anlaşmaya katılan her devlet veya Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Organizasyonu, Anlaşmayı imzaladığı tarihte veya katılım belgesini ilettiği tarihte, ithalat ve ihracatta Enerji Materyalleri ve Ürünleri üzerindeki tüm gümrük ve diğer vergileri, Anlaşmanın imzalandığı veya katılım belgesinin iletildiği tarihteki seviyelerini de belirterek, Sekreteryaya bildireceklerdir. Söz konusu gümrük oranlarındaki veya diğer vergilerdeki tüm değişiklikler, bu konuda Anlaşma Taraflarını bilgilendirecek olan Sekreteryaya bildirilecektir.
- (4) Her Anlaşma Tarafı ithalatta veya ihracatta uyguladıkları gümrük tarife oranlarını ve diğer vergileri ;

- (a) Anlaşma Tarafının GATT'a taraf olması durumunda, GATT'ın II. Maddesinde belirtilen Anlaşma Tarafı ile ilgili olarak söz konusu madde kapsamında yer alan Çizelgenin I'inci Bölümünde tanımlanan Enerji Materyalleri ve Ürünlerinin ticaretinde, söz konusu Çizelgedeki seviyelerin aşılması durumunda;
- (b) Anlaşma Tarafı GATT'a taraf değilse, Enerji Materyalleri ve Ürünlerinin ithalatı ve ihracatında, alt paragraf (2)(a) uyarınca uygulanabilen hükümlerin izin verdiği durumlar dışında, Sekreteryaya en son bildirilen seviyenin üstünde olması durumunda,

artırmamaya çaba göstereceklerdir.

- (5) Bir Anlaşma Tarafı Paragraf (4)'de bahsedilen tarife oranlarını veya diğer vergileri sadece aşağıdaki koşullarda artırabilir:

- (a) İthalat sırasındaki gümrük veya diğer vergi oranı için, Ek G'de sıralanan GATT 1947 ve ilgili Enstrümanlar hükümleri ve GATT 1994 ve ilgili Enstrümanlarında yer alan ilgili hükümler dışında kalan GATT hükümleri ile uyumlu ise;
- (b) Yasal prosedürüne uygun en geniş şekilde, Sekreteryaya bu tür bir artırıma ilişkin listesini vererek, diğer ilgili Anlaşma Taraflarına teklifi ile ilgili görüş oluşturması için yeterli süreyi vererek ve söz konusu Anlaşma Taraflarının temsilcilerinin görüşlerine de yer vererek;

- (6) İmzalayan Taraflar, dünya ticaret sistemindeki gelişmelerin ışığında, 1 Ocak 1995'den geç olmayacak bir tarihte başlayarak 1 Ocak 1998'de bitecek şekilde müzakereler başlatarak, burada sıralanan koşullar uyarınca bu Anlaşmaya ek anlaşma metnini hazırlayarak, her Anlaşma Tarafını söz konusu ek anlaşmada belirtilen seviyelerin üzerine çıkmamaya davet edecektir.

- (7) Ek D'de, her iki Anlaşma Tarafının anlaşmaya varamamaları durumunda, en az birinin GATT üyesi olmaması koşuluyla, Anlaşma Tarafları arasında 5.Madde ile ilgili olarak ortaya çıkan uyuşmazlıkların çözümünde, bir anlaşma kapsamındaki aşağıda belirtilen hususlar hariç olmak üzere, bu Madde uyarınca, ticarete uygulanabilir hükümlere uyumlu olarak ortaya çıkan uyuşmazlıklara uygulanacaktır.

- (a) Altparagraf (2)(b) ve Ek TFU ile uyumlu olan ve bu bölümlerde yer alan gerekleri karşılayan; veya
- (b) GATT'ın Madde XXIV'de tanımlandığı şekilde bir serbest ticaret alanı veya bir gümrük birliği oluşturulması

MADDE 30 ULUSLARARASI TİCARİ DÜZENLEMELERDEKİ GELİŞMELER

Anlaşma Tarafları, 15 Nisan 1994'de Marakeş'te yapılan Uruguay Round, Çok Taraflı Ticaret Görüşmeleri Nihai Senedi'nde şekillenen değerlendirmelerin ışığı altında, 1 Ocak 1995'den veya bu Anlaşmanın yürürlüğe gireceği tarihten daha geç olmamak üzere, bu Anlaşmaya ek olacak uygun görüşlerini oluşturmaya başlayacak ve anılan ek görüşlerin Şart Konferansı tarafından kabul edilebilir olmasına da dikkat edeceklerdir.

MADDE 31 ENERJİ İLE İLGİLİ EKİPMAN

Geçici Şart Konferansı ilk toplantısında enerji ile ilgili ekipmanların bu Anlaşmanın ticari hükümlerine dahil edilmesi hususuna ilişkin incelemeler başlatılacaktır.

MADDE 32 GEÇİCİ DÜZENLEMELER

- (1) Piyasa ekonomisinin koşullarına adaptasyon için süreye ihtiyaç duyulduğunu gözönüne alarak, Ek T'de yer alan bir Anlaşma Tarafı, aşağıda yer alan Anlaşma hükümlerinden en az birine istinaden, Paragraf (3)'den (6)'ya kadar yer alan hükümler çerçevesinde, mevcut yükümlülüklerini geçici olarak askıya alabilir;

Madde 6	(2) ve (5)'inci paragraflar
Madde 7	(4)'üncü paragraf
Madde 9	(1)'inci paragraf
Madde 10	(7)'nci paragraf, spesifik önlemler
Madde 14	(1)(d) paragraf-harcanmamış kazançların transferine ilişkin hükümler
Madde 20	(3)'üncü paragraf
Madde 22	(1) ve (3)'üncü paragraflar

- (2) Anlaşma Taraflarından birinin Paragraf (1) uyarınca yükümlülüklerini askıya alması durumunda, askıya alma koşulları ortadan kaldırılmaya kadar, diğer Anlaşma Tarafları ona yardımcı olacaklardır. Bu yardım, diğer Anlaşma Taraflarının altparagraf (4)(c)'de belirtilen gerekleri karşılayacak şekilde, tercihlerine ve uygunluğuna göre iki taraflı veya çok taraflı düzenlemelerle yapılacaktır.

- (3) Ek T'de, geçiş dönemine ait düzenlemeler talep eden her Anlaşma Tarafı için, uygulanabilir hükümler, her hükmün uygulama alanına konulmasına ilişkin aşamalar, alınması gereken önlemler ve her aşamanın tamamlanmasına ve alınacak önlemlere ilişkin tarihler, veya istisnai olarak,

şartlı durumlar listelenmiştir. Bu tür düzenlemeler yapacak olan her Anlaşma Tarafı, Ek T`de yer aldığı şekilde, ilgili hüküm ve aşama için belirtilen tarihte öngörülen önlemi almakla yükümlüdür. Paragraf (1) uyarınca yükümlülüklerini geçici olarak askıya alan Anlaşma Tarafları, ilgili yükümlülüklerini 1 Ocak 2001 itibarıyla tamamlayacaklardır. İstisnai hallerde, bir Anlaşma Tarafı gerekli görürse, geçici askıya alma işleminin süresini uzatmayı veya Ek T`de yer almamış bir konuda askıya almayı önerirse, bu tür talepler hakkında karar alma yetkisi Şart Konferansına aittir.

- (4) Geçici düzenlemeler talep etmiş olan Anlaşma Tarafı, 12 ay içinde bir kezden az olmayacak şekilde, aşağıdaki konularda Sekreteryaya`ya bildirimde bulunacaktır:
  - (a) Ek T`de yer alan önlemlerin uygulanması ve tam uyuma ilişkin gösterilen ilerleme;
  - (b) Tam uyum yükümlülükleri karşısında gelecek 12 ayda beklediği ilerleme, karşılaşılabileceğini düşündüğü sorunlar, ve bu sorunlarla mücadele konusundaki önerileri,
  - (c) Bu Anlaşmaya tam uyum için Ek T`de sıralanan aşamaları tamamlamak için teknik yardıma ihtiyacı olup olmadığı, veya alt paragraf (b)`de yer alan piyasa ekonomisi ile ilgili reformları ve enerji sektörünün modernizasyonunda karşılaştığı sorunları,
  - (d) Paragraf (3)`de söz edilen taleplerde bulunup bulunmayacağı,
- (5) Sekreteryaya:
  - (a) Paragraf (4)`de söz edilen bildirimleri tüm Anlaşma Taraflarına dağıtacak,
  - (b) Diğer uluslararası organizasyonlarla mevcut bağlantıları, Paragraf (2) ve altparagraf (4)(c)`de söz edilen teknik yardıma ilişkin talepleri ve ihtiyaçları karşılayamaya yönelik önerileri dağıtacak ve etkin bir şekilde tanıtacak,
  - (c) Her altı aylık dönem sonunda, altparagraf (4)(a) veya (d)`ye göre yapılacak bildirimleri tüm Anlaşma Taraflarına dağıtacaktır.
- (6) Şart Konferansı, Anlaşma Taraflarının, bu Maddenin koşulları doğrultusunda yürüttükleri uygulamalarda ve Paragraf (2) ve altparagraf (4)(c)`de yer alan teknik yardım tekliflerinin ve taleplerinin dengelenmesi konularında kaydettiği ilerlemeyi yıllık olarak inceleyecektir. Söz konusu inceleme sırasında gerekli olan aksiyonlara ilişkin karar alabilecektir.

KISIM VII

KURUMLAR VE YAPISAL HUSUSLAR

MADDE 33

ENERJİ ŞARTI PROTOKOLLERİ VE DEKLARASYONLARI

- (1) Şart Konferansı, Şartın hedef ve prensiplerini takip edebilmek için, bir dizi Enerji Şartı Protokollarının veya Deklarasyonlarının müzakeresine izin verebilir.
- (2) Şartı imzalayan taraflar bu müzakerelere katılabilir.
- (3) Bir devlet veya Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Organizasyonu, Şarta ve bu Antlaşmaya Taraf olmadığı (veya aynı zamanda olmadığı) takdirde, herhangi bir Protokol veya Deklarasyona taraf olamaz.
- (4) Paragraf (3) ve altparagraf (6)(a) uyarınca; bir Protokola uygulanan nihai hükümler, söz konusu Protokol kapsamında tanımlanacaktır.
- (5) Bir Protokol, bağlayıcılığını kabul eden Anlaşma Taraflarına uygulanacak ve Protokola taraf olmayan Anlaşma Taraflarının haklarına ve yükümlülüklerine aykırılık göstermeyecektir.
- (6) (a) Bir Protokol, Şart Konferansına sorumluluklar ve Sekreteryaya görevler yükleyebilir. Ancak, bu tür görevler, Şart Konferansı tarafından onaylanmamış olan, ki bu onay altparagraf (b)'de yetkilendirilen Protokolün herhangi bir hükmüne konu olmayacaktır, Protokol değişiklikleri ile yapılmayacaktır.
- (b) Şart Konferansında alınan kararların uygulama alanına konulmasını sağlayan bir Protokol, Paragraf (a) uyarınca, aşağıda açıklanan kararlar ile uyumlu olacaktır:
  - (i) Madde 36'nın kapsamı dışında olan oylama kurallarına ilişkin kararlar;
  - (ii) Sadece, Protokola taraf olanların, Madde 36'nın amaçları çerçevesinde, Anlaşma Tarafları olarak gözönüne alınacaklarını veya söz konusu Protokolda yer alan kurallar uyarınca oy kullanabileceklerini içeren kararlar;

MADDE 34
ENERJİ ŞARTI KONFERANSI

- (1) Anlaşma Tarafları, yetkili birer temsilcileri ile katılacakları Enerji Şartı Konferansı'nda (bundan sonra Şart Konferansı adıyla anılacaktır) periyodik olarak biraraya geleceklerdir. Olağan toplantılar, Şart Konferansı tarafından belirlenen zaman aralıklarıyla yapılacaktır.
- (2) Olağandışı toplantılar, Şart Konferansı tarafından belirlenen zamanlarda veya herhangi bir Anlaşma Tarafının yazılı isteği üzerine, Anlaşma Taraflarının en az üçte birinin desteği ve Sekreteryaya aracılığıyla Anlaşma Taraflarına bildirildikten sonra 6 hafta içinde olması koşuluyla yapılabilir.
- (3) Şart Konferansının fonksiyonları:
  - (a) Bu Anlaşma ve Protokolları ile kendisine verilen görevleri yerine getirmek;
  - (b) Şartın prensiplerinin ve bu Anlaşma ve Protokolların hükümlerinin uygulanmasını incelemek ve kolaylaştırmak;
  - (c) Şart prensiplerinin gerçekleştirilmesi için gereken uygun genel tedbirlerin koordinasyonunu, bu Anlaşma ve Protokollarla uyumlu olarak kolaylaştırmak;
  - (d) Sekreteryaya tarafından yürütülecek çalışma programlarını gözönüne almak ve kabul etmek;
  - (e) Sekreteryaya'nın yıllık hesaplarını ve bütçesini gözönüne almak ve onaylamak;
  - (f) Şart Konferansı ve Sekreteryaya için gerekli olduğu öngörülen ayrıcalıklar ve dokunulmazlıklar da dahil olmak üzere, merkez bürolara ait (headquarters) veya diğer anlaşmalara ilişkin şartları gözönüne almak ve onaylamak veya kabul etmek;
  - (g) Ekonomik geçiş aşamasındaki Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri ile eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetlerindeki piyasa ekonomisine yönelik reformların ve enerji sektörlerinin modernizasyonunun kolaylaştırılması ve teşvik edilmesini amaçlayan işbirliği çabalarını desteklemek;
  - (h) Protokolların müzakeresine ilişkin görev tanımlarını belirlemek ve onaylamak ve bununla ilgili metinleri ve yapılacak değişiklikleri gözönüne almak ve kabul etmek;

- (i) Deklarasyonlara ilişkin müzakereleri uygun görmek ve sonuçlarını onaylamak;
  - (j) Bu Antlaşmaya katılımlara karar vermek;
  - (k) Birleşme anlaşmalarına ilişkin müzakereleri uygun görmek, söz konusu anlaşmaları gözönüne almak ve onaylamak veya kabul etmek;
  - (l) Bu Antlaşmaya ilişkin değişiklik metinlerini gözönüne almak ve kabul etmek;
  - (m) Bu Anlaşmanın Ekleri'nde yapılan teknik değişiklikleri ve modifikasyonları gözönüne almak ve onaylamak;
  - (n) Genel Sekreteri atamak ve yapısal durum, personel kalitesi ve istihdam için gerekli standart koşulların tespiti de dahil olmak üzere Sekreteryanın oluşturulması ve fonksiyonlarının belirlenmesi için gerekli tüm kararları almak.
- (4) Şart Konferansı, görevlerin yürütülmesi çerçevesinde, Sekreterya vasıtasıyla, ekonomiyle ve verimlilikle uyumlu olarak, bu Antlaşmanın hedefleriyle ilgili konularda, yetkili diğer kurumların ve organizasyonların hizmet ve programları ile işbirliği yapacak ve bu olanakların tam anlamıyla kullanılmasını sağlayacaktır.
- (5) Şart Konferansı, görevlerinin yürütülmesinde uygun gördüğü yardımcı birimleri oluşturabilir.
- (6) Şart Konferansı, prosedürel ve mali kuralları dikkate alacak ve kabul edecektir.
- (7) Şart Konferansı, 1999 yılında ve daha sonraki dönemde (5 yıldan uzun olmayacak) kendisinin belirleyeceği aralıklarla, Antlaşma ve Protokol hükümlerinin ne ölçüde uygunabildiğini dikkate alarak, Antlaşma ile verilen fonksiyonları tümüyle gözden geçirecektir. Her incelemenin sonucunda, Şart Konferansı Paragraf (3)'de belirlenen görevleri değiştirebilir veya feshedebilir ve Sekreterya'nın görevine son verebilir.

MADDE 35 SEKRETERYA

- (1) Şart Konferansı, görevlerini icra ederken, bir Genel Sekreter ve verimlilik performansına asgari uyumu gösterecek çalışanlardan oluşacak bir Sekreterya kuracaktır.

- (2) Genel Sekreter, Şart Konferansı tarafından atanacaktır. İlk atama, en fazla beş yıllık bir süre için olacaktır.
- (3) Sekreteryaya, görevlerini yerine getirirken, Şart Konferansına sorumlu olacak ve rapor verecektir.
- (4) Sekreteryaya, Şart Konferansına görevlerinin yürütülmesinde gerekli yardımı sağlayacak ve bu Anlaşmayla veya herhangi bir Protokolla veya Şart Konferansı tarafından kendisine verilen görevleri yürütecektir.
- (5) Sekreteryaya, görevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilmek için gerekli gördüğü, idari ve anlaşmaya ilişkin düzenlemeleri yapabilir.

MADDE 36 OYLAMA

- (1) Aşağıda belirtilen hususlarla ilgili olarak, Şart Konferansınca kararlaştırılacak Konferans toplantısında Hazır Bulunan ve Oylamaya Katılan Anlaşma Taraflarının oybirliği ile karar almaları gerekmektedir.
  - (a) Madde 34, 35 ve Ek T'de yapılacak değişiklikler hariç olmak üzere, bu Anlaşmada değişiklikleri kabul etmek;
  - (b) 16 Haziran 1995 itibarıyla Şarta taraf olmayan devletlerin veya Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Organizasyonlarının, Madde 41 uyarınca, bu Anlaşmaya katılmalarını onaylamak;
  - (c) Birleşme anlaşmalarına ilişkin metinlerin müzakeresini uygun görmek ve söz konusu metinleri onaylamak veya kabul etmek;
  - (d) Ek EM, NI, G ve B eklerinde yapılan değişiklikleri onaylamak;
  - (e) Anlaşmanın eklerinde yapılan teknik değişiklikleri onaylamak; ve
  - (f) Ek D, paragraf (7) uyarınca, Genel Sekreterce panellerde konuşmacı olarak gösterilen adayları onaylamak.

Anlaşma Tarafları, bu Anlaşma gereği, kararlarını gerektirecek herhangi bir konuda, görüşbirliği ile anlaşmaya varmak için her tür çabayı gösterecektir. Eğer görüşbirliği ile anlaşma sağlanamazsa, paragraf (2) ile (5) arasında yer alan hükümler uygulanacaktır.

- (2) Madde 34(3)(e)'de sözü edilen bütçe konularıyla ilgili kararlar, oylamaya katılan Anlaşma Taraflarının mali katkısının, Ek B'de açıklandığı gibi tüm Anlaşma Taraflarının toplam mali katılım değerinin en az dörtte üçü kadar olmak kaydıyla, oyçoğunluğu ile alınacaktır.

- (3) Madde 34(7) ile ilgili konularda alınan kararlar, Anlaşma Taraflarının dörtte üç çoğunluğuyla alınacaktır.
- (4) Altparagraf (1)(a)'dan (f)'ye kadar ve Paragraf (2) ve (3)'ün dışında kalan durumlarda, ve Paragraf (6) uyarınca, bu Anlaşmaya ilişkin kararlar, Şart Konferansı toplantısında Hazır Bulunan ve Oylamaya Katılan Anlaşma Taraflarının dörtte üç çoğunluğuyla alınacaktır.
- (5) Bu Maddenin amaçları doğrultusunda, "Hazır Bulunan ve Oylamaya Katılan Anlaşma Tarafları" terimi, Şart Konferansının Anlaşma Taraflarının uyumlu bir şekilde karar almalarını mümkün kılacak prosedürel kuralları belirleyebilmesi koşuluyla, toplantıya katılan ve olumlu veya olumsuz oylarını kullanan Anlaşma Tarafları anlamına gelmektedir.
- (6) Paragraf (2)'de öngörülen şartların dışında, bu Madde ile ilgili olan hiçbir karar, Anlaşma Taraflarının basit çoğunluğuyla desteklenmedikçe, geçerli olmayacaktır.
- (7) Oylama esnasında, bir Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Organizasyonu, bu Anlaşma Tarafı olan üye ülkelerinin sayısına eşit sayıda oya sahip olacaktır. Eğer, Organizasyon oy hakkını kullanıyorsa üye ülkeler kullanamayacak veya üye ülkeler oy hakkını kullanıyorsa Organizasyon kullanamayacaktır.
- (8) Bu Anlaşma uyarınca, herhangi bir Anlaşma Tarafının parasal yükümlülükleri gereği yaptığı ödemelerde, sürekli ödenmemiş borç bulunması durumunda, Şart Konferansı, anılan Anlaşma Tarafının oylama haklarını tümüyle veya kısmi olarak askıya alabilir.

MADDE 37 KAYNAK TEMİNİ PRENSİPLERİ

- (1) Her bir Anlaşma Tarafı, Şart Konferansının ve herhangi bir alt birimin toplantılarında, temsil edilme giderlerini karşılayacaktır.
- (2) Şart Konferansının ve alt birimlerinin toplantılarının giderleri, Sekreteryanın gideri olarak düşünülecektir.
- (3) Sekreteryanın giderleri, hükümleri, Madde 36(1)(d) ile uyumlu bir şekilde değiştirilebilmesi mümkün olan Ek B'de tanımlandığı gibi, ödeme güçleriyle orantılı olarak, Anlaşma Tarafları tarafından karşılanacaktır.
- (4) Bir Protokol, anılan Protokoldan kaynaklanan Sekreteryaya giderlerinin Anlaşma Taraflarınca karşılanmasını öngören hükümler içerecektir.
- (5) Şart Konferansı, ilave olarak bir veya daha fazla Anlaşma Tarafından veya diğer kaynaklardan gelecek gönüllü katkıları kabul edebilir. Bu katkıları ile karşılanan masraflar, Paragraf (3)'ün amaçları doğrultusunda, Sekreteryanın giderleri olarak kabul edilmeyecektir.

BÖLÜM VIII

NIHAİ HÜKÜMLER

MADDE 38 İMZALAMA

Bu Anlaşma, Lizbon'da, 17 Aralık 1994 ile 16 Haziran 1995 tarihleri arasında, Avrupa Enerji Şartını imzalayan devletlerin ve Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Organizasyonlarının imzasına açık tutulacaktır.

MADDE 39 RATİFİKASYON (PARLAMENTO ONAYI), KABUL VEYA ONAYLAMA

Bu Anlaşma, imzalayan tarafların ratifikasyon, kabul veya onaylamasına tabi tutulacaktır. Ratifikasyon, kabul veya onaylama belgeleri Depozitör tarafından muhafaza edilecektir.

MADDE 40 DİĞER DEVLETLERE UYGULANMASI

- (1) Herhangi bir devlet veya Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Organizasyonu, Anlaşmanın, uluslararası ilişkilerde buldukları diğer tüm devletlerle ilişkiler açısından da bağlayıcı olduğunu, imza, ratifikasyon, kabul, onama veya katılım aşamasında, Depozitör tarafından saklanacak olan bir Deklarasyon vasıtasıyla deklare edebilir. Bu deklarasyon, ilgili Anlaşma Tarafı için, Anlaşma yürürlüğe girdiğinde işlerlik kazanacaktır.
- (2) Herhangi bir Anlaşma Tarafı, bu Anlaşma kapsamında, ileriki bir tarihte yapacağı ve Depozitör tarafından muhafaza edilecek olan bir deklarasyon vasıtasıyla, deklarasyonda belirtilen bir devlet ile bağlayıcı bir ilişkiye girebilir. İlişkiye girilen devlet açısından Anlaşma, ilgili deklarasyonun Depozitör tarafından onaylamasından sonraki doksanıncı günde yürürlüğe girecektir.
- (3) İlk iki paragraf kapsamında yapılan herhangi bir deklarasyon, bu deklarasyonda belirtilen devlete ilişkin olarak, Depozitör'e bildirilerek geri çekilebilir. Deklarasyonun geri çekilmesi işlemi, Madde 47(3)'ün uygulanabilirliğine tabi olarak, ancak ilgili bildirim Depozitör'e ulaştığı tarihten bir yıl sonra işlerlik kazanacaktır.

- (4) Madde 1(10)'da söz edilen "Alan" teriminin tanımı, söz konusu Madde uyarınca muhafaza edilen ilgili deklarasyon gözönüne alınarak yorumlanacaktır.

MADDE 41 KATILIM

Bu Anlaşma, Anlaşma'nın imzalanma süresinin bitmesini takiben, Şart Konferansı tarafından onaylanacak şartlarda, Şartı imzalayan devletlerin ve Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Organizasyonlarının katılımına açık olacaktır. Katılım belgeleri Depozitör tarafından muhafaza edilecektir.

MADDE 42 DEĞİŞİKLİKLER

- (1) Herhangi bir Anlaşma Tarafı bu Anlaşmaya ilişkin değişiklik teklifinde bulunabilir.
- (2) Değişiklik teklifinin metni, teklifin Şart Konferansı'nın kabulüne sunulmasından en az üç ay önce Sekreteryaya tarafından Anlaşma Taraflarının bilgisine sunulacaktır.
- (3) Sekreteryaya, yazılı metni, Şart Konferansı tarafından kabul edilen Anlaşma değişikliklerini, ratifikasyon, kabul veya onama aşaması için tüm Anlaşma Taraflarına sunacak olan Depozitör'e gönderecektir.
- (4) Anlaşma'ya ilişkin değişikliklerin ratifikasyon, kabul veya onama belgeleri Depozitör tarafından muhafaza edilecektir. Değişiklikler, Anlaşma Taraflarının en az dörtte üçünün değişiklikleri onayladıklarını Depozitör'e bildirdikleri tarihten sonraki doksanıncı günde, değişiklikleri onaylayan Anlaşma Tarafları için yürürlüğe girecektir. Değişiklikler, diğer herhangi bir Anlaşma Tarafı içinse, ilgili Anlaşma Tarafının değişikliklere ilişkin ratifikasyon, kabul veya onama belgesini sunmasından sonraki doksanıncı günde yürürlüğe girecektir.

MADDE 43 BİRLEŞME ANLAŞMALARI

- (1) Şart Konferansı, Şartın prensip ve amaçları ile bu Anlaşmanın ve bir veya daha fazla protokollarının hükümlerinin uygulama alanına konulması amacıyla, devletler veya Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Organizasyonları ile veya uluslararası organizasyonlar ile yapılacak birleşme anlaşmalarına ilişkin görüşmeleri başlatabilir.
- (2) Birleşme tesis eden devlet, Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Organizasyonu veya uluslararası organizasyon tarafından kurulan ilişkilerde getirilen hak ve

yükümlülükler birleşmenin tüm şartlarına uygun olmalı ve her durum birleşme anlaşmasında gözönüne serilmelidir.

MADDE 44 YÜRÜRLÜĞE GİRİŞ

- (1) Bu Anlaşma, Şartı 16 Haziran 1995 tarihine kadar imzalamış olan devletler veya Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Organizasyonları tarafından otuzuncu ratifikasyon, kabul, onama veya katılım belgesinin gönderilmesinden sonraki doksaninci günde yürürlüğe girecektir.
- (2) Anlaşma, Anlaşmayı onaylayan her devlet veya Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Organizasyonu için, sözü geçen otuzuncu ratifikasyon, kabul veya onama belgesinin gönderilmesinden sonraki doksaninci günde yürürlüğe girecektir.
- (3) Paragraf (1) ile ilişkili olarak, bir Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Organizasyonu tarafından gönderilen herhangi bir belge, ilgili Organizasyon üyesi devletler tarafından gönderilen belgelere ek şeklinde değerlendirilmeyecektir.

MADDE 45 GEÇİCİ UYGULAMALAR

- (1) Anlaşmayı imzalayan Taraflar, Madde 44 uyarınca Anlaşmayı yürürlüğe koyma işlemini askıya almış olan bir Anlaşma Tarafının, bu Anlaşmayı geçici olarak uygulamaya koyabilmesi için, geçici uygulamaların kendi anayasası, kanunları ve düzenlemeleri ile tutarlı olması gerektiği konusunda fikir birliğine varırlar.
- (2) (a) Paragraf (1)'de yer alan hükümlere rağmen, imzalayan taraflar, Anlaşmanın imza aşamasında Depozitör'e gönderecekleri bir deklarasyonla geçici uygulamaları kabul edemeyeceklerini beyan edebilirler. Paragraf (1)'de sözedilen yükümlülük, bu tür bir deklarasyon yayınlayan Anlaşma Tarafına uygulanmayacaktır. İmzalayan taraflardan biri, yazılı olarak Depozitör'e bildirerek söz konusu deklarasyonu geri çekebilir.
- (b) Altparagraf (a) uyarınca, deklarasyon yayınlayan imzalayan taraflardan biri veya anılan imzalayan tarafın Yatırımcısı Paragraf (1) kapsamındaki geçici uygulamaların avantajlarından yararlanmaya yönelik talepte bulunamazlar.
- (c) Altparagraf (a)'da yer alan hükümlere rağmen, söz konusu paragrafta bahsedildiği şekilde deklarasyon yayınlayan herhangi bir imzalayan taraf, geçici olarak Bölüm VII'de yer alan hükümleri uygulayacak,

Madde 44 uyarınca Anlaşmayı yürürlüğe koyma işlemini askıya almış ise, bu tür geçici uygulamalar kendi kanunları ve düzenlemeleri ile çelişmediği sürece uygulamaya koyacaktır.

- (3) (a) İmzalayan taraflardan biri, Anlaşmaya taraf olmak istemediğini yazılı olarak Depozitör'e bildirecek bu Anlaşmaya ilişkin geçici uygulamaları iptal edebilir. Geçici uygulamaların iptali, yazılı bildirimden Depozitör'e ulaştığı tarihten 60 gün sonra geçerlilik kazanacaktır.
  - (b) Alt paragraf (a)'ya ilişkin olarak, imzalayan taraflardan biri geçici uygulamaları iptal ederse, Paragraf (1) uyarınca, geçici uygulamaların yürürlükte olduğu süre boyunca, diğer imzalayan tarafların Yatırımcılarının kendi bölgesi içinde yaptığı Yatırımlara ilişkin olarak Bölüm III ve V'de yer alan hükümleri uygulamaya yönelik yükümlülükler, alt paragraf (c)'de aksi belirtilmediği sürece, iptal kararının geçerlilik kazandığı tarihten itibaren yirmi yıl süresince yürürlükte kalacaktır.
  - (c) Alt paragraf (b), Ek PA'da listelenen taraflara uygulanmayacaktır. Bir imzalayan taraf Depozitör'e yaptığı talep doğrultusunda Ek PA'da yer alan listeden silinebilir.
- (4) Anlaşmanın yürürlüğe konulması işlemini askıya almış olan imzalayan taraflar, İki Madde 38'de belirtildiği şekilde bu Anlaşmanın imzaya açıldığı tarihten en geç 180 gün sonra, Paragraf (5) uyarınca geçici Sekreteryaya tarafından gerçekleştirilecek olan geçici Şart Konferansında periyodik olarak bir araya geleceklerdir.
  - (5) Sekreteryanın fonksiyonları, Madde 44'de yer alan hükümler uyarınca Anlaşmanın yürürlüğe girmesine ve Sekreterya'nın atanmasına kadar, ara dönem bazında bir geçici Sekreteryaya tarafından yürütülecektir.
  - (6) İmzalayan taraflar, Madde 37(3) uyarınca imzalayan taraflar Anlaşma Tarafları ise, Paragraf (1) veya (2)(c)'de yer alan hükümler uyarınca ve bunlara uygun olarak, geçici Sekreteryaya ilişkin masrafların karşılanmasına katkıda bulunacaklardır. İmzalayan taraflarca Ek B'ye ilişkin yapılan modifikasyonlar Anlaşmanın yürürlüğe girmesiyle uygulamadan kalkacaktır.
  - (7) Madde 41 uyarınca Anlaşmayı onaylayan ancak yürürlüğe koyma işlemini askıya almış olan bir devlet veya Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Organizasyonu, Anlaşmanın yürürlüğe girmesinden önce, bu Madde kapsamında imzalayan taraflardan herhangi biri ile aynı hak ve yükümlülüklerle sahlep olacaktır.

**MADDE 46
SINIRLAMALAR**

Bu Anlaşmaya sınırlama konulamaz.

**MADDE 47
ANLAŞMADAN ÇEKİLME**

- (1) Bir Anlaşma Tarafı için, Anlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en az beş yıl sonra, ilgili Anlaşma Tarafı Depozitör'e bu Anlaşmadan çekildiğine ilişkin yazılı bildirimde bulunabilir.
- (2) Anlaşmadan çekilme, ilgili bildirim Depozitör'e ulaştığı tarihten sonraki bir yılın dolmasıyla veya çekilme bildiriminde belirtilen daha geç bir tarihte geçerlilik kazanacaktır.
- (3) Bu Anlaşmanın hükümleri, bir Anlaşma Tarafının Alanı içinde diğer Anlaşma Tarafları Yatırımcıları veya sözü geçen Anlaşma Tarafının Anlaşmadan çekildiği tarihten itibaren yirmi yıl boyunca diğer Anlaşma Taraflarının Alanı içinde sözü geçen Anlaşma Tarafı Yatırımcıları tarafından yapılmış olan Yatırımlara uygulanmaya devam edecektir.
- (4) Bir Anlaşma Tarafının taraf olduğu tüm Protokollar, sözü edilen Anlaşma Tarafı için, Anlaşmadan çekildiği tarihten itibaren geçerliliğini kaybedecektir.

**MADDE 48
EKLERİN VE KARARLARIN STATÜSÜ**

Bu Anlaşma Ekleri ve 17 Aralık 1994 tarihinde Lizbon'da imzalanan Avrupa Enerji Şartı Konferansı'nın Nihai Senedinin 2 No.lu Ekinde yer alan Kararlar bu Anlaşmanın tamamlayıcı parçalarıdır.

**MADDE 49
DEPOZİTÖR**

Portekiz Cumhuriyeti Hükümeti bu Anlaşmanın Depozitör olacaktır.

**MADDE 50
ASLİ METİNLER**

Biz aşağıda imzası olanlar, tamamen yetkili olarak, tek bir nüsha olarak İngilizce, Almanca, İtalyanca, Rusca ve İspanyolca olarak kaleme alınan, beş metni de aynı ölçüde otantik olan ve Portekiz Cumhuriyeti Hükümeti arşivlerinde muhafaza edilecek olan bu anlaşmayı imzalıyoruz.

Bin dokuz yüz doksan dört yılının onyedinci Aralık günü Lizbon'da düzenlenmiştir.

ENERJİ ŞARTI ANLAŞMASININ EKLERİ

1. **EK EM**
ENERJİ MATERYALLERİ VE ÜRÜNLERİ
(Madde 1(4) Uyarınca)
2. **EK NI**
"ENERJİ SEKTÖRÜNDE EKONOMİK AKTİVİTE" NİN TANIMI
KAPSAMINDA YER ALMAYAN ENERJİ MATERYALLERİ VE ÜRÜNLERİ
(Madde 1(5) Uyarınca)
3. **EK TRM**
BİLDİRİMLER VE TEDRİCEN UYGULAMADAN KALDIRMA (PHASE-OUT)
(TİCARETLE İLGİLİ YATIRIM TEDBİRLERİ – TRIMs)
(Madde 5(4) Uyarınca)
4. **EK N**
BİR GEÇİŞ FAALİYETİNDE YER ALMAK İÇİN EN AZ 3 AYRI ALANDAN
GEÇİŞİ ŞART KOŞAN ANLAŞMA TARAFLARI LİSTESİ
(Madde 7(10)(a) Uyarınca)
5. **EK VC**
MADDE 10(3) UYARINCA GÖNÜLLÜ OLARAK BAĞLAYICI TAAHHÜTTE
BULUNAN ANLAŞMA TARAFLARI LİSTESİ
(Madde 10(6) Uyarınca)
6. **EK ID**
MADDE 26 UYARINCA SONRAKİ BİR AŞAMADA BİR YATIRIMCININ
AYNI UYUŞMAZLIĞI ULUSLARARASI HAKEMLİK MÜESSESESİNE
YENİDEN İLETMESİNE İZİN VERMEYEN ANLAŞMA TARAFLARI
LİSTESİ
(Madde 26(3)(b)(i) Uyarınca)
7. **EK IA**
BİR YATIRIMCININ VEYA ANLAŞMA TARAFININ MADDE 10(1)'İN SON
CÜMLESİ İLE İLGİLİ BİR UYUŞMAZLIĞI ULUSLARARASI HAKEMLİK
MÜESSESESİNE İLETMESİNE İZİN VERMEYEN ANLAŞMA TARAFLARI
LİSTESİ
(Madde 26(3)(c) ve 27(2) Uyarınca)

8. **EK P**
ÖZEL SUB-NASYONAL UYUŞMAZLIK PROSEDÜRÜ
(Madde (27)(3)(i) Uyarınca)
9. **EK G**
GATT VE İLGİLİ ENSTRÜMANLARINA İLİŞKİN HÜKÜMLERİN
UYGULANMASINA İLİŞKİN İSTİSNALAR VE KURALLAR
(Madde 29(2)(a) Uyarınca)
10. **EK TFU**
ESKİ SOVYET SOSYALİST CUMHURİYETLER BİRLİĞİNİ OLUŞTURAN
ÜLKELER ARASINDAKİ TİCARİ ANLAŞMALARLA İLİŞKİN HÜKÜMLER
(Madde 29(2)(b) Uyarınca)
11. **EK D**
TİCARİ UYUŞMAZLIKLARIN ÇÖZÜMLENMESİYLE İLGİLİ ARA
HÜKÜMLER
(Madde 29(7) Uyarınca)
12. **EK B**
ENERJİ ŞARTINA İLİŞKİN MALİYETLERİNİN DAĞILIMINA YÖNELİK
FORMÜL
(Madde 37(3) Uyarınca)
13. **EK-PA**
MADDE 45(3)(b)'NİN GEÇİCİ OLARAK UYGULANMASI
YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜ KABUL ETMEYEN İMZALAYAN TARAFLAR LİSTESİ
(Madde 45(3)(c) Uyarınca)
14. **EK T**
ANLAŞMA TARAFLARININ GEÇİŞ ÖNLEMLERİ
(Madde 32(1) Uyarınca)

1. EK EM

ENERJİ MATERYALLERİ VE ÜRÜNLERİ

(Madde 1(4) Uyarınca)

**Nükleer
Enerji**

- 26.12 Uranyum veya toryum cevherleri veya konsantreleri
26.12.10. Uranyum cevherleri ve konsantreleri
26.12.20 Toryum cevherleri ve konsantreleri
- 28.44 Radyoaktif kimyasal elementler ve radyoaktif izotoplar (fisil veya üretken kimyasal maddeler ve izotoplar dahil) ve bileşikleri; bu ürünleri içeren karışımlar ve artık maddeler
- 28.44.10 Doğal uranyum ve bileşikleri
- 28.44.20 U235 içerisindeki zenginleştirilmiş uranyum ve bileşikleri; plutonyum ve bileşikleri
- 28.44.30 U235 içerisindeki fakirleştirilmiş uranyum ve bileşikleri; toryum ve bileşikleri
- 28.44.40 28.44.10, 28.44.20 ve 28.44.30 dışındaki radyoaktif elementler ve izotoplar ve radyoaktif bileşikler
- 28.44.50 Nükleer reaktörlerin ışınlanmış yakıtları (kartuşlar)
- 28.45.10 Ağır su (döteryum-oksit)

**Kömür,
Doğal Gaz,
Petrol ve
Petrol
Ürünleri,
Elektrik
Enerjisi**

- 27.01 Kömür, briket (briquette / ovoid) ve kömürden imal edilen benzer katı yakıtlar
- 27.02 Linyit, briketlenmiş veya briketlenmemiş (jet hariç)
- 27.03 Turb, briketlenmiş veya briketlenmemiş
- 27.04 Linyit veya turbdan imal edilen yüksek sıcaklık veya alçak sıcaklık kok kömürü, briketlenmiş veya briketlenmemiş; retort karbon

- 27.05 Kok gazı, su gazı (mavi gaz), gazojen (jenaratör gazı) ve benzer gazlar (petrol gazları ve diğer gaz halindeki hidrokarbonlar hariç)
- 27.06 Kömürden (linyit veya turb) damıtılan katran, ve diğer mineral katranlar, kurutulmuş veya kurutulmamış ya da kısmen damıtılmış (reconstituted katran dahil)
- 27.07 Yüksek sıcaklık kömür katranının damıtılmasıyla imal edilen yağlar ve diğer ürünler; aromatik bileşenlerin, aromatik olmayan bileşenlere oranla ağırlıkça fazla olduğu benzer ürünler (örneğin, benzol, toluol, ksilol, naftalin, diğer aromatik hidrokarbon karışımları, fenoller, kreosot yağlar ve diğerleri)
- 27.08 Kömür katranından ve diğer mineral katranlarından elde edilen zift ve zift koku
- 27.09 Petrol ve bitumin minerallerden elde edilen petrol, ham petrol
- 27.10 Petrol ve bitumin minerallerden elde edilen petrol, ham petrol dışında
- 27.11 Petrol gazları ve diğer gaz halindeki hidrokarbonlar
- Sıvılaştırılmış:
- doğal gaz
  - propan
  - bütan
  - etilen, propilen, bütilen ve bütadin (27.11.14)
  - diğerleri
- Gaz halinde:
- doğal gaz
  - diğerleri
- 27.13 Petrol koku, petrol bitumini ve petrol artıkları veya bituminli minerallerden elde edilen petrol artıkları
- 27.14 Bitümen ve asfalt, doğal; bitüminli veya petrollü şistler ve petrollü kumlar; asfaltitler ve asfaltik kayalar
- 27.15 Doğal asfalt, doğal bitümen, petrol bitümeni, mineral katran,

veya mineral katran zifti bazlı bitüminli karışımlar (örneğin, bitüminli sakızlar (mastics), cut-backs)

27.16 Elektrik enerjisi

**Diğer
Enerji**

44.01.10 Yakacak odun (tomruk, kütük, dal, çalı veya diğer şekillerde)

44.02 Odun kömürü (kabuklardan elde edilen odun kömürü dahil), briketlenmiş veya briketlenmemiş

2. EK Nİ

**"ENERJİ SEKTÖRÜNDE EKONOMİK AKTİVİTE" NİN TANIMI KAPSAMINDA
YER ALMAYAN ENERJİ MATERYALLERİ VE ÜRÜNLERİ**

(Madde 1(5) Uyarınca)

- 27.07 Yüksek sıcaklık kömür katranının damıtılmasıyla imal edilen yağlar ve diğer ürünler; aromatik bileşenlerin, aromatik olmayan bileşenlere oranla ağırlıkça fazla olduğu benzer ürünler (örneğin, benzol, toluol, ksilol, naftalin, diğer aromatik hidrokarbon karışımları, fenoller, kreosot yağlar ve diğerleri)
- 44.01.10 Yakacak odun (tomruk, kütük, dal, çalı veya diğer şekillerde)
- 44.02 Odun kömürü (kabuklardan elde edilen odun kömürü dahil), briketlenmiş veya briketlenmemiş

3. EK TRİM

**BİLDİRİMLER VE TEDİRİCEN UYGULAMADAN KALDIRMA (PHASE-OUT)
(TİCARETLE İLGİLİ YATIRIM TEDBİRLERİ – TRİMS)**

(Madde 5(4) Uyarınca)

1. Anlaşma Tarafları,

- (a) Anlaşma Tarafının GATT'a taraf olması durumunda, Anlaşma'nın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 90 gün içerisinde; veya
- (b) Anlaşma Tarafının GATT'a taraf olmaması durumunda, Anlaşma'nın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 12 ay içerisinde;

5'inci Madde hükümleri ile uyumlu olmayan ticaretle ilgili yatırım önlemlerini Sekreteryaya bildireceklerdir.

Genel veya spesifik uygulamalardan kaynaklanan bu tür ticaretle ilgili yatırım önlemlerine ilişkin temel karakteristiklere ilişkin olarak bildirimde bulunulacaktır.

2. Ticaretle ilgili yatırım önlemlerinin bir otorite takdirinde uygulanıyor olması durumunda, her spesifik uygulamaya ilişkin bildirimde bulunulacaktır. Belli kuruluşların yasal ticari çıkarlarına zarar verebilecek bilgilerin ifşa edilmesi zorunluluğu bulunmamaktadır.

3. Anlaşma Tarafları,

- (a) Anlaşma Tarafının GATT'a taraf olması durumunda, Anlaşma'nın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren iki yıl içerisinde; veya
- (b) Anlaşma Tarafının GATT'a taraf olmaması durumunda, Anlaşma'nın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç yıl içerisinde;

paragraf (1) uyarınca bildirim yapılan tüm ticaretle ilgili yatırım önlemlerini bertaraf edeceklerdir.

4. Paragraf (3)'de söz edilen "uygun periyot" süresince, bir Anlaşma Tarafı, paragraf (1) uyarınca bildirimde bulunduğu ticaretle ilgili yatırım önlemlerinin herhangi birine ilişkin şartları, Anlaşma'nın yürürlüğe girdiği tarihte geçerli olan şartlara göre, Anlaşma'nın 5'inci Maddesi hükümleri ile uyumsuzluğu artıracak şekilde modifiye etmeyecektir.

5. Paragraf (4) hükümlerine rağmen, bir Anlaşma Tarafı, paragraf (1) uyarınca bildirimde bulunan ticaretle ilgili bir yatırım önleminde etkilenen mevcut

girişimler için dezavantaj yaratılmaması amacıyla, uygulamanın aşamalarla kaldırılması için tanınan süre (phase-out period) içerisinde, yeni bir Yatırım için;

- (a) söz konusu yeni Yatırımla ilgili ürünlerle, mevcut girişimlerle ilgili ürünlerin benzer ürünler olması; ve
- (b) söz konusu uygulamanın, yeni Yatırım ile mevcut girişimler arasındaki rekabet şartlarının zedelenmesinin önlenmesi için gerekli olması;

durumunda, aynı ticaretle ilgili yatırım önlemini uygulayabilir.

Yeni bir Yatırıma uygulanan herhangi bir ticaretle ilgili yatırım önlemi Sekreteryaya bildirilecektir. Bu tür bir ticaretle ilgili yatırım önlemine ilişkin şartlar, mevcut girişimler için uygulanan ticaretle ilgili yatırım önlemlerine ilişkin şartlarla, rekabet edebilirlik üzerindeki etkiler açısından, eşdeğer nitelikte olacak ve uygulamalar aynı zamanda sona erdirilecektir.

6. Anlaşma'nın yürürlüğe girmesinden sonra bir devlet veya Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Organizasyonunun Anlaşma'ya iştirak etmesi durumunda;
  - (a) paragraf (1) ve (2)'de söz edilen bildirimler, paragraf (1)'de yer alan "uygun tarih" veya katılım enstümanının Depozitör'e iletildiği tarihten daha sonra olan tarihten itibaren gerçekleştirilecektir; ve
  - (b) uygulamanın aşamalarla kaldırılması için tanınan süre (phase-out period), paragraf (3)'de yer alan "uygun tarih" veya anılan ülke veya Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Organizasyonu için Anlaşma'nın yürürlüğe girdiği tarihten daha sonra olan tarihte sona erecektir.

4. EK N

**BİR GEÇİŞ FAALİYETİNDE YER ALMAK İÇİN EN AZ 3 AYRI ALANDAN
GEÇİŞİ ŞART KOŞAN ANLAŞMA TARAFLARI LİSTESİ**

(Madde 7(10)(a) Uyarınca)

1. Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri

5. EK VC

**MADDE 10(3) UYARINCA GÖNÜLLÜ OLARAK BAĞLAYICI TAAHHÜTTE
BULUNAN ANLAŞMA TARAFLARI LİSTESİ**

(Madde 10(6) Uyarınca)

6. EK ID

MADDE 26 UYARINCA SONRAKİ BİR AŞAMADA BİR YATIRIMCININ AYNI UYUŞMAZLIĞI ULUSLARARASI HAKEMLİK MÜESSESESİNE YENİDEN İLETMESİNE İZİN VERMEYEN ANLAŞMA TARAFLARI LİSTESİ

(Madde 26(3)(b)(i) Uyarınca)

1. Avustralya	13. İtalya
2. Azerbaycan	14. Japonya
3. Bulgaristan	15. Kazakistan
4. Kanada	16. Norveç
5. Hırvatistan	17. Polonya
6. Kıbrıs Rum Kesimi	18. Portekiz
7. Çek Cumhuriyeti	19. Romanya
8. Avrupa Birliği	20. Rusya Federasyonu
9. Finlandiya	21. Slovenya
10. Yunanistan	22. İspanya
11. Macaristan	23. İsveç
12. İrlanda	24. Amerika Birleşik Devletleri

7. EK IA

**BİR YATIRIMCININ VEYA ANLAŞMA TARAFININ
MADDE 10(1)'İN SON CÜMLESİ İLE İLGİLİ BİR UYUŞMAZLIĞI
ULUSLARARASI HAKEMLİK MÜESSESESİNE İLETMESİNE İZİN VERMEYEN
ANLAŞMA TARAFLARI LİSTESİ**

(Madde 26(3)(c) ve 27(2) Uyarınca)

1. Avustralya
2. Kanada
3. Macaristan
4. Norveç

8. EK P

ÖZEL SUB-NASYONAL UYUŞMAZLIK PROSEDÜRÜ

(Madde (27)(3)(i) Uyarınca)

KISIM I

1. Kanada
2. Avustralya

KISIM II

- (1) Özel mahkeme bir karar alırken, bir Anlaşma Tarafının bölgesel veya yerel hükümetinin veya otoritesinin (bundan böyle "Sorumlu Taraf" olarak anılacaktır) bir önleminin Anlaşma koşullarıyla uyumlu olmadığını belirlerse, Sorumlu Taraf, söz konusu önlem Anlaşma ile uyumlu hale getirecek şekilde makul önlemleri alacaktır.
- (2) Sorumlu Taraf, karar alınmasından itibaren 30 gün içinde, Sekreteryaya, söz konusu önlem Anlaşma ile uyumlu hale getirmek için alacağı önlemleri yazılı olarak bildirecektir. Sekreteryaya, söz konusu bildirim, bildirim alınmasını takip eden Şart Konferansı'ndan daha geç olmayacak şekilde mümkün olan en kısa sürede Şart Konferansı'na sunacaktır. Eğer uyumsuzluğun kısa sürede giderilmesi mümkün değilse, Sorumlu Taraf, söz konusu uyumsuzluğu giderebileceği makul bir süreyi bildirecektir. Söz konusu süre her iki uyuşmazlık tarafınca da kabul edilmelidir. Bu konuda anlaşma olmaması durumunda, Sorumlu Taraf, makul bir süre belirleyip, Şart Konferansı'nın onayına sunacaktır.
- (3) Sorumlu Taraf, belirlenen makul süre içinde uyumsuzluğun giderilmesini başaramazsa, uyuşmazlığa taraf olan diğer Anlaşma Tarafının (bundan böyle "Mağdur Taraf" olarak anılacaktır) talebi üzerine, Mağdur Taraf ile uyuşmazlığın çözümünde tarafları kaşılıklı olarak tatmin edecek uygun bir tazminat üzerinde anlaşacaktır.
- (4) Mağdur Tarafın talebinden itibaren 20 gün içinde tatminkar bir tazminat üzerinde anlaşamazsa, Mağdur Taraf, Şart Konferansının vereceği yetkiyle, uyuşmazlığa konu olan önlemden kaynaklandığına inandığı ve Anlaşma kapsamında Sorumlu Tarafa karşı yükümlü olduğu hususları, bu süre içinde Taraflar uyuşmazlığın çözümü hususunda anlaşmaya varamazlarsa veya uyuşmazlığa konu önlem ortadan kaldırılmazsa, askıya alabilir.

- (5) Mağdur Taraf, hangi yükümlülüklerin askıya alınacağına karar verirken aşağıdaki prensip ve prosedürleri uygulayacaktır:
- (a) Mağdur Taraf, öncelikle mahkemenin ihlal olarak belirlediği Anlaşma Bölümüne uygun olan yükümlülükleri askıya alacak şekilde inceleme yapacaktır.
  - (b) Mağdur Taraf, Söz konusu Anlaşma Bölümüne göre yükümlülüklerin askıya alınmasının pratik veya etkin olmadığına karar verirse, bu defa Anlaşmanın başka bölümlerine dayanarak yükümlülüklerin askıya alınması için araştırma yapacaklardır. Mağdur Taraf, işbu alt paragrafta yer alan hükümler uyarınca yükümlülükleri askıya almaya karar verirse, Şart Konferansı'na bu konuda yetki almak için başvuracaktır.
- (6) Sorumlu Tarafın yazılı başvurusunun Mağdur Tarafa ve karar veren mahkemenin Başkanına teslim edilmesinden sonra mahkeme Mağdur Tarafça askıya alınan yükümlülüklerin yerinde olup olmadığına bakacak, eğer uygun bulursa nereye kadar uygulanabileceğini belirleyecektir. Mahkemenin yeniden oluşturulamaması durumunda söz konusu tespitler Genel Sekreter tarafından atanacak bir veya daha fazla arabulucu tarafından yapılacaktır. İşbu paragrafta bahse konu olan tespitler, başvurunun mahkemeye veya Genel Sekreterce atanan arabuluculara ulaşmasından itibaren 60 gün içerisinde tamamlanacaktır. Yükümlülükler, bağlayıcı ve nihai nitelikte olan söz konusu tespitlerin tamamlanması beklenirken askıya alınamaz.
- (7) Mağdur Taraf, Sorumlu Tarafın yükümlülüklerini askıya alırken, başka bir Anlaşma Tarafının Anlaşmadan kaynaklanan haklarını olumsuz etkilememek için, azami çabayı gösterecektir.

9. EK G

**GATT VE İLGİLİ ENSTRÜMANLARINA İLİŞKİN HÜKÜMLERİN
UYGULANMASINA İLİŞKİN İSTİSNALAR VE KURALLAR**

(Madde 29(2)(a) Uyarınca)

(1) Madde 29(2)(a) kapsamında, aşağıda belirtilen GATT 1947 ve ilgili Enstrümanlarına ilişkin hükümler uygulanamaz:

(a) Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması

II	Kabul Çizelgeleri (ve Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması Çizelgeleri)
IV	Sinematografik Filmlere ilişkin Özel Hükümler
XV	Döviz Düzenlemeleri
XVIII	Ekonomik Kalkınmaya Devlet Yardımı
XXII	Danışmanlık
XXIII	İptal veya Bozma
XXV	Anlaşma Taraflarının Ortak Aksiyonu
XXVI	Kabul, Yürürlüğe Giriş ve Tevdi
XXVII	İmtiyazların Kaldırılması veya Gizlenmesi
XXVIII	Çizelgelerin Modifikasyonu
XXVIIIbis	Tarife Müzakereleri
XXIX	Bu Anlaşmanın Havana Şartı ile ilişkisi
XXX	Değişiklikler
XXXI	Geri Çekme
XXXII	Anlaşma Tarafları
XXXIII	Katılma

- XXXV Bazı Anlaşma Tarafları arasında Anlaşmanın Uygulanmaması
- XXXVI Prensipler ve Hedefler
- XXXVII Taahhütler
- XXXVIII Ortak Aksiyon
- Ek H XXVI'e ilişkin
- Ek I Notlar ve Ek Hükümler (yukarıdaki GATT maddeleriyle ilgili)

Kalkınma Amaçlı Önlem Aksiyonları

Bildirim, Danışma, Uyuşmazlıkların Çözümü ve Denetlemeye ilişkin Açıklama

(b) İlgili Enstrümanlar

(i) Ticarete Teknik Engeller Anlaşması (Standartlar Kodu)

Önsöz (1,8,9. paragraflar)

1.3 Genel hükümler

2.6.4. Merkezi hükümet birimleri tarafından teknik düzenlemelerin ve standartların hazırlanması, kabulü ve uygulanması

10.6 Teknik düzenlemeler, standartlar ve sertifikasyon sistemlerine ilişkin enformasyon

11 Diğer Taraf Ükelere teknik yardım

12 Gelişmekte olan ülkelere özel ve farklı muamele

13 Ticarete Teknik Engeller Komitesi

14 Danışma ve uyuşmazlıkların çözümü

15 Nihai hükümler (15.5 ve 15.13 dışında)

Ek 2 Teknik Uzman Grupları

Ek 3 Paneller

(ii) Hükümet Alımları Anlaşması

(iii) VI, XVI ve XXIII. Maddelerin Yorumlanması ve Uygulanmasına İlişkin Anlaşma (Teşvikler ve Karşı Önlemler)

- 10 Belli primer ürünlere ihracat teşvikleri
- 12 Danışmalar
- 13 Uzlaştırma, uyuşmazlıkların çözümü ve müsaade edilmiş karşı önlemler
- 14 Gelişmekte olan ülkeler
- 16 Teşvikler ve Karşı Önlemler Komitesi
- 17 Uzlaştırma
- 18 Uyuşmazlıkların çözümü
- 19.2 Kabul ve katılma
- 19.4 Yürürlüğe giriş
- 19.5(a) Ulusal mevzuat
- 19.6 Değerlendirme
- 19.7 Tadiller
- 19.8 Geri çekme
- 19.9 Belirli imzalayan taraflar arasında bu Anlaşmanın uygulanmaması
- 19.11 Sekreteryaya
- 19.12 Depozit
- 19.13 Kayıt

(iv) VII. Maddenin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma (Gümrük Kıymeti)

- 1.2(b)(iv) İşlem değeri
- 11.1 Gümrük kıymetinin belirlenmesi
- 14 Eklerin uygulanması (ikinci cümle)
- 18 Kurumlar (Gümrük Kıymeti Komitesi)
- 19 Danışma
- 20 Uyuşmazlıkların çözümü
- 21 Gelişmekte olan ülkelere özel ve farklı muamele
- 22 Kabul ve katılım
- 24 Yürürlüğe giriş
- 25.1 Ulusal mevzuat
- 26 Değerlendirme
- 27 Tadiller
- 28 Geri çekme
- 29 Sekreteryaya
- 30 Depozit
- 31 Kayıt
- Ek II Gümrük Kıymeti Teknik Komitesi
- Ek III Ad hoc paneller

VII. Maddenin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma Protokolü (1.7 ve 1.8 hariç)

(v) İthalat Lisansları Anlaşması

- 1.4 Genel hükümler (son cümle)
- 2.2 Otomatik ithalat lisansı tahsisi (dipnot 2)
- 4 Kurumlar, danışma ve uyuşmazlıkların çözümü
- 5 Nihai hükümler (paragraf 2 hariç)

(vi) VI. Maddenin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma (Anti-damping Kodu)

- 13 Gelişmekte Olan Ülkeler
- 14 Anti-damping Uygulamaları Komitesi
- 15 Danışma, Uzlaştırma ve Uyuşmazlıkların Çözümü
- 16 Nihai Hükümler (1 ve 3. paragraflar hariç)

(vii) Sığır Etine İlişkin Düzenlemeler

(viii) Uluslararası Süt Ürünleri Düzenlemeleri

(ix) Sivil Uçak Ticaret Anlaşması

(x) Ödemeler Dengesi Amacıyla Alınan Ticaret Önlemlere İlişkin Deklarasyon

(c) Aşağıda belirtilen hususlarla ilgili GATT veya İlgili Enstrümanlardaki diğer tüm hükümler:

- (i) Özel ve Ayrıcalıklı Uygulamalar, Mütakabiliyet ve Gelişmekte Olan Ülkelerin Tam Katılımına İlişkin 28 Kasım 1979 (L/4903) tarihli Kararın 1. ve 4. paragrafları hariç olmak üzere, ekonomik gelişmeye yönelik hükümet yardımları ve gelişmekte olan ülkelere dönük uygulamalar
- (ii) uzman komitelerin ve diğer yardımcı enstitülerin tesis edilmesi veya faaliyeti;
- (iii) imza, kabul, yürürlüğe giriş, geri çekme, depozit ve kayıt;

- (d) Alt paragraflar (a)-(c) arasında yer alan hükümler çerçevesinde tüm anlaşmalar, düzenlemeler, kararlar, mutabakatlar ve diğer ortak aksiyonlar;
- (2) Anlaşma Tarafları, işbu Anlaşmanın koşullarının izin verdiği ölçüde, GATT'a taraf olmayan Anlaşma Taraflarınca alınacak önlemlere "Ödemeler Dengesi Amacıyla Alınan Ticaret Önlemleri Deklarasyonu" hükümlerini uygulayacaklardır.
- (3) Madde 29(2)(a) hükümleri uyarınca yapılacak bildirimlerde;
- (a) GATT veya İlgili Enstrümanlarına taraf olmayan Anlaşma Tarafları bildirimlerini Sekreteryaya yapacaklardır. Sekreteryaya, söz konusu bildirimleri tüm Anlaşma Taraflarına gönderecektir. Sekreteryaya yapılacak bildirimler işbu Anlaşma için geçerli olan bir dilde olacaktır. Konuya ilişkin ilave dökümanlar Anlaşma Tarafının kendi dilinde olabilir.
- (b) yukarıda bahse konu olan bildirim şartları, GATT veya İlgili Enstrümanlarına taraf olan ve kendi özel bildirim koşullarına sahip olan Anlaşma Taraflarına uygulanmayacaktır.
- (4) Nükleer maddelerin ticaretinde, Avrupa Enerji Şartı Konferansı Nihai senedinde yer alan Deklarasyonlarda refere edilen anlaşmalar geçerli olacaktır.

10. EK TFU

**ESKİ SOVYET SOSYALİST CUMHURİYETLER BİRLİĞİNİ OLUŞTURAN
ÜLKELER ARASINDAKİ TİCARİ ANLAŞMALARLA İLİŞKİN HÜKÜMLER**

(Madde 29(2)(b) Uyarınca)

- (1) Madde 29(2)(b) da bahse konu olan herhangi bir anlaşmayı, söz konusu anlaşmayı imzalayan veya onaylayan Anlaşmaya tarafları veya onların adına taraflardan biri Sekreteryaya yazılı olarak bildirecektir;
  - (a) taraflardan herhangi birinin işbu Anlaşmayı imzalamış veya onay belgesini sunmuş olduğu tarihten itibaren üç ay daha yürürlükte olacak bir anlaşma için, söz konusu imza veya onay belgesinin tarihinden itibaren altı aydan fazla olmayacak bir sürede; ve
  - (b) alt paragraf (a) da refere edilen tarihte yürürlüğe girecek bir anlaşma ile ilgili olarak, işbu Anlaşmanın her imzalayıcısı veya onaylayıcısı olan diğer devletlerin veya Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Örgütü'nün (bundan böyle "İlgili Taraf" olarak anılacaktır), söz konusu yürürlük tarihinden önce anılan anlaşmayı inceleyerek görüşlerini diğer taraflara ve Şart Konferansına, anılan anlaşma yürürlüğe girmeden önce bildirme şansına sahip olması gerekmektedir.
- (2) Söz konusu bildirimler aşağıdaki hususları kapsamalıdır:
  - (a) anlaşmanın imzalandığı her dildeki orijinal metnin kopyaları;
  - (b) Ek EM'de tanımlandığı şekilde, anlaşmanın uygulanacağı spesifik Enerji Maddeleri ve Ürünlerine ilişkin tanım;
  - (c) Madde 29(2)(a) uyarınca uygulanması gereken konuya ilişkin GATT veya İlgili Kurumlarının hükümlerinin herbirinin tam anlamıyla uygulanmasını, anlaşma tarafları için imkansız veya çok zor kılan nedenlere ilişkin açıklama;
  - (d) altparagraf (c) de bahse konu nedenlere ilişkin olarak taraflarca alınan önlemler;
  - (e) tarafların, uyum sağlayamadıkları konulara ilişkin olarak sağlanabilecek kayda değer azaltma veya eliminasyona ilişkin programlarının tanımı;
- (3) Paragraf (1) uyarınca bildiri yapılan bir anlaşmaya taraf olanlar, İlgili Taraflara söz konusu anlaşmaya ilişkin görüşlerini açıklama şansı taniyacak ve temsilcileri ile uzlaşma sağlayacaklardır. İlgili Taraflardan herhangi birinin

talebi üzerine söz konusu anlaşma öneriler oluşturmak üzere Şart Konferansında ele alınır.

- (4) Şart Konferansı Paragraf (1) uyarınca bildirim yapılan bir anlaşmayı periyodik olarak gözden geçirecek ve Madde 29(2)(a) uyarınca uygulanması gereken, konuya ilişkin GATT veya İlgili Enstrümanlarının hükümlerinin herbirinin tam anlamıyla uygulanmasını anlaşma tarafları için imkansız veya çok zor kılan hususların eliminasyonu konusundaki gelişmeleri izleyecektir. İlgili Taraflardan herhangi birinin talebi üzerine, Şart Konferansı söz konusu anlaşma ile ilgili öneriler oluşturacaktır.
- (5) Madde 29(2)(b) de tanımlanan bir anlaşma, istisnai bir aciliyet durumunda alt paragraf (1)(b) ve paragraflar (2) ve (3) de yer alan bildirimlere gerek kalmadan yürürlüğe girebilir, ancak, bu durumda söz konusu bildirimler ve görüş alışverişi için şans tanınması acilen yapılacaktır. Anılan aciliyet durumunda, anlaşma acilen yürürlüğe girdiğinde, anlaşmaya taraf olanlar, hiç bir şekilde anlaşma metnine ilişkin olarak alt paragraf (2)(a) da belirtilen şekilde bildirimde bulunmayacaklardır.
- (6) Madde 29(2)(b) de tanımlanan bir anlaşmaya taraf olan veya olacak olan Anlaşma Tarafları, Madde 29(2)(a) uyarınca uygulanması gereken, konuya ilişkin GATT veya İlgili Kurumlarının hükümlerinin uygulanmasındaki uyumsuzlukları sınırlandıracak hususları belirleyecek ve söz konusu hükümlerden minimum sapmayı sağlayacak şekilde uygulanacak anlaşma koşullarını belirleyeceklerdir. Söz konusu taraflar, İlgili Tarafların görüşlerini ve Şart Konferansının önerilerini dikkate alarak hareket edecek şekilde her türlü gayreti göstereceklerdir.

11. EK D

TİCARİ UYUŞMAZLIKLARIN ÇÖZÜMLENMESİYLE İLGİLİ ARA HÜKÜMLER

(Madde 29(7) Uyarınca)

- (1) (a) Anlaşma Tarafları, diğer ülkelerle ilişkilerde, 5. veya 29. Madde kapsamında ticarete uygulanacak hükümlere uygun olmayan mevcut önlemler hususundaki uyuşmazlıkların, işbirliği ve müzakereler vasıtasıyla, karşılıklı olarak tatmin edici bir şekilde çözülmesi amacıyla gerekli çabayı göstereceklerdir.
- (b) Anlaşma Taraflarından biri, yazılı olarak, diğer bir Anlaşma Tarafından, diğer Anlaşma Tarafının 5. veya 29. Madde kapsamında ticarete uygulanacak hükümlere uygun olmayan mevcut bir önleminin müzakere edilmesini talep edebilecektir. Müzakere talep eden Anlaşma Tarafı, detaylı şekilde önlem hususundaki şikayetini ve konu ile ilgili olduğunu öngördüğü 5. ve 29. Madde, GATT ve İlgili Enstrümanlara ilişkin hükümleri belirtecektir. Bu paragraf uyarınca müzakere başvuruları, müzakere Taraflarının periyodik olarak bilgilendirilmesi amacıyla Sekreteryaya bildirilecektir.
- (c) Anlaşma Tarafı, yazılı talepte yer alan veya talep vasıtasıyla veya müzakereler süresince elde ettiği gizli veya özel bilgilere, bilgileri temin eden Anlaşma Tarafının gösterdiği hassasiyetin aynısını gösterecektir.
- (d) Anlaşma Taraflarından birinin, kendisi ve diğer bir Anlaşma Tarafı arasında, 5. ve 29. Madde kapsamındaki ticarete ilişkin hükümlerin uygulanabilirliğini etkilediğini belirttiği hususların çözümü amacıyla gerçekleştirilen konsültasyonlarda veya diğer uyuşmazlıkların çözümünde yer alan Anlaşma Tarafları, diğer bir Anlaşma Tarafının ticaretini olumsuz yönde etkileyecek çözümlerden kaçınmak üzere her çabayı göstereceklerdir.
- (2) (a) Alt paragraf (1)(b) kapsamındaki müzakere talebinin iletildiği günden itibaren 60 gün içinde, Anlaşma Taraflarınca uyuşmazlığın çözülmemesi veya müzakere, hakemlik, uzlaştırma veya diğer bir method vasıtasıyla çözümlenmesi kararı alınmadığı durumlarda, Anlaşma Taraflarından biri, (b)'den (f)'ye kadar olan alt paragraflar uyarınca, Sekreteryadan yazılı olarak bir panel oluşturulmasını talep edebileceklerdir. Talepte bulunan Anlaşma Tarafı, talebinde, uyuşmazlığın niteliğini ve 5. ve 29. madde, GATT ve İlgili Enstrümanların ilgili görülen hükümlerini belirtecektir. Sekreteryaya tarafından, talebin fotokopileri tüm Anlaşma Taraflarına iletilecektir.

- (b) Bir uyuşmazlığın çözümünde, diğer Anlaşma Taraflarının çıkarları dikkate alınacaktır. Konu hususunda önemli çıkarı olan herhangi bir Anlaşma Tarafının, uyuşmazlık içinde olan Anlaşma Taraflarına ve Sekreteryaya panelin oluşturulmasından önce yazılı olarak ilgi sebebini bildirmesi durumunda, alt paragraf (c) uyarınca, panel tarafından bilgilendirilme ve panele yazılı katılım hakkı mevcuttur.
- (c) Panelin, Sekreteryaya tarafından, Anlaşma Tarafının yazılı talebinin iletilmesinden itibaren 45 gün içinde oluşturulacağı varsayılacaktır.
- (d) Panel, Genel Sekreter tarafından paragraf (7) de belirtilen görev cetveline göre seçilecek üç üyeden oluşturulacaktır. Uyuşmazlık içinde olan Anlaşma Taraflarınca başka şekilde karar verilmediği takdirde, panel üyeleri, uyuşmazlık taraflarından biri veya alt paragraf (b) uyarınca ilgisini belirten Anlaşma Taraflarının veya bir Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Organizasyonuna üye uyuşmazlık içinde olan veya alt paragraf (b) uyarınca ilgisini belirten bir ülkenin vatandaşlarından seçilmeyecektir.
- (e) Uyuşmazlık içinde olan Anlaşma Tarafları, panel üyelerinin adaylığına on gün içinde itiraz edebileceklerdir ve mecburî nedenler dışında adaylığa karşı çıkamayacaklardır.
- (f) Panel üyeleri, bireysel kapasiteleri dahilinde hizmet edecekler ve herhangi bir hükümetten veya organdan yardım talep etmeyecekler ve talimat almayacaklardır. Anlaşma Tarafları, söz konusu prensiplere saygı duyacaklarını vaadedecek ve panel üyelerinin görev performanslarını etkileyecek davranışlardan kaçınacaklardır.
- (g) Sekreteryaya, Anlaşma Taraflarını, bir panel oluşturulduğuna dair bilgilendirecektir.
- (3) (a) Enerji Şartı Konferansı, bu Ek'e uygun olarak panel müzakerelerine yönelik prosedür kurallarını kabul edecektir. Prosedür kuralları, mümkün olduğu kadar GATT ve ilgili Enstrümanlara benzer olacaktır. Panelin, bu Ek ve Enerji Şartı Konferansınca kabul edilen prosedür kurallarına uygun olmak koşuluyla ilave prosedür kuralları kabul etme hakkı bulunmaktadır. Panel öncesi müzakerede, uyuşmazlık içinde olan Anlaşma Tarafları ve alt paragraf (2)(b) uyarınca ilgisini belirten Anlaşma Tarafının, panelden öncesinde en az bir oturum hakkı ve bir yazılı başvuruda bulunma hakkı vardır. Ayrıca, uyuşmazlık içinde olan Anlaşma Tarafları, bir yazılı tekzip hakkına da sahiptir. Panel, alt paragraf (2)(b) uyarınca, ilgisini belirtmiş herhangi bir Anlaşma Tarafının panele yapılan yazılı başvurulara erişim talebini, yazılı başvuruda bulunmuş Anlaşma Tarafının onayı ile kabul edebilecektir.

Paneldeki müzakereler gizli nitelik taşımaktadır. Panel, uyuşmazlığa neden olan hususlar ve önlemlerin 5. veya 29.madde kapsamında ticarete uygulanabilir hükümlere uygunluğu dahil üzere bir esas değerlendirmesi yapacaktır. Panel, faaliyetleri esnasında, uyuşmazlık taraflarına danışacak ve karşılıklı tatmin edici bir çözüme ulaşılması için kendilerine gerekli fırsatı verecektir. Panel, uyuşmazlık içinde olan Anlaşma Tarafları başka bir şekilde kararlaştırmadığı takdirde, uyuşmazlık içinde olan Anlaşma Taraflarının yazılı katılımlarını ve tartışmaları baz alarak karar verecektir. Paneller, GATT çerçevesinde GATT ve İlgili Enstrümanların yorumları vasıtasıyla yönlendirilecektir ve GATT'a üye bir Anlaşma Tarafınca kullanılan 5. ve 29. maddelere ilişkin uygulamalar ile GATT'a taraf üye ülkelerin GATT uygulamalarının birbirleri ile uygunluğu sorgulanamayacaktır.

Uyuşmazlık içinde olan Anlaşma Taraflarınca başka şekilde kararlaştırılmadığı takdirde, nihai raporun yayınlanması dahil olmak üzere panel için öngörülen tüm prosedürlerin, panelin oluşturulmasından itibaren 180 gün içinde tamamlanması gerekmektedir; ancak söz konusu sürede prosedürlerin tamamlanamaması durumu, nihai raporun geçerliliği etkilemeyecektir.

- (b) Panel, kendi kararını belirleyecektir; söz konusu karar nihai ve bağlayıcıdır. Uyuşmazlık içinde olan Anlaşma Taraflarından birinin, söz konusu uyuşmazlığın panelin yargı çerçevesi içinde olmadığına dair herhangi bir itirazı, panel tarafından başlangıçta ele alınması gereken bir sorun veya uyuşmazlığın niteliği şeklinde değerlendirilerek karara varılacaktır.
- (c) Birbirine benzer uyuşmazlıklara yönelik olarak, iki veya daha fazla panel oluşturulmasına ilişkin talep gelmesi durumunda, Genel Sekreter, uyuşmazlık içinde olan tüm Anlaşma Taraflarının onayı ile tek bir panel oluşturulabilecektir.
- (4) (a) Panel, uyuşmazlık içinde olan Anlaşma Taraflarından, tekzip niteliğindeki tartışmaların değerlendirilmesinden sonra, konuların sunuşlarını ve uyuşmazlık içinde olan Anlaşma Taraflarının özet argümanlarını içeren yazılı taslak raporlarına ait tanımlayıcı bölümleri talep edecektir. Uyuşmazlık içinde olan Anlaşma Tarafları, panel tarafından belirlenen süre içinde tanımların yer aldığı bölümler hususunda yazılı görüş bildirme şansına sahip olacaklardır.

Panel, Anlaşma Taraflarının görüşlerinin iletilmesi için belirlenen tarihi takiben, uyuşmazlık içinde olan Anlaşma Tarafları için, tanımlayıcı bölümlerin ve panelin öneri niteliğindeki değerlendirme ve sonuçlarının yer aldığı taslak bir yazılı rapor yayınlayacaktır. Panel tarafından belirlenen süre içinde, uyuşmazlık içinde olan bir Anlaşma Tarafı, nihai

raporun yayınlanmasından önce taslak raporun belirli yönlerinin yeniden değerlendirilmesi amacıyla yazılı bir talepte bulunabilecektir. Panel, nihai raporun yayınlanmasından önce, kendi taktiri ile, söz konusu talepte yer alan hususları değerlendirmek amacıyla Anlaşma Tarafları ile biraraya gelebilecektir.

Nihai rapor, tanımlayıcı bölümleri (konuların sunuşu ve uyuşmazlık içinde olan Anlaşma Taraflarının argüman özetleri), panelin değerlendirmelerini ve sonuçlarını, ve panel tarafından gerçekleştirilen değerlendirme aşamasındaki taslak raporun belirli yönleri üzerine yapılan argüman müzakerelerini kapsayacaktır. Nihai rapor, uyuşmazlığın çözümü için gerekli olan ve panel öncesinde yöneltilen tüm konuları ele alacaktır ve panel sonuçlarının tüm nedenlerini belirtecektir.

Panel, nihai raporunu, derhal Sekreteryaya ve uyuşmazlık içinde olan Anlaşma Taraflarına göndermek suretiyle yayınlacaktır. Sekreteryaya, nihai raporu, mümkün olan en kısa zamanda, uyuşmazlık içinde olan Anlaşma Taraflarından birinin ekte yer almasını talep ettiği yazılı görüşler ile birlikte, tüm Anlaşma Taraflarına dağıtacaktır.

- (b) Panel tarafından, Anlaşma Tarafınca uygulanmasına başlanılan veya sürdürülmekte olan bir önlemin, 5. ve 29. madde veya 29.madde kapsamında uygulanan GATT'ın veya bir İlgili Enstrümanın hükümleri ile uyumlu olmadığına karar verilmesi durumunda, panel, nihai raporunda, Anlaşma Tarafınca hareketin veya önlemin değiştirilmek veya terkedilmek suretiyle, söz konusu hükümlerle uyumlu hale getirilmesine yönelik önerilerde bulunabilecektir.
- (c) Panel raporları, Şart Konferansı tarafından kabul edilecektir. Konferansa panel raporlarının değerlendirilmesi için yeterli sürenin tanınması amacıyla, raporun, Sekreteryaya tarafından tüm Anlaşma Taraflarına iletilmesini takip eden en az 30 gün içinde Konferansa kabul edilmeyecektir. Panel raporuna itirazı olan Anlaşma Tarafları, raporun Şart Konferansınca kabul edilmesine yönelik değerlendirmesinden en az 10 gün önce, Sekreteryaya'ya itirazlarının yazılı olarak nedenlerini iletceklerdir ve Sekreteryaya tarafından hemen tüm Anlaşma Taraflarına gönderilecektir. Uyuşmazlık içinde olan Anlaşma Tarafları ve alt paragraf (2)(b) uyarınca ilgilerini belirtmiş Anlaşma Tarafları, söz konusu uyuşmazlık hususundaki panel raporunun Şart Konferansı tarafından yapılacak değerlendirme prosedürüne tam katılım hakları vardır ve görüşleri tam olarak kaydedilecektir.
- (d) Uyuşmazlıkların, tüm Anlaşma Taraflarının çıkarları yönünde etkin bir çözüme ulaştırılması amacıyla, Şart Konferansı tarafından kabul edilen

nihai panel raporunun kararlarına ve önerilerine gecikmeksizin hemen uyum gösterilmesi büyük önem taşımaktadır. Şart Konferansı tarafından kabul edilen nihai panel raporunun kararlarına ve önerilerine konu olan Anlaşma Tarafı söz konusu karar ve önerilere ilişkin niyetini Şart Konferansı'na bildirecektir. Hemen uyumun pratik olmadığı durumlarda, ilgili Anlaşma Tarafı, Şart Konferansı'na nedenlerini açıklayacaktır ve söz konusu açıklamaların ışığında, uyuma yönelik makul bir süre belirteceklerdir. Uyuşmazlıkların çözümünün amacı, uyumlu olmayan önlemlerin modifikasyonu veya kaldırılmasıdır.

- (5) (a) Anlaşma Tarafının, makul süre içinde, Şart Konferansı tarafından kabul edilmiş olan nihai panel raporunun karar ve önerilerine uyumda başarısız olması durumunda, söz konusu uyumsuzluktan mağdur Anlaşma Tarafı, sorumlu Anlaşma Tarafından, karşılıklı makul bir tazminatın kararlaştırılmasına yönelik müzakerelerin başlamasını yazılı olarak talep edebilecektir. Söz konusu talebin yapılmasını takiben, sorumlu Anlaşma Tarafı hemen müzakerelere başlayacaktır.
- (b) Sorumlu Anlaşma Tarafının müzakereleri reddetmesi, veya Anlaşma Taraflarının, müzakere talebinin iletilmesini takiben 30 gün içinde anlaşmaya varamamaları durumunda, mağdur Anlaşma Tarafı, Şart Konferansı'ndan, sorumlu Anlaşma Tarafına, 5. ve 29. madde kapsamındaki yükümlülüklerinin askıya alınmasına ilişkin bir yazılı talepte bulunabilecektir.
- (c) Şart Konferansı, bu durumda, mağdur Anlaşma Tarafınca eşit olarak değerlendirilen düzeyde mağdur Anlaşma Tarafına, sorumlu Anlaşma Tarafına olan 5. veya 29. madde veya 29. madde kapsamında uygulanan GATT ve İlgili Enstrümanların hükümleri kapsamındaki yükümlülüklerini askıya almasına müsaade edebilecektir.
- (d) Yükümlülüklerin askıya alınması geçicidir ve 5. ve 29. maddelere uyumlu olmadığı tespit edilen önlemin yürürlükten kaldırılması veya karşılıklı tatmin edici bir sonuca ulaşılması halinde sona erdirilecektir.
- (6) (a) Mağdur Anlaşma Tarafı, yükümlülüklerin askıya alınmasından önce, teklif ettiği askıya alma işleminin mahiyeti ve seviyesi hususunda, sorumlu Anlaşma Tarafına bilgi verecektir. Sorumlu Anlaşma Tarafının, mağdur Anlaşma Tarafınca teklif edilen askıya alma işleminin seviyesi hususunda, Genel Sekreter'e yazılı itirazda bulunması durumunda, söz konusu itiraz aşağıda belirtilen uzlaştırma prosedürüne refere edilecektir. Yükümlülüklerin askıya alınması teklifi, uzlaştırma prosedürü tamamlanana kadar bekletilecektir ve uzlaştırıcı panelin sonucu alt paragraf (e) uyarınca nihai ve bağlayıcı nitelik taşımaktadır.

- (b) Genel Sekreter, (2)(d) ve (f) arasındaki alt paragraflar uyarınca, pratik olması durumunda aynı panel dahilinde alt paragraf (4)(d) de refere edilen, mağdur Anlaşma Tarafınca askıya alınması teklif edilen yükümlülüklerin seviyesinin incelenmesine yönelik sonuç ve önerilerin de yer alacağı, bir uzlaştırıcı panel oluşturacaktır. Panel müzakerelerine ilişkin prosedür kurallarının, Şart Konferansı tarafından başka bir şekilde karar verilmediği takdirde, alt paragraf (3)(a) uyarınca kabul edilecektir.
- (c) Uzlaştırıcı panel, mağdur Anlaşma Tarafınca askıya alınması teklif edilen yükümlülüklerin seviyesinin, gerçekleşen mağduriyete göre aşırı olup olmadığına veya zararın derecesine karar verecektir. Söz konusu panel, askıya alınan yükümlülüklerin yapısının, yükümlülük seviyesinin belirlenmesi aşamasından ayrı tutulmadığı durumların dışında, bu yükümlülüklerin yapısını incelemeyecektir.
- (d) Uzlaştırıcı panel, panelin oluşturulmasından itibaren 60 gün içinde veya mağdur ve sorumlu Anlaşma Taraflarınca kabul edilen bir süre içinde, kararını yazılı olarak mağdur ve sorumlu Anlaşma Taraflarına ve Sekreteryaya iletecektir. Sekreteryaya, en kısa sürede ve kararın bildirilmesini takip eden Şart Konferansı toplantısı tarihinden geç olmamak üzere Şart Konferansı'na alınan kararı iletecektir.
- (e) Uzlaştırıcı panelin kararı nihaidir ve Şart Konferansı'na iletilmesinden itibaren 30 gün sonunda bağlayıcı nitelik taşıyacaktır ve alınan müsaade ile askıya alınacak menfaatler, mağdur Anlaşma Tarafınca, 30 günün bitiminden önce Şart Konferansı tarafından başka şekilde karar verilmediği takdirde, bu şartlarda eşit olarak değerlendirileceği şekilde yürürlüğe konacaktır.
- (f) Mağdur Anlaşma Tarafı, sorumlu Anlaşma Tarafına karşı olan yükümlülüklerini askıya alırken, herhangi bir diğer Anlaşma Tarafının ticaretini olumsuz yönde etkilememek için azami çabayı gösterecektir.
- (7) Anlaşma Taraflarının, GATT'a da taraf iseler, bu Ek kapsamında panelist olarak hizmet vermeyi istemeleri durumunda, GATT uyuşmazlık panelleri için panelist olarak aday gösterilmiş iki kişiyi görevlendirebileceklerdir. Ayrıca, Genel Sekreter, Şart Konferansının onayı ile, on kişiden fazla olmamak koşuluyla, (2) ve (4). paragraflar uyarınca, uyuşmazlıkların çözümü amacı doğrultusunda, atama yapabilecektir. Şart Konferansı, ilave olarak, aynı amaç doğrultusunda, panelist olarak görev yapma kabiliyetinde ve arzusunda olan ve diğer uluslararası kuruluşların görev listelerinde yer alarak uyuşmazlıkların çözümünde görev yapmış 20 kişiyi görevlendirme kararı verebilecektir. Görevlendirilmiş tüm kişilerin isimleri, uyuşmazlık çözüm görev listelerini oluşturacaktır. Söz konusu kişiler, tamamiyle tarafsızlık, güvenilirlik ve sağduyu baz alınarak görevlendirilecektir ve

mümkün olan azami düzeyde, özellikle 29.madde hükümlerine ilişkin uluslararası ticaret ve enerji konularında deneyime sahip olmaları gerekmektedir. Bu Ek'te faaliyetlerin yerine getirilmesi esnasında, görevlendirilmiş kişiler herhangi bir Anlaşma Tarafına bağlı olmayacak ve talimat almayacaktır. Görevli kişiler, yenilenen beş yıllık periyotlarda ve halefleri tayin edilene kadar hizmet edeceklerdir. Görev süresi dolan görevli kişiler, bu Ek kapsamında yeni bir kişi görevlendirilene kadar görevlerine devam edeceklerdir. Ölüm, istifa ve kapasite yetersizliği nedenleri ile, Anlaşma Tarafı veya Sekreteryaya tarafından görevlendirilmiş kişilerin görevlerini ifa edememeleri durumunda, söz konusu görevlinin kalan görev süresi için, Sekreteryanın Şart Konferansı'nın onayını olması koşuluyla yeni bir kişi görevlendirme hakları vardır.

- (8) Bu Ek'te yer alan hükümlere rağmen, Anlaşma Tarafları kendi uyuşmazlıklarının çözümü amacıyla, uyuşmazlık çözüm müzakerelerinde tamamiyle konsültasyon yapmaları yönünde teşvik edilmektedir.
- (9) Şart Konferansı, diğer organları tayin edebilecek veya görevlendirebilecektir veya bu Ek'te delege edilen faaliyetlerin, Sekreteryaya ve Genel Sekreter tarafından ifa edilmesini talep edebilecektir.

12. EK B

**ENERJİ ŞARTINA İLİŞKİN MALİYETLERİNİN DAĞILIMINA
YÖNELİK FORMÜL**

(Madde 37(3) Uyarınca)

- (1) Anlaşma Tarafları'nın katkı payları, Sekreteryaya tarafından, en son Birleşmiş Milletler Düzenli Bütçe Büyüklükleri Değerlendirmesi (BM üyesi olmayan Anlaşma Tarafları için teorik katılım paylarına ilişkin bilgiler ilave edilmiştir) kapsamında öngörülen katkı oranları baz alınarak yıllık olarak belirlenecektir.
- (2) Gerekli görülmesi durumunda, tüm Anlaşma Taraflarının katkı paylarının toplamı % 100 olarak düzenlenecektir.

13. EK-PA

**MADDE 45(3)(b) NİN GEÇİCİ OLARAK UYGULANMASI YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜ
KABUL ETMEYEN İMZALAYAN TARAFLAR LİSTESİ**

(Madde 45(3)(c) Uyarınca)

1. Çek Cumhuriyeti
2. Almanya
3. Macaristan
4. Litvanya
5. Polonya
6. Slovakya

14. EK T

ANLAŞMA TARAFLARININ GEÇİŞ ÖNLEMLERİ

(Madde 32(1) Uyarınca)

Geçiş Düzenlemelerine Konu Olan Anlaşma Taraflarının Listesi:

Arnavutluk
Ermenistan
Azerbaycan
Beyaz Rusya
Bulgaristan
Hırvatistan
Çek Cumhuriyeti
Estonya
Gürcistan
Macaristan
Kazakistan
Kırgızistan
Letonya
Litvanya
Moldova
Polonya
Romanya
Rusya Federasyonu
Slovakya
Slovenya
Tacikistan
Türkmenistan
Ukrayna
Özbekistan

Geçiş Düzenlemelerine İlişkin Hükümlerin Listesi

Madde 6(2)
Madde 6(5)
Madde 7(4)
Madde 9(1)
Madde 10(7)
Madde 14(1)(d)
Madde 20(3)
Madde 22(3)

MADDE 6(2)

"Her Anlaşma Tarafı, kendi yetki ve görevleri çerçevesinde, Enerji Sektöründe Ekonomik Aktivite kapsamında tek taraflı ve düzenlenmiş (Concerted) rekabet dışı davranışı belirleme bakımından gerekli ve uygun yasaları yapar ve uygular."

ÜLKE : ARNAVUTLUK

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÜKÜMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Arnavutluk'ta rekabetin korunmasına yönelik herhangi bir yasa bulunmamaktadır. Hidrokarbonlarla ilgili 28 Temmuz 1993 tarihli ve 7746 sayılı yasa ile Mineraller hakkındaki 17 Şubat 1994 tarihli ve 7796 sayılı yasa bu konuda herhangi bir hüküm içermemektedir. Elektrik sektöründe henüz bir yasa bulunmayıp, hazırlık aşamasındadır. Söz konusu yasanın 1996 yılı sonuna kadar Parlamente'ye sunulması planlanmıştır. Arnavutluk, bu yasalarda rekabet dışı uygulamalarla ilgili hükümlere yer vermeyi düşünmektedir.

SÜRE BİTİMİ

1 Ocak 1998

ÖLKE : ERMENİSTAN

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÖKÖMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Ermenistan'da bugün için enerji sektörünün önemli bir bölümünde monopol mevcuttur. Rekabetin korunmasına yönelik herhangi bir yasa bulunmamakta ve rekabet kuralları henüz uygulanmamaktadır. Enerji sektörüyle ilgili yasa bulunmamaktadır. Enerjiyle ilgili yasa tasarılarının 1994 yılında Parlamentoya sunulması planlanmıştır. Söz konusu yasaların, AB'nin rekabetle ilgili mevzuatıyla uyumlu olarak rekabet-dışı davranışlar hakkında hükümler içermesi öngörülmektedir.

SÜRE BİTİMİ

31 Aralık 1997

ÜLKE : AZERBAYCAN

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÜKÜMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Tekellerin kaldırılmasına ilişkin mevzuat tamamlanma aşamasındadır.

SÜRE BİTİMİ

1 Ocak 2000

ÜLKE : BEYAZ RUSYA

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÜKÜMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Tekellerin kaldırılmasına ilişkin mevzuat tamamlanma aşamasındadır.

SÜRE BİTİMİ

1 Ocak 2000

ÜLKE : GÜRCİSTAN

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÜKÜMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Gürcistan`da tekellerin önlenmesine yönelik mevzuat tamamlanma aşamasındadır. Tüm enerji kaynaklarının devlet tekelinde olması nedeniyle enerji ve yakıt sistemlerinde rekabet imkanı sınırlandırılmıştır.

SÜRE BİTİMİ

1 Ocak 1999

ÜLKE : KAZAKİSTAN

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÜKÜMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Rekabetin Geliştirilmesi ve Tekellerin Sınırlandırılması Kanunu (656 sayılı ve 11 Haziran 1991 tarihli kanun) yürürlüktedir. Ancak, ilave mevzuatın hazırlanması ve özellikle, gerekli değişikliklerin yapılması veya yeni bir yasanın çıkarılması gerekmektedir.

SÜRE BİTİMİ

1 Ocak 1998

ÜLKE : KIRGIZİSTAN

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÜKÜMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Tekellerin önlenmesi ile ilgili yasa çıkarılmıştır. Söz konusu yasa hükümlerinin halen devlet tarafından yönetilen enerji sektörüne adaptasyonu amacıyla geçiş dönemine ihtiyaç duyulmaktadır..

SÜRE BİTİMİ

1 Temmuz 2001

ÜLKE : MOLDOVA

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÜKÜMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

29 Temmuz 1992 tarihli Rekabetin Geliştirilmesi ve Monopollerin Önlenmesi Kanunu, rekabetin geliştirilmesi açısından organizasyonel ve yasal altyapıyı sağlamakta olup, tekelleşmeyi önleyici, kısıtlayıcı ve sınırlayıcı önlemleri kapsamaktadır. Ancak, söz konusu kanun, enerji sektöründe rekabet-dışı davranışlarla ilgili kesin hükümleri içermemekte ve 6. maddenin şartlarını da bütünüyle kapsamamaktadır.

Rekabet ve Ekonominin Demonopolizasyonu ile ilgili Devlet Programına ilişkin yasa tasarısı 1995 yılında Parlamenteoya sunulacaktır. Ayrıca, 1995 yılında Parlamenteoya sunulacak olan Enerji Yasa Taslağının, enerji sektöründe rekabetin geliştirilmesi ve demonopolizasyonla ilgili hususları kapsamı öngörülmektedir.

SÜRE BİTİMİ

1 Ocak 1998

ÜLKE : ROMANYA

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÜKÜMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Romanya'da rekabet kuralları henüz uygulanmamaktadır. Rekabetin korunmasına yönelik yasa tasarısı Parlamentoya sunulmuş olup, 1994 yılında yürürlüğe girmesi beklenmektedir.

Söz konusu tasarı, AB kuralları ile uyumlu olarak rekabet-dışı davranışlara yönelik hükümleri içermektedir.

SÜRE BİTİMİ

31 Aralık 1996

ÜLKE : RUSYA FEDERASYONU

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÜKÜMET YAPISI

Federasyon

TANIMLAMA

Tekellerin önlenmesine yönelik mevzuatın çerçevesi kapsamlı olarak belirlenmiştir. Ancak, başta enerji sektörü olmak üzere, tekelleşmeye yönelik aktivitelerin önlenmesi, sınırlandırılması ve kısıtlanmasıyla ilgili yasal ve organizasyonel önlemlerin uygulanması gerekmektedir.

SÜRE BİTİMİ

1 Temmuz 2001

ÜLKE : SLOVENYA

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÜKÜMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

1993 yılında yürürlüğe giren ve 18/93 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Rekabetin Korunması Kanunu, genel olarak rekabet-dışı davranışlara ilişkin hükümleri kapsamaktadır. Söz konusu kanun, rekabet kurumlarının oluşturulmasıyla ilgili şartları da içermektedir. Bugün için en önemli rekabet kurumu, Ekonomik İlişkiler ve Kalkınma Bakanlığı'dır. Enerji sektörünün önemi gözönüne alınarak, ayrı bir yasanın hazırlanması öngörülmektedir. Ancak, tam bir görüş birliği için zamana ihtiyaç duyulmaktadır.

SÜRE BİTİMİ

1 Ocak 1998

ÖLKE : TACİKİSTAN

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÜKÖMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Demonopolizasyon ve Rekabet Yasası 1993 yılında kabul edilmiştir. Ancak, Tacikistan`nın ekonomik güçlükleri nedeniyle, söz konusu yasanın uygulanması geçici olarak ertelenmiştir.

SÜRE BİTİMİ

31 Aralık 1997

ÜLKE : TÜRKMENİSTAN

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÜKÜMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Tekelleşmeye Yönelik Aktivitelerin Sınırlandırılması Komitesi, Türkmenistan Cumhurbaşkanı'nın 21 Ekim 1993 tarihli ve 1532 sayılı talimatları ile kurulmuş olup, halen faaliyetlerini sürdürmektedir. Söz konusu komite, teşebbüslerin ve diğer kurumların monopol davranışlarının önlenmesi ve girişimcilik ve rekabetin geliştirilmesi çerçevesinde piyasa prensiplerinin oluşturulması konusunda çalışmalar yapmaktadır.

Ancak, Enerji Sektöründe Ekonomik Aktiviteler açısından, teşebbüslerin monopol-dışı faaliyetlerinin düzenlenebilmesi için ilave mevzuata ihtiyaç duyulmaktadır.

SÜRE BİTİMİ

1 Temmuz 2001

ÜLKE : ÖZBEKİSTAN

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HKMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Özbekistan`da Monopollerin Sınırlandırılması Kanunu 1992 yılından itibaren yürürlüktedir. Ancak, söz konusu kanun (Madde 1/3`te belirtildiği üzere) enerji sektöründe faaliyette bulunan teŖebbsleri kapsamamaktadır.

SÜRE BİTİMİ

1 Temmuz 2001

MADDE 6(5)

"Herhangi bir Anlaşma Tarafının, diğer bir Tarafın bölgesindeki rekabet-dışı uygulamaların bu maddede belirtilen amaçlarla ilgili önemli menfaatleri olumsuz yönde etkilediğini düşünmesi durumunda, diğer Anlaşma Tarafını bu konuda bilgilendirebilir ve rekabet kurumlarının etkin bir icraatı başlatmalarını talep edebilir. Bildiride bulunan (Notifying) Anlaşma Tarafı, söz konusu bildirisinde, bildiride bulunulan (Notified) Tarafın rekabet-dışı davranışları belirlemesini sağlayacak yeterli bilgiyi vermekle ve sağlayabileceği işbirliği ve ilave bilgi imkanlarını bildirmekle yükümlüdür. Bildiride bulunulan Anlaşma Tarafı veya ilgili rekabet kurumları, Bildiride bulunan Tarafın rekabet kurumları ile danışmada bulunabilir ve bildiride belirtildiği üzere rekabet-dışı uygulama iddiaları ile ilgili icraatı başlatıp başlatmama hususunda karar verebilme amacıyla, Bildiride bulunan Anlaşma Tarafının teklifini dikkatle ele alacaktır. Bildiride bulunan Taraf, Bildiride bulunan Tarafı kendi veya ilgili rekabet kurumlarının kararı hakkında bilgilendirmekle yükümlüdür ve isterse, kararın dayandığı gerekçelerle ilgili olarak bildiride bulunan Anlaşma Tarafını bilgilendirebilir. İcraatın başlatılması durumunda, bildiride bulunulan Taraf, sonucundan ve mümkün olduğu ölçüde gelişmelerden Bildiride bulunan Tarafı haberdar edecektir."

ÜLKE : ARNAVUTLUK

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÜKÜMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Arnavutlu`ta rekabet kurallarını uygulayacak herhangi bir kuruluş bulunmamaktadır. 1996 yılında tamamlanması planlanan Rekabetin Korunması Kanununda söz konusu kuruluşların oluşturulmasına yer verilecektir.

SÜRE BİTİMİ

1 Ocak 1999

ÜLKE : ERMENİSTAN

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÜKÜMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Ermenistan`da söz konusu maddede yer alan hükümlerin uygulanmasına yönelik herhangi bir kuruluş bulunmamaktadır.

Enerji ve Rekabetin Korunması Kanunlarında söz konusu kuruluşların oluşturulmasıyla ilgili hükümlerin yer alması planlanmaktadır.

SÜRE BİTİMİ

31 Aralık 1997

ÜLKE : AZERBAYCAN

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÜKÜMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Tekelleşmeye karşı kurumlar, tekelleşmenin önlenmesine yönelik mevzuatın hazırlanmasının akabinde oluşturulacaktır.

SÜRE BİTİMİ

1 Ocak 2000

ÜLKE : BEYAZ RUSYA

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÜKÜMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Tekelleşmeye karşı kurumlar, tekelleşmenin önlenmesine ilişkin mevzuatın çıkarılmasından sonra kurulacaktır.

SÜRE BİTİMİ

1 Ocak 2000

ÖLKE : GÖRCİSTAN

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÖKÖMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Gürcistan`da demonopolizasyonla ilgili yasaların tamamlanma aşamasında olması nedeniyle, rekabet kurumları henüz kurulmamıştır.

SÖRE BİTİMİ

1 Ocak 1999

ÜLKE : KAZAKİSTAN

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÜKÜMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Kazakistan`da Tekelleşmenin Önlenmesi Komitesi kurulmuştur. Ancak, rekabet-dışı uygulamalardan kaynaklanan şikayetlerin giderilmesine yönelik etkin bir mekanizmanın oluşturulması amacıyla yasal ve organizasyonel açıdan kurum faaliyetlerinin iyileştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

SÜRE BİTİMİ

1 Ocak 1998

ÜLKE : KIRGIZİSTAN

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÜKÜMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Kırgızistan`da rekabet-dışı uygulamaları kontrol edecek mekanizma ve ilgili mevzuat bulunmamaktadır. Tekelleşmenin önlenmesi açısından ilgili kurumların oluşturulması gerekmektedir.

SÜRE BİTİMİ

1 Temmuz 2001

ÜLKE : MOLDOVA

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HKMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Moldova`da rekabette ilgili davranışların kontrolü Ekonomi Bakanlığı`nın sorumluluğunda bulunmaktadır. İdari Kurallara Riayetsizlik Kanununda, tekel konumundaki teşebbüslerin rekabet kurallarını ihlal etmeleri durumunda cezalandırılmalarını öngören değişiklikler yapılmıştır. Rekabet Kanunu Tasarısı tamamlanma aşamasında olup, rekabet kurallarının uygulanmasına yönelik hükümleri içerecektir.

SÜRE BİTİMİ

1 Ocak 1998

ÜLKE : ROMANYA

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HKMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Romanya`da söz konusu maddede yer alan hükümleri icra edecek herhangi bir kurum bulunmamaktadır.

1994 yılında yrrlge girmesi planlanan Rekabetin Korunması Kanun Tasarısında, rekabet kurallarının icraatından sorumlu kurumların oluşturulması hususuna yer verilmiştir.

Ayrıca, Tasarıda, söz konusu uygulama için Kanunun yrrlge girişinden itibaren 9 ay süre konmuştur.

Romanya ve AB arasında bir ortaklık sağlayan Avrupa Anlaşması ile Romanya`ya rekabet kurallarının uygulanması için 5 yıl süre tanınmış bulunmaktadır.

SÜRE BITİMİ

1 Ocak 1998

ÖLKE : TACİKİSTAN

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÜKÖMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Tacikistan'da Demonopolizasyon ve Rekabet Kanunu yürürlüktedir. Ancak, rekabet kurallarını uygulayacak kurumlar oluşturulma aşamasındadır.

SÜRE BİTİMİ

31 Aralık 1997

ÜLKE : ÖZBEKİSTAN

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÜKÜMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Özbekistan`da Tekelleşmenin Sınırlandırılması Kanunu Temmuz/1992 tarihinden itibaren yürürlüktedir. Ancak, söz konusu kanun (Madde 1/3`te belirtildiği üzere) enerji sektöründeki teşebbüsleri kapsamamaktadır.

SÜRE BİTİMİ

1 Temmuz 2001

MADDE 7(4)

"Paragraf (1) ile uyumlu yürürlükteki mevzuatta farklı hususların bulunması durumu hariç olmak üzere, Enerji Nakil İmkanları ile Enerji Materyalleri ve Ürünlerinin Geçişinin ticari esaslar çerçevesinde gerçekleştirilememesi durumunda, Taraflar, yeni kapasitelerin oluşturulmasına engeller koyamazlar."

ÜLKE : AZERBAIJAN

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÜKÜMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Enerji geçişlerini düzenleyecek lisans prosedürleri de dahil olmak üzere, enerji sektöründe bir dizi yasal düzenleme gerekmektedir.

Geçiş döneminde, santrallerin teknik özelliklerinin dünya standartlarına getirilmesi ve pazar ekonomisi şartlarının uygulanması yanısıra, elektrik iletim hatlarının inşası ve modernizasyonu da öngörülmektedir.

SÜRE BİTİMİ

31 Aralık 1999

ÜLKE : BEYAZ RUSYA

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÜKÜMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Halen hazırlanmakta olan enerji, toprak ve diğer konulardaki yasaların yürürlüğe girmesine kadar ki dönemde, Beyaz Rusya sınırları içerisinde enerjinin taşınması amacıyla yeni kapasitelerin oluşturulmasına yönelik belirsizlikler devam edecektir.

SÜRE BİTİMİ

31 Aralık 1998

ÜLKE : BULGARİSTAN

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÜKÜMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Bulgaristan`da Enerji Materyalleri ve Ürünlerinin Geçişine ilişkin herhangi bir yasa bulunmamaktadır. Enerji sektöründe, kurumsal yapı, mevzuat ve düzenlemelerdeki gelişmeler de dahil olmak üzere, tümüyle yeniden yapılanma çalışmaları devam etmektedir.

SÜRE BİTİMİ

Enerji Materyalleri ve Ürünlerinin Geçışı ile ilgili mevzuatın, bu madde hükmüyle tamamen uyumlu olarak düzenlenmesi için 7 yıllık bir geçiş dönemi gerekmektedir.

1 Temmuz 2001

ÜLKE : GÜRCİSTAN

SEKTÖR

Enerji Sektörünün Tamamı

HÜKÜMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Konu ile ilgili bir dizi yasa hazırlanması gerekmektedir. Gürcistan`da halen enerji kaynaklarının (elektrik, doğal gaz, petrol ürünleri, kömür) taşınması ve geçişi için farklı şartlar bulunmaktadır.

SÜRE BİTİMİ

1 Ocak 1999

ÜLKE : MACARİSTAN

SEKTÖR

Elektrik enerjisi

HÜKÜMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Mevcut mevzuat çerçevesinde, yüksek voltaj iletim hatlarının yapımı ve işletilmesi devlet tekelindedir.

Yüksek voltaj iletim hatlarının yapımı, işletilmesi ve mülkiyeti ile ilgili olarak yeni bir yasal çerçevenin oluşturulması devam etmektedir.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Sivil Kod ve İmtiyazlarla ilgili düzenlemeleri de etkileyecek olan elektrik enerjisiyle ilgili yeni bir düzenlemeyi başlatmıştır. Yeni Elektrik Kanunu ve ilgili kararnamelerin yürürlüğe girmesi ile uyum sağlanabilecektir.

SÜRE BİTİMİ

31 Aralık 1996

ÜLKE : POLONYA

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÜKÜMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Koordinasyonun son aşamasında olan Enerji Kanunu, serbest piyasa kurallarının işlediği ülkelerdeki duruma benzer yeni yasal düzenlemeleri kapsamaktadır (enerjinin üretimi, iletimi, dağıtımı ve ticaretiyle ilgili lisanslar). Söz konusu yasanın Parlamentoda kabulüne kadar, bu paragraf çerçevesinde geçici yükümlülöklere gereksinim duyulmaktadır.

SÜRE BİTİMİ

31 Aralık 1995

MADDE 9(1)

"Anlaşma Tarafları, Enerji Materyalleri ve Ürünlerinin ticaretinin finanse edilmesi amacıyla sermaye akışının desteklenmesi, özellikle ekonomileri geçiş döneminde olanlar başta olmak üzere diğer Tarafların bölgesinde Enerji Sektöründe Ekonomik Aktivite çerçevesinde yatırımların yapılması ve yardımcı olunması açısından açık sermaye piyasalarının önemini kabul ederler. Her bir Anlaşma Tarafı, kendi şirketleri veya vatandaşları ile en çok kayırlan diğer bir Tarafın veya herhangi bir üçüncü ülkenin şirketleri veya vatandaşlarına uygulanan şartlardan farklı olmamak kaydıyla benzer şartları baz alarak, diğer Anlaşma Taraflarının bölgesinde, Enerji Sektöründe Ekonomik Aktivite alanında yatırım yapılması ve Enerji Materyalleri ve Ürünlerinin ticaretinin finanse edilmesi amacıyla, diğer söz konusu Tarafların şirketleri veya vatandaşlarının kendi sermaye piyasasına giriş şartlarını teşvik etmeye gayret edecektir."

ÜLKE : AZERBAYCAN

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÜKÜMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

İlgili mevzuat tamamlanma aşamasındadır.

SÜRE BİTİMİ

1 Ocak 2000

ÜLKE : BEYAZ RUSYA

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HKMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

İlgili mevzuat tamamlanma aşamasındadır.

SÜRE BITİMİ

1 Ocak 2000

ÜLKE : GÜRCİSTAN

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÜKÜMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

İlgili mevzuat tamamlanma aşamasındadır.

SÜRE BİTİMİ

1 Ocak 1997

ÜLKE : KAZAKİSTAN

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HKMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Yabancı yatırımlar yasa tasarısı onaylanma aşamasında olup, 1994 yılı sonbaharında Parlamentoda kabul edilmesi amaçlanmaktadır.

SÜRE BİTİMİ

1 Temmuz 2001

ÜLKE : KIRGIZİSTAN

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÜKÜMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

İlgili mevzuat hazırlanmaktadır.

SÜRE BİTİMİ

1 Temmuz 2001

MADDE 10(7) - ÖZEL ÖNLEMLER

"Her bir Anlaşma Tarafı, kendi bölgesinde diğer bir Tarafın yatırımcılarının yatırımlarını ve idare, idame, kullanım, fayda veya devretme dahil olmak üzere söz konusu yatırımcıların diğer ilgili faaliyetlerini düzenlerken, kendi yatırımcıları veya en çok kayrılan diğer bir Taraf veya herhangi bir üçüncü ülkenin yatırımcıları ve onların idare, idame, kullanım, fayda veya devretme dahil olmak üzere diğer ilgili faaliyetleri düzenlenirken uygulanan muameleden daha olumsuz bir muamele uygulamamakla yükümlüdür."

ÜLKE : BULGARİSTAN

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÜKÜMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Yabancılar, ülkede mülkiyet hakkına sahip bulunmamaktadır. Sermayenin % 50'den fazla hissesi yabancılara ait olan şirketler tarımsal alanda mülkiyet hakkına haiz bulunmamaktadır.

Yabancılar veya yabancı tüzel kişiler, yasalar çerçevesindeki miras hariç olmak üzere, ülkede mülkiyet hakkı elde edemezler.

Yabancı bir şahıs binalar için mülkiyet hakkı alabilir, ancak, arsası için alamaz.

Yabancı şahıslar veya şirketler, aşağıda verilen faaliyetler için izin almak zorundadırlar:

- Kıta sahanlığı, kara suları veya özel ekonomik bölgelerdeki doğal kaynakların aranması, geliştirilmesi ve çıkarılması faaliyetleri;
- Bakanlar Kurulunun belirlediği coğrafi bölgelerde taşınmaz mallara sahip olma;
- İzin belgeleri Bakanlar Kurulu veya Bakanlar Kurulunun yetkilendirdiği bir kurum tarafından verilmektedir.

SÜRE BİTİMİ

1 Temmuz 2001

MADDE 14(1)(d)

"Her bir Anlaşma Tarafı, kendi bölgesinde diğer bir Tarafın yatırımcılarının yaptığı yatırımlar açısından;

harcanmamış kazançlar ile ülke dışından söz konusu yatırım ile ilgili olarak işe alınan personele ait diğer kazançların transferi,

dahil olmak üzere, kendi bölgesi içinde ve bölge dışına transferlere serbestlik tanımaya garanti edecektir."

ÜLKE : BULGARİSTAN

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÜKÜMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Bulgaristan'da, % 50'den fazla payı yabancılara ait olan şirketlerde işe alınan veya tüccar olarak tescil edilmiş yabancı bir şahıs tarafından veya yabancı bir şirketin Bulgaristan'daki birimi veya temsilciliği tarafından işe alınan ve ücretlerini Bulgar Levası olarak alan yabancı uyruklular, sosyal güvenlik ödemeleri dahil olmak üzere, ücretlerinin % 70'ini geçmemek kaydıyla döviz transfer edebilirler.

SÜRE BİTİMİ

1 Temmuz 2001

ÜLKE : MACARİSTAN

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HKMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Macaristan`ın Yabancı Yatırımlar Akdi`nin 33. maddesi çerçevesinde, üst kademe yöneticiler, idareciler, danışma kurulu yeleri ve yabancı işçiler, şirketlerinin bankası kanalıyla ödenen vergi sonrası gelirlerinin % 50`sine kadar olan bölümünü transfer edebilirler.

SÜRE BİTİMİ

Söz konusu sınırlama için gerekli olan süre, nihai olarak, Forint`in tam konvertibilitesinin amaçlandığı yabancı kurların liberalizasyonu programının uygulanmasında Macaristan`ın göstereceği gelişmelere bağlıdır. Söz konusu sınırlama yabancı yatırımcılar açısından engel teşkil etmemektedir. Süre, 32. Madde şartlarına bağlıdır.

1 Temmuz 2001

MADDE 20(3)

"Her bir Anlaşma Tarafı, yukarıda ifade edilen kanunlar, yasal düzenlemeler, mahkeme kararları ve idari hükümlerle ilgili bilgi taleplerinin ulaştırılabileceği bir veya daha fazla bilgi talep merkezleri (inquiry points) tayin edecek ve talep olduğunda yararlanılmak üzere söz konusu merkezleri acilen Sekreteryaya bildirecektir."

ÜLKE : ERMENİSTAN

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÜKÜMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Ermenistan`da henüz ilgili kanunlar ve diğer yasal düzenlemelere ilişkin bilgi taleplerinin iletilebileceği resmi bilgi talep merkezleri bulunmamaktadır. Böyle bir merkezin 1994-1995 yıllarında kurulması planlanmaktadır. Teknik yardıma ihtiyaç duyulmaktadır.

SÜRE BİTİMİ

31 Aralık 1996

ÜLKE : AZERBAJCAN

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÜKÜMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Azerbaycan`da henüz ilgili kanunlar ve yasal düzenlemelerle ilgili bilgi taleplerinin ulaştırılabileceği resmi bir bilgi talep merkezi bulunmamaktadır. Halen söz konusu bilgiler çeşitli organizasyonlarda toplanmıştır.

SÜRE BİTİMİ

31 Aralık 1997

ÜLKE : BEYAZ RUSYA

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÜKÜMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Beyaz Rusya`da henüz kanunlar, yasal düzenlemeler, mahkeme kararları ve idari hükümlerle ilgili bilgilerin verilebileceği resmi bilgi talep merkezleri bulunmamaktadır. Mahkeme kararları ve idari hükümlerin yayınlanmasıyla ilgili herhangi bir uygulama mevcut değildir.

SÜRE BİTİMİ

31 Aralık 1998

ÜLKE : KAZAKİSTAN

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÜKÜMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Bilgi talep merkezlerinin kurulmasıyla ilgili çalışmalar başlatılmıştır. Kazakistan'da mahkeme kararları ve idari hükümler, yasal kaynaklar olarak düşünülmemeleri nedeniyle yayınlanmamaktadır (bazı Yüksek Mahkeme Kararları hariç). Mevcut uygulamaların değiştirilmesi uzun bir geçiş dönemi gerektirmektedir.

SÜRE BİTİMİ

1 Temmuz 2001

ÜLKE : MOLDOVA

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÜKÜMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Bilgi talep merkezlerinin kurulmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

SÜRE BİTİMİ

31 Aralık 1995

ÜLKE : RUSYA FEDERASYONU

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÜKÜMET YAPISI

Federasyon ve Federasyonu oluşturan Cumhuriyetler

TANIMLAMA

Rusya Federasyonu'nda henüz ilgili kanunlar ve diğer yasal düzenlemelerle ilgili bilgi taleplerinin ulaştırılabileceği resmi bilgi talep merkezleri bulunmamaktadır. Mahkeme kararları ve idari hükümler yasal kaynak olarak düşünülmemektedir.

SÜRE BİTİMİ

31 Aralık 2000

ÜLKE : SLOVENYA

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÜKÜMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Slovenya`da henüz ilgili kanunlar ve diğer yasal düzenlemelerle ilgili bilgi taleplerinin ulaştırılabileceği resmi bilgi talep merkezleri bulunmamaktadır. Halen, söz konusu bilgiler çeşitli Bakanlıklardan temin edilmektedir. Hazırlanmakta olan Yabancı Yatırımlar Kanunu çerçevesinde bu tür bir bilgi talep merkezinin kurulması öngörülmektedir.

SÜRE BİTİMİ

1 Ocak 1998

ÜLKE : TACİKİSTAN

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÜKÜMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Tacikistan`da henüz ilgili kanunlar ve yasal düzenlemelere ilişkin bilgi taleplerinin ulaştırılabileceği resmi bilgi talep merkezleri bulunmamaktadır. Bu konudaki tek sorun, yeterli kaynak teminidir.

SÜRE BİTİMİ

31 Aralık 1997

ÜLKE : UKRAYNA

SEKTÖR

Enerji Sektörünün tamamı

HÜKÜMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Yasalardaki mevcut şeffaflığın uluslararası seviyeye getirilmesi arzu edilmektedir. Ukrayna, kanunlar, yasal düzenlemeler, mahkeme kararları ve idari hükümler ile genel uygulama standartları ile ilgili bilgileri sağlayacak bilgi talep merkezlerini oluşturma zorunluluğundadır.

SÜRE BİTİMİ

1 Ocak 1998

MADDE 22(3)

"Her bir Anlaşma Tarafı, bir devlet birimi oluşturması veya mevcudu idame ettirmesi durumunda ve söz konusu birimi yasal, idari veya diğer yönetsel (governmental) yetkilerle teçhiz etmesi halinde, anılan birimin yetkilerini, bu Anlaşma çerçevesinde, Anlaşma Tarafı olma yükümlülükleri ile uyumlu bir biçimde kullanmasını sağlayacaktır."

ÜLKE : ÇEK CUMHURİYETİ

SEKTÖR

Uranyum ve nükleer sanayiler

HÜKÜMET YAPISI

Ulusal

TANIMLAMA

Devlet Malzeme Rezervleri İdaresi (Administration of State Material Reserves) tarafından stoklanan uranyum cevheri rezervlerinin tüketilmesi amacıyla, Çek orijinli olmayan uranyum içeren uranyum yakıtları da dahil olmak üzere uranyum cevheri ve konsantrelerinin ithalatına izin verilmemektedir.

SÜRE BİTİMİ

1 Temmuz 2001

"AVRUPA ENERJİ ŞARTI ANLAŞMASI"NA İLİŞKİN KARARLAR

Konferans aşağıdaki Kararları kabul etmiştir:

1. Anlaşmanın bütünüyle ilgili olarak

9 Şubat 1920 tarihli Spitsbergen (Svalbard) Anlaşması hükümleri ile Enerji Şartı Anlaşması hükümleri arasında bir uyumsuzluk olması durumunda, Svalbard Anlaşması karşısında, Anlaşma Taraflarının konumu hakkında lehte yada aleyhte kalmadan Svalbard Anlaşması hükümleri geçerli olacaktır. Böyle bir zıtlık veya uyumsuzluk karşısında Enerji Şartı Anlaşmasınının 16. Maddesi ve V. Bölümü uygulanmayacaktır.

2. Madde 10(7) ile ilgili olarak

Rusya Federasyonu, yabancı ortaklı şirketlerin, federal mülkiyetli gayrimenkul kiralamak istemeleri durumunda, diğer Anlaşma Taraflarının Yatırımcılarınca gerçekleştirilen Yatırımlar arasında hiçbir şekilde ayrımcılık gözetilmemesi koşuluyla, gerekli hukuki onayın alınmasını talep edebilir.

3. Madde 14 ile ilgili olarak

(1) Madde 14(1)'de yer alan "*transfer serbestisi*" terimi, bir Anlaşma Tarafının (bundan böyle Kısıtlayan Taraf olarak anılacaktır) kendi Yatırımcıları tarafından gerçekleştirilen sermaye hareketlerine sınırlamalar koymasına, aşağıdaki koşulların gerçekleştirilmesi halinde, engel oluşturmamaktadır :

- a. Söz konusu kısıtlamalar, Madde 14(1) kapsamında, diğer Anlaşma Tarafının Yatırımcılarına daha önce bahşedilen hakları zedelemeyecektir.
- b. Söz konusu kısıtlamalar mevcut Ticari ilişkileri etkilemeyecektir.
- c. Bir Anlaşma Tarafı, diğer tüm Anlaşma Taraflarının Yatırımcılarının kendi Alanında yapacağı Yatırımlara, transferler açısından, herhangi bir Anlaşma Tarafının veya üçüncü bir ülkenin yatırımcılarına sağlayacağı uygulama prosedüründen (hangisi daha avantajlı ise) daha elverişsiz şartlarda uygulama yapılmamasını sağlayacaktır.

(2) Bu karar, Madde 32(3)'de öngörülen tarihten daha geç olmamak şartıyla, Anlaşma'nın yürürlüğe gireceği tarihten beş yıl sonra Enerji Şartı Konferansı tarafından incelemeye tabi tutulacaktır.

- (3) Hiç bir Şart Tarafı, bu Karar uyarınca söz konusu kısıtlamaları uygulamaya koymak için aday olduğunu ve eski SSCB'ni oluşturan ülkelerden biri olarak Anlaşma Taraflarından biri olduğunu 1 Temmuz 1995 tarihine kadar yazılı olarak geçici Sekreteryaya bildirmemesi durumunda, anılan kısıtlamaları uygulamak imkanına sahip olamayacaktır.
- (4) Herhangi bir şüpheye meydan vermemek için; Anlaşmanın 16'ncı Maddesi ile ilgili olarak, bu Karar metninde yer alan hiçbir husus diğer bir anlaşmaya taraf bir ülkenin yatırımcılarının ya da yatırımlarının söz konusu anlaşma kapsamında yer alan haklarını veya yükümlülüklerini ihlal etmeyecektir.
- (5) Bu Kararın amaçları yönünden:

"Cari İşlemler" (Current Transactions) ifadesi, normal uluslararası uygulamalar uyarınca yapılan malların, hizmetlerin veya kişilerin dolaşımına ilişkin cari ödemeler şeklinde tanımlanmış olup, maddeten bir cari ödeme veya sermaye işleminin kombinasyonunu teşkil eden düzenlemeleri kapsamamaktadır ("Kısıtlayan Taraf"ın bu alandaki ilgili mevzuatını ihlal etmek anlamına gelecek ödemelerin veya avansların geciktirilmesi gibi).

4. Madde 14(2) ile ilgili olarak

Romanya, Anlaşmanın 14'üncü Maddesinde yer alan gereksinimleri ve ülkesinin diğer uluslararası yükümlülükleri saklı kalmak şartıyla, ulusal para biriminin tam konvertibl olmasına kadarki geçiş dönemi süresince, Yatırım geri ödemelerinin transferine ilişkin prosedürlerinin verimliliğinin artırılmasına dönük uygun adımların atılmasına çaba gösterecek ve söz konusu transferlerin, en geç altı ay içinde ve kısıtlanmadan, serbestçe konvertibl herhangi bir para birimi ile yapılmasını garanti edecektir.

Romanya, tüm diğer Anlaşma Taraflarının kendi Alanında yapacağı Yatırımlara, transferler açısından, herhangi bir Anlaşma Tarafının veya üçüncü bir ülkenin Yatırımcılarının Yatırımlarına sağladığından (hangisi daha avantajlı ise) daha az düzeyde olmayan uygulama prosedürü sağlayacağını garanti edecektir.

5. Madde 24(4) (a) ve 25 ile ilgili olarak

Şarta Taraf olan ancak bir ekonomik entegrasyon anlaşmasına taraf olmayan veya Anlaşmanın 1(7)(a)(ii) Maddesinde belirtilen bir serbest ticaret alanı ya da gümrük birliği üyesi olmayan bir ülke yatırımcısının yatırımları, söz konusu yatırımların belirtilen şartları sağlaması koşuluyla, ilgili ekonomik entegrasyon anlaşması, serbest ticaret alanı ya da gümrük birliği anlaşmaları hükümlerine uygun olarak işleme tabi tutulacaktır:

- a. Ekonomik entegrasyon anlaşmasına taraf olan veya serbest ticaret alanı ya da gümrük birliği üyesi olan ülkenin Alanında kayıtlı bürosunun, idare merkezinin ya da ana işyerinin bulunması; veya
- b. Bu Alanda sadece kayıtlı bürosunun bulunması durumunda, anılan anlaşma veya organizasyonlara taraf ya da üye olan bir ülke ekonomisi ile etkili ve sürekli bir bağlantısı bulunması.

ENERJİ VERİMLİLİĞİ VE İLGİLİ ÇEVRESEL HUSUSLARA İLİŞKİN ENERJİ ŞARTI PROTOKOLU

ÖNSÖZ

Protokola Taraf olanlar,

- 17 Aralık 1991'de imzalanan, Lahey Konferansının Sonuç Belgesinde kabul edilmiş olan Avrupa Enerji Şartını ve özellikle enerji verimliliği ve çevre koruma alanlarında işbirliğinin gerekliliğini vurgulayan deklarasyonları gözönünde bulundurarak;
- Aynı zamanda, 17 Aralık 1994 - 16 Haziran 1995 tarihleri arasında imzaya açılan Enerji Şartı Anlaşmasını da dikkate alarak;
- Uluslararası organizasyonlar tarafından yürütülen çalışmalar ile enerji sistemindeki enerji verimliliği ve çevresel konulardaki müzakereleri dikkate alarak;
- Arz güvenliği ve enerji verimliliğinde maliyet düşürücü önlemlerin uygulanması ile ulaşılan ekonomik ve çevresel kazanımların geliştirilmesinin ve anılan önlemlerin ekonomilerin yeniden yapılanmasında ve yaşam standartlarının iyileştirilmesindeki önemini bilincinde olarak;
- Global ısınma ve asidifikasyon dahil olmak üzere enerjinin çevre üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılmasında, enerji verimliliğinde sağlanacak gelişmelerin önemini kabul ederek,
- Enerji fiyatlarının rekabete açık pazar şartlarını mümkün olduğu ölçüde yansıtması gerektiğine inanarak, tüm çevresel maliyetleri ve faydaları yansıtan ve piyasa şartlarında oluşan fiyat formasyonunun, enerji verimliliğinin artırılması ve buna bağlı çevresel korumanın geliştirilmesindeki hayati önemini kabul ederek;
- Enerji verimliliğinin arttırılmasına ilişkin önlemlerin teşvik edilmesinde ve uygulanmasında, küçük ve orta ölçekli teşebbüsler de dahil olmak üzere özel sektörün hayati önemini takdir ederek ve enerji verimliliği alanında, ekonomik olarak uygulanabilir yatırımların kurumsal çerçevesinin uygun bir şekilde oluşturulmasında kararlı olarak,

- Özellikle, enerji politikasının formülasyonu ve analizi alanında olduğu gibi enerji verimliliğinin artırılmasında gerekli görölen ancak, özel sermaye açısından uygun olmayan diğer alanlarda da, ticari işbirliğinin hükümetler-arası işbirliği ile desteklenmesine ihtiyaç duyulacağı hususunu kabul ederek; ve
- Enerji verimliliği ve buna bağılı çevresel koruma alanlarındaki çalışmaları, işbirliği halinde ve koordineli olarak yürütmeye ve enerjinin mümkün olduğu ölçüde ekonomik ve verimli olarak kullanılmasının esaslarını belirleyen bir Protokolü kabul etmeye niyetli olarak;

AŞAĞIDAKİ HUSUSLARDA ANLAŞMAYA VARMIŞLARDIR:

BÖLÜM I

GİRİŞ

MADDE 1 PROTOKOLUN KAPSAMI VE AMACI

- (1) Bu Protokol, önemli bir enerji kaynağı olarak enerji verimliliğinin geliştirilmesine ve bunun sonucunda enerji sisteminin çevre üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılmasına yönelik politika prensiplerini tanımlamaktadır. Aynı zamanda, enerji verimliliği programlarının geliştirilmesinin yollarını, işbirliği alanlarını belirterek işbirliği yapılabilecek ve koordineli olarak yürütülebilecek aksiyonların çerçevesini oluşturmaktadır. Söz konusu aksiyonlar enerjinin aranması, araştırılması, üretimi, çevrimi, depolanması, taşınması, dağıtımı ve tüketimi gibi konuları kapsamakta olup herhangi bir ekonomik sektörle de ilişkili olabilmektedir.
- (2) Bu Protokolun amaçları;
  - (a) sürdürülebilir kalkınma ile uyumlu enerji verimliliği politikalarının teşvik edilmesi;
  - (b) enerjinin mümkün olduğu ölçüde ekonomik, verimli ve çevre bakımından etkili bir şekilde kullanılması konusunda üreticiler ve tüketiciler açısından inandırıcı yapısal şartların özellikle, verimli enerji pazarlarının organizasyonu ve çevresel maliyet ve faydaların tam olarak yansıtılması yoluyla oluşturulması; ve
  - (c) enerji verimliliği alanında işbirliğinin gelişmesine yardımcı olmaktır.

MADDE 2 TANIMLAR

Bu Protokolun amaçları yönünden:

- (1) "*Sözleşme (Charter)*", 17 Aralık 1991 tarihinde Lahey'de imzalanan Avrupa Enerji Sözleşmesi'ne ilişkin Lahey Konferansı'nın Sonuç Bildirgesinde kabul edilen Avrupa Enerji Sözleşmesini ifade etmektedir; Söz konusu Sonuç Bildirgesinin imzalanması Sözleşmenin imzalanması olarak kabul edilir.
- (2) "*Anlaşma Tarafı (Contracting Party)*", bu Anlaşmanın hükümlerinin bağlayıcılığını kabul etmiş olan ve söz konusu Anlaşmanın kendi ülkesi veya

organizasyonunda yürürlükte olacağı bir devlet veya Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Organizasyonunu ifade etmektedir.

- (3) "*Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Organizasyonu (Regional Economic Integration Organization)*", birçoğu bu Anlaşma ile hükme bağlanan çeşitli konularda (söz konusu konulara ilişkin olarak devletleri bağlayıcı kararları almakla yükümlü otorite de dahil) yetkilerini devreden devletlerden oluşan organizasyonu ifade etmektedir.
- (4) "*Enerji Dizisi(Energy Cycle)*", enerjinin değişik formlarının, aranması, araştırılması, üretimi, çevrimi, depolanması, taşınması, dağıtımı ve tüketimi gibi konuların tamamını ve atıkların işlenmesi ve boşaltılması ile söz konusu aktiviteleri gerçekleştiren birimlerin işletmeden çıkarılması veya kapanması ile zararlı Çevresel Etkilerin minimuma indirilmesini ifade etmektedir.
- (5) "*Maliyet Etkin (Cost Effective)*", terimi belirlenen bir hedefe minimum maliyette ulaşmayı veya belirlenen bir maliyette en yüksek getiriyi elde etmeyi ifade etmektedir.
- (6) "*Enerji Verimliliğinin Arttırılması (Improving Energy Efficiency)*", (mal ve hizmetler için) ürünün miktarını kalitesini ve performansını azaltmadan söz konusu ürünü üretmek için gerekli olan enerji miktarını azaltmayı ifade etmektedir.
- (7) "*Çevresel Etki (Environmental Impact)*", çevrede sürdürülen ve insan sağlığı ve güvenliği, flora, fauna, toprak hava, su, iklim, arazi ve tarihi anıtlar veya diğer fiziki yapılar veya bu faktörlerin kendi aralarındaki etkileşimi gibi bir faaliyet sonucunda ortaya çıkan etkileri tanımlamaktadır; anılan terim aynı zamanda söz konusu faktörler sonucunda kültürel mirasa olan etkileri veya sosyo-ekonomik koşullara olan etkileride kapsamaktadır.

BÖLÜM II

POLİTİKA ESASLARI

MADDE 3 ANA PRENSİPLER

Protokol Tarafları aşağıdaki prensipler doğrultusunda davranacaklardır:

- (1) Taraflar, işbirliği yapacaklar ve enerji verimliliğine ilişkin politika, yasa ve düzenlemelerin geliştirilmesinde ve uygulanmasında birbirlerine yardımcı olacaklardır.
- (2) Taraflar, aşağıda verilen hususları teşvik etmek üzere, enerji verimlilik politikalarını ve uygun yasal ve düzenleyici çerçeveyi tesis edeceklerdir.
  - (a) serbest pazar şartlarında fiyat formasyonu ve çevresel fayda ve maliyetlerin tümüyle yansıtılması da dahil olmak üzere pazar mekanizmalarının etkin bir şekilde işletilmesi,
  - (b) enerji verimliliğini önleyici engellerin azaltılması; böylece yatırımların canlandırılması,
  - (c) enerji verimliliğiyle ilgili girişimlerin finansmanına ilişkin mekanizmaların oluşturulması,
  - (d) eğitim ve bilinçlendirme,
  - (e) teknoloji transferi ve yaygınlaştırılması,
  - (f) yasal ve düzenleyici çalışmaların şeffaflığı.
- (3) Taraflar, Enerji Dizisinin her aşamasında enerji verimliliğinden tam faydayı sağlayabilmek için gayret göstereceklerdir. Bu amaçla, maliyet düşürücü, ekonomik verimlilik esaslarına dayanan ve çevresel hususları da dikkate alan enerji verimliliği politikaları ile işbirliği veya koordinasyonla yürütülebilecek aksiyonların formülasyonu ve uygulamasını teminen gerekeni en iyi şekilde yapmaya özen göstereceklerdir.
- (4) Enerji verimliliği politikaları, gerek geçmişteki tecrübelerin belirlenmesine ilişkin kısa dönem önlemleri, gerekse Enerji Döngüsünün tüm aşamasında enerji verimliliğinin geliştirilmesine yönelik uzun dönem tedbirleri kapsayacaktır.
- (5) Bu Protokolün amaçlarına ulaşılabilmesine yönelik işbirliği yapılırken, olumsuz etkiler ve iyileştirme maliyetleri açısından Taraflar arasındaki farklılıklar dikkate alınacaktır.
- (6) Taraflar, özel sektörün hayati önemini kabul ederler. Enerji kuruluşları, sorumlu birimler ve ihtisas kurumları tarafından yürütülecek aksiyonları ve sanayi ile idari sistem arasındaki yakın işbirliğini teşvik ederler.
- (7) İşbirliği ve koordinasyonla yürütülen aksiyonlarda, çevrenin korunması ve iyileştirilmesini amaçlayan ve Protokola Taraf olanların da katılmış olduğu uluslararası anlaşmalarla getirilmiş olan prensipler gözönünde tutulacaktır.

- (8) Taraflar, uluslararası veya diğer yetkili kurumların çalışmaları ve uzmanlıklarından yararlanacaklar ve dublikasyonun önlenmesine özen göstereceklerdir.

MADDE 4

SORUMLULUK VE KOORDİNASYONUN PAYLAŞIMI

Protokol Tarafları, enerji verimliliği politikalarıyla ilgili olarak, tüm sorumlu birimler arasında koordinasyonu sağlamaya çaba göstereceklerdir.

MADDE 5

STRATEJİLER VE POLİTİKA AMAÇLARI

Taraflar, Enerji Verimliliğini Geliştirmek ve bu şekilde kendi spesifik enerji durumlarıyla ilgili olarak Enerji Dizisinden kaynaklanan Çevresel Etkileri azaltabilmek için stratejiler ve politika amaçları formüle edeceklerdir. Söz konusu stratejiler ve politika amaçları ilgilenen tüm Taraflar için şeffaflık arz edecektir.

MADDE 6

FİNANSMAN VE FİNANSAL TEŞVİKLER

- (1) Taraflar, enerji kullanıcıları ile dış yatırımcılar arasındaki ortaklık düzenlemeleri (bundan böyle "Üçüncü Taraf Finansmanı" olarak anılacaktır) gibi, enerji verimliliği ve enerji ile ilgili çevre koruma yatırımlarının finansmanına yönelik yeni yaklaşımların ve metodların uygulanmasını teşvik edeceklerdir.
- (2) Taraflar, Enerji Verimliliğinin Geliştirilmesi ve enerji verimliliğine bağlı çevresel korumanın geliştirilmesine yönelik yatırımları kolaylaştırmak amacıyla, özel sermaye piyasalarına ve mevcut uluslararası finansal kurumlara iştiraki teşvik etmek ve yararlanmak için çaba göstereceklerdir.
- (3) Enerji Şartı Anlaşması ve diğer uluslararası ilişkilerden kaynaklanan hukuki yükümlülöklere tabi olan Taraflar, enerji verimliliği teknolojileri ürünleri ve hizmetlerinin pazara iştirakinin temini amacıyla, enerji üreticilerine mali destek sağlayabilirler. Söz konusu teşviklerin verilmesinde, şeffaflığa ve uluslararası piyasalardaki bozulmaların enaza indirilmesine özen gösterirler.

MADDE 7

ENERJİ VERİMLİLİĞİNE YÖNELİK TEKNOLOJİLERİN TEŞVİK EDİLMESİ

- (1) Enerji Şartı Anlaşmasındaki hükümlerle uyumlu olarak, Taraflar, enerjide verimliliği sağlayan ve çevre ile uyumlu teknolojiler, enerjiyle ilgili hizmetler ve idari uygulamalar alanlarında ticareti ve işbirliğini destekleyeceklerdir.

- (2) Taraflar, Enerji Döngüsünün tüm aşamalarında, söz konusu teknoloji, hizmet ve idari uygulamaların kullanımını teşvik edeceklerdir.

MADDE 8 YURTİÇİ PROGRAMLAR

- (1) Madde 5'e göre oluşturulan politika amaçlarına ulaşabilmek amacıyla, her Protokol Tarafı, kendi şartlarına en uygun olan enerji verimliliği programlarını geliştirecek, uygulayacak ve düzenli olarak güncelleştirecektir.
- (2) Söz konusu programlarda yer alabilecek faaliyetler aşağıda verilmiştir:
- (a) Karar verici mercilere yol gösterecek biçimde uzun dönemli arz - talep senaryoları geliştirilmesi;
  - (b) Gerçekleştirilen aksiyonların, enerji, çevre ve ekonomik etkilerinin değerlendirilmesi;
  - (c) Enerji kullanan ekipmanın verimliliğini artırmak amacıyla dizayn edilen standartların tanımlanması ve ticarete karşılaşılabilecek sorunları gidermek amacıyla söz konusu standartların uluslararası bazda harmonizasyonu;
  - (d) Ortaklıklar da dahil olmak üzere, özel girişimciliğin ve endüstriyel işbirliğinin geliştirilmesi ve teşvik edilmesi;
  - (e) Ekonomik ve çevresel açıdan geçerli olan, verimliliği yüksek enerji teknolojilerinin kullanımının teşvik edilmesi;
  - (f) Üçüncü Taraf Finansmanı ve ortak finansman gibi metodlarla, enerji verimliliğinin geliştirilmesine ilişkin yatırımlarda yenilikçi yaklaşımların özendirilmesi;
  - (g) Uygun enerji dengeleri ve veri tabanları geliştirilmesi; örneğin, yeterli ölçüde detaylandırılmış enerji talebi verileri ve Enerji Verimliliğinin Geliştirilmesine yönelik teknolojilere ilişkin veriler;
  - (h) Enerji verimlilik programları ve teknoloji hakkında bilgi sağlayan, tüketicilere ve müteşebbislere yardımcı olan kamu veya özel sanayiler veya kurumlarca yürütülebilecek danışmanlık ve müşavirlik hizmetlerinin oluşturulmasının desteklenmesi;
  - (i) Binalardaki ve sanayideki ısı üretim ve dağıtım sistemlerinin verimliliğinin artırılmasına ilişkin tedbirlerin ve kojenerasyonun teşviki ve desteklenmesi;

- (j) Politikaların geliştirilmesi ve uygulanması amacıyla, parasal ve personel açısından yeterince desteklenmiş olan özel enerji verimliliği birimlerinin kurulması;
- (3) Taraflar, kendi enerji verimliliği programlarını uygularken, yeterli bir kurumsal ve hukuki çerçeveyi sağlayacaklardır.

BÖLÜM III

ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ

MADDE 9

İŞBİRLİĞİ ALANLARI

Taraflar arasındaki işbirliği uygun bir formda geliştirilebilir. İşbirliği yapılabilecek alanlar Ekte verilmiştir.

BÖLÜM IV

İDARİ VE HUKUKİ DÜZENLEMELER

MADDE 10

ENERJİ ŞARTI KONFERANSININ ROLÜ

- (1) Enerji Şartı Konferansında, bu Protokolla uyumlu olarak alınan tüm kararlar, sadece, bu Protokola da taraf olan Enerji Şartı Anlaşması Taraflarınca uygulanacaktır.
- (2) Enerji Şartı Konferansı, Protokolün yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 180 gün içinde, Madde 9'da yer alan işbirliği alanlarının belirlenmesinin yanısıra raporlama konusu da dahil olmak üzere, söz konusu Protokolün içerdiği hükümlerin uygulanmasını inceleyen ve uygulayan kontrol prosedürlerinin hazırlanmasına gayret edecektir.

MADDE 11 SEKRETERYA VE FİNANSMAN TEMİNİ

- (1) Enerji Şartı Anlaşmasının 35'inci maddesi uyarınca kurulmuş olan Sekreteryaya, bu Protokoldan kaynaklanan görevlerin yürütülmesinde Enerji Şartı Konferansına gerekli yardımı sağlayacak ve zaman zaman Protokolün desteklenmesine yönelik Konferansın onayını gerektirebilecek diğer hizmetleri de temin edecektir.
- (2) Söz konusu Protokoldan kaynaklanan Sekreteryaya ve Enerji Şartı Konferansının giderleri, Enerji Şartı Anlaşmasının B Ekinde verilen formüle uygun olarak ve ödeme kapasiteleri oranında Protokol Taraflarınca karşılanacaktır.

MADDE 12 OYLAMA

- (1) Enerji Şartı Konferansında, aşağıda verilen konularda karar alınacağında, toplantıda *Mevcut Olan ve Oylamaya Katılan Tarafların* oybirliğine gerek duyulmaktadır:
  - (a) Söz konusu Protokolda değişiklikler yapılması; ve
  - (b) Madde 16 uyarınca Protokola katılımların onaylanması.

Bu Protokol uyarınca, herhangi bir konuda karar alınması gerektiğinde, Protokol Tarafları fikir birliği sağlamaya çaba sarfedeceklerdir. Fikir birliği ile bir anlaşma sağlanamamışsa, bütçe dışı konularla ilgili kararlar, Enerji Şartı Konferansı toplantısında *Mevcut Olan ve Oylamaya Katılan Tarafların* dörtte üç çoğunluğu ile alınacaktır.

Bütçeyle ilgili konulardaki kararlar, olumlu oy kullanan Tarafların, Madde 11(2) uyarınca bütçeye katkılarının toplam katkının en az dörtte üçünü temsil etmesi kaydıyla, oy çoğunluğu ile alınacaktır.

- (2) Bu Maddenin amaçlarına göre, *Mevcut Olan ve Oylamaya Katılan Taraflar* ifadesi, bu tür kararların Tarafların iletişimi vasıtasıyla alınmasına yönelik prosedür kurallarının Enerji Şartı Konferansı'nca belirlenebilmesi koşuluyla, toplantıya katılan ve olumlu ya da olumsuz oy kullanan Protokol Tarafları anlamına gelmektedir.
- (3) Bütçe konularıyla ilgili olarak, paragraf (1)'de verilen hususlar dışında, Tarafların basit çoğunluğunca desteklenmedikçe hiçbir karar alınmaması da mümkün olabilecektir.

- (4) Bir Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Organizasyonunun oylamada, Protokola Taraf olan söz konusu Organizasyon üyesi ülkelerin sayısı kadar oyu olabilecektir. Böyle bir Organizasyonun üyesi olan ülkeler oy kullanmış ise, Organizasyonun kendisi oy kullanma hakkından yararlanamayacaktır. Aynı zamanda tersi durum da geçerlidir.
- (5) Protokol Taraflarından biri, bu Protokoldan kaynaklanan finansal yükümlülükleri gereği ödemelerinde devamlı borçlu durumda olduğu takdirde, Enerji Şartı Konferansı bu durumdaki bir Protokol Tarafının oy kullanma hakkını tamamıyla veya kısmen erteleyebilir.

MADDE 13 ENERJİ ŞARTI ANLAŞMASI İLE İLİŞKİLER

- (1) Bu Protokolün hükümleri ile Enerji Şartı Anlaşmasının hükümleri arasında uyumsuzluk olduğu takdirde, söz konusu uyumsuzluk giderilene kadar Enerji Şartı Anlaşmasının hükümleri geçerli olacaktır.
- (2) Madde 10(1) ile Madde 12(1)-(3) arasında yer alan hükümler, Enerji Şartı Anlaşması ile oluşturulan Enerji Şartı Konferansı veya Sekreteryaya gibi kurumların fonksiyonlarına veya görevlerine ilişkin olarak bu Protokola ek olan konulardaki Enerji Şartı Konferansı oylamalarına uygulanmayacaktır.

BÖLÜM V

NIHAİ HÜKÜMLER

MADDE 14 İMZA LAMA

Bu Protokol, temsilcileri Enerji Şartı ve Enerji Şartı Anlaşmasını imzalamış olan devletler ve Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Organizasyonlarınca imzalanmak üzere, 17 Aralık 1994 -16 Haziran 1995 tarihleri arasında Lizbon'da imzaya açılmıştır.

MADDE 15 RATİFİKASYON (PARLAMENTO ONAYI), KABUL VEYA ONAYLAMA

Bu Protokol, imzalayan Tarafların ratifikasyon, kabul veya onaylamasına tabi tutulacaktır. Ratifikasyon, kabul veya onaylama belgeleri Depozitör (Depositary) tarafından saklanacaktır.

MADDE 16 KATILIM

Bu Protokol, imzaya kapatıldığı tarihten itibaren, Enerji Şartı Konferansının muvafakatının olması şartıyla, Sözleşmeyi İmzalayan ve Enerji Şartı Anlaşmasına Taraf olan devletler ve Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Organizasyonlarının katılımına açık olacaktır. Katılım belgeleri Depozitör tarafından saklanacaktır.

MADDE 17 DEĞİŞİKLİKLER

- (1) Protokol Taraflarından herhangi biri bu Protokolla ilgili değişiklik önerisinde bulunabilir.
- (2) Protokolla ilgili herhangi bir değişiklik önerisi, Enerji Şartı Konferansınca onaylanması önerilen tarihten en az üç ay önce, Sekreteryaya tarafından Taraplara bildirilecektir.
- (3) Enerji Şartı Konferansı tarafından onaylanmış olan Protokola ilişkin değişiklikler, ratifikasyon, kabul ve onaylama amacıyla Protokol Taraflarına iletilmek üzere, Sekreteryaya tarafından Depozitöre bildirilecektir.
- (4) Protokolla ilgili değişikliklere ilişkin ratifikasyon, kabul ve onaylama yazılı olarak Depozitöre bildirilecektir. Değişiklikler, Protokol Taraflarının en az dörtte üçünün ratifikasyon, kabul veya onaylama belgelerinin Depozitöre ulaşmasından sonraki otuzuncu gün yürürlüğe konacaktır. Bundan sonra, değişiklikler bir diğer Protokol Tarafı için söz konusu tarafın ratifikasyon, kabul veya onaylama belgelerinin Depozitöre ulaşmasından sonraki otuzuncu gün yürürlüğe girecektir.

MADDE 18 YÜRÜRLÜĞE GİRİŞ

- (1) Bu Protokol, Enerji Şartını İmzalayan ve Enerji Şartı Anlaşmasına Taraf olan devletler veya Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Organizasyonlarından onbeşinin ratifikasyon, kabul veya onaylama belgelerinin veya katılma belgelerinin Depozitöre iletildiği tarihten itibaren otuzuncu günde veya Enerji Şartı Anlaşmasının yürürlüğe girdiği tarihte, hangisi daha sonra gerçekleşirse o tarihte, yürürlüğe girecektir.
- (2) Bu Protokolu parlamento onayından geçiren, kabul eden veya onaylayan veya Paragraf (1) uyarınca Protokol yürürlüğe girdikten sonra Protokola katılan ve Enerji Şartı Anlaşmasını yürürlüğe koymuş olan her devlet veya Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Organizasyon için, Protokol, söz konusu

devlet ve Organizasyonların ratifikasyon, kabul, onaylama ve katılma belgelerinin toplandığı tarihten sonraki otuzuncu gün yürürlüğe girecektir.

- (3) Paragraf (1)'in amaçları doğrultusunda, herhangi bir Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Organizasyonu tarafından saklanan belge, bu Organizasyonun üyesi olan ülkelerin belgelerine ek bir belge özelliği taşımayacaktır.

MADDE 19 SINIRLAMALAR

Bu Protokola hiçbir rezervasyon konulamaz.

MADDE 20 ÇEKİLME

- (1) Bu Protokolün yürürlüğe girişinden sonraki herhangi bir tarihte, Protokol Taraflarından biri bu Protokoldan çekileceğini Depozitöre yazılı olarak bildirebilir.
- (2) Enerji Şartı Anlaşmasından çekilen herhangi bir Protokol Tarafı, bu Protokoldan da çekilmiş kabul edilecektir.
- (3) Paragraf (1)'e göre ayrılma tarihi, ayrılmaya ilişkin tebliğin Depozitör tarafından kabulünden 90 gün sonra olacaktır.

Paragraf (2)'ye göre ayrılma tarihi, Enerji Şartı Anlaşmasından ayrılma tarihi ile aynı olacaktır.

MADDE 21 DEPOZİTÖR

Portekiz Cumhuriyetinin Hükümeti bu Protokolün Depozitörü olacaktır.

MADDE 22 ASLİ METİNLER

Aşağıda imzası bulunanlar, tam yetkili olarak bu Protokolü, İngilizce, Fransızca, Almanca, İtalyanca, Rusça ve İspanyolca olarak imzalamışlardır. Her bir metin aslına uygun olup, orijinal Portekiz Cumhuriyeti Hükümeti'nce saklanacaktır.

Bin dokuz yüz doksan dört yılının onyedinci Aralık günü Lizbon'da düzenlenmiştir.

EK

**MADDE 9 UYARINCA OLASI İŞBİRLİĞİ
ALANLARININ İLLUSTRATİF VE AYRINTISIZ LİSTESİ**

- Enerji verimliliğine ilişkin engellerin ve potansiyelin belirlenmesi de dahil olmak üzere enerji verimliliği programları geliştirilmesi; ve enerji etiketleme ve verimlilik standartlarının geliştirilmesi;
- Enerji sisteminin çevreye olumsuz etkilerinin değerlendirilmesi;
- Ekonomik, yasal ve düzenleyici tedbirlerin belirlenmesi;
- Uluslararası mülkiyet hakları rejimleri ve diğer uygulanabilir uluslararası anlaşmalara konu teknoloji transferi, teknik yardım ve endüstriyel ortaklıklar;
- Araştırma ve geliştirme;
- Öğrenim, eğitim, enformasyon ve istatistik;
- Mali veya piyasa bazlı enstrümanlar gibi önlemlerin belirlenmesi ve değerlendirilmesi (dış maliyet ve faydaları, özellikle çevresel, gözönüne alınmasına yönelik "ticari izin" sistemi);
- Enerji analizi ve politika formülasyonu;
  - * enerji verimliliği potansiyelinin değerlendirilmesi,
  - * enerji talep analizleri ve istatistikleri,
  - * yasal ve düzenleyici önlemlerin geliştirilmesi,
  - * entegre kaynak planlaması ve talep yönetimi,
  - * Çevresel Etki değerlendirmesi (büyük enerji projeleri dahil)
- Enerji Verimliliği ve çevresel hedefleri geliştirecek ekonomik enstrümanları oluşturmak;
- Hidrokarbonların rafinajı, çevrimi, taşınması ve dağıtımında enerji verimliliği analizi;
- Elektrik enerjisi üretimi ve iletiminde Enerji Verimliliğinin Geliştirilmesi;
  - * kojenerasyon
  - * santral birimleri (kazan, türbin, jeneratör, vb.)
  - * iletim ağının (network) entegrasyonu

- Binalarda enerji verimliliğinin geliştirilmesi,
  - * ısı yalıtımı standartları, pasif güneş sistemleri ve ventilasyon
  - * mekan ısıtma ve iklimleme sistemleri,
  - * verimliliği yüksek NO₂ çıktıkları düşük brülörler,
  - * ölçüm teknolojileri ve bireysel ölçümler,
  - * ev aletleri ve aydınlatma,
- Belediyeler ve yerel halk hizmetleri;
  - * merkezi ısıtma sistemleri
  - * verimli gaz dağıtım sistemleri
  - * enerji planlama teknolojileri,
  - * kasabaların veya diğer ilgili bölgesel oluşumların birleştirilmesi,
  - * şehirlerde ve kamu binalarında enerji yönetimi,
  - * atıkların yönetimi ve atıklardan enerji kazanılması,
- Sanayi sektöründe enerji verimliliğinin geliştirilmesi;
  - * ortaklıklar kurulması,
  - * kojenerasyon ve atık ısının kazanılması,
  - * enerji denetimi,
- Ulaştırma sektöründe enerji verimliliğinin geliştirilmesi;
  - * motorlu araçların performans standartları,
  - * verimli bir ulaşım altyapı sistemi geliştirilmesi,
- Enformasyon;
  - * bilinçlendirme
  - * veri tabanları: erişim, teknik spesifikasyonlar, enformasyon sistemleri,
  - * teknik enformasyonun yayılması, toplanması ve karşılaştırılması,
  - * davranışla ilgili çalışmalar
- Eğitim ve öğretim;
  - * enerji ile ilgili alanlarda yönetici, personel, mühendis ve öğrenci değişimi,
  - * uluslararası eğitim programlarının organizasyonu,
- Finansman;
  - * yasal çerçevenin oluşturulması,
  - * Üçüncü Taraf Finansmanı,
  - * ortaklıklar,
  - * ortak finansman.

